

Bemærkninger over Hertugdømmet Slesvigs
Statsforhold og Nationalitet, i ældre
og nyere Tider,

af
C. Molbech.

Anden Afdeling.

I.

Det hører ikke, som man undertiden mener og forestiller sig, til de meget indviklede eller uklare historiske Opgaver, at gøre Rede for Sønderjyllands Forhold til det danske Rige før 1459 eller 1544. Af det Foregaaende have vi allerede seet, at det sønder-jydske³³⁾ Hertugdømme vel netop i to hundrede Aar før Christian I. kom paa den danske Throne (fra 1248) havde været erkendt for et fyrsteligt Lehn af den danske Krone; men det var saa langt fra, at de danske Konger nogentid frasagde sig denne Krones Højhedsret over Lehnet, at de ikke

³³⁾ At denne Benævnelse for Hertugdømmet er den reite og egentlige, vil vel En af det statsoplysende eller slesvig-holsteenske Parti aller- mindst benegte, siden det er netop den (*Ducatus Sunder-Juliae*), som bruges i de Ord, der indbefatte den saakaldte *Constitutio Waldemari*. I gamle plattyske Documenter (endnu 1411) hedder det »Sunder-Zutlande»; hos Alb. Kranz: »*Ducatus Juliae australis*.» o. s. v. Det er saameget rigtigere, med Hensyn til de historiske Forhold, at bevare og benytte Landets egentlige Navn, da man veed, at Hertugdømmet i Slesvig ikke altid indbefattede det hele Sønderjylland, hvis geographiske Grændser derimod, saalangt histo- rikt Erindring gaaer, altid vare de samme. — Om Benævnelsen »Sønderjylland» har afd. Lector J. S. Bredsdorf samlet atskilligt i Tidsskriftet »Blandinger fra Eoec.» 10de Hefte. 1839. S. 53—61; og man læser der en og anden Bemærkning, som baade for hiint Aar, og for Diebliffet, fortienet at mærkes.

engang, ved nogen af de forskjellige Overdragelser af samme til Lehnshyrster af Hertug Abels Efterkommere i det 13de og 14de Aarhundrede, have bortgivet Hertugdømmet som Arveslehn. En Forlehuing af den Art, som den sandt Sted efter udenlandsk Vedtægt eller Lehnret, havde overhovedet aldrig gieldt i Danmark eller i Norden, hvor Rigsslehn, saaledes som de her kiendtes, fra Oldtiden af i Regelen kun havde været personlige; og hvad herimod anføres ifkun var enkelte vilkaarlige Undtagelser.³¹⁾ I ethvert Tilfælde var Slesvig 1375, da den sidste Hertug af Abels Efterkommere døde, et til Kronen hjemfaldet Lehn; men allerede paa den Tid havde de Slesvigiske Hertuger i Virkeligheden længe været „Vasaller af Holstens Grever“; og deres Lehnforhold til Danmark havde været „en næsten uafbrudt Feidetilstand.“ Holstenernes usurperede Magt over Sonderjylland steg under Danmarks sørgeligste Tidsløb, (1320—1340) til sin høieste Spids; og det endelige Udfald blev, at Hertugdømmet, som Valdemar III. paa et Par faste Slotte nær havde vundet tilbage, efter hans hastige, for Danmark uheldige Dødsfald (24. Oct. 1375) snart igien faldt i de holsten-schauenburgske Grevers Besiddelse. Med hvor stet en Udførelse, og ved hvilke ulovlige Midler dette endog var skeet, saa opnaaede dog den holstenske Grev Claus, at Dronning Margrethe 1386 sluttede et Forliig med ham, der havde til Følge, at en af hans tre Brodersønner, Grev

³¹⁾ Det er upaatvivlelig af Bigtighed, ogsaa for Historien om de slesvigiske Forhold, saa skarpt og nøie, som mueligt, at oplyse den nordiske Lehnsvedtægt; thi dersom endog nogle danske Konger, ved at give Hertugdømmet til Lehn, have nærmet sig den udenlandske Lehnstit og Sædvane: vil dog ingen Lehnsherre, med en virkelig Retgrund, have kunnet anvende en fremmed (longobardisk eller tydsk) Lehnret paa det danske Hertugdømme og dets Stilling til Kronen eller Riget, som det tilhørte. (Om Forskiellen imellem longobardisk og tydsk Lehnret, særdeles med Hensyn til Arveligheden, s. bl. a. J. G. Larje n om Samforlehningsinstituttet. Antislesvigholst. Fragm. I. S. 1—7.)

Gerhard, 1386 fik Hertugdømmet til Lehn af Kong Oluf, under Margrethes Formynderskab. (Ovenfor II. 297.) Hvorvidt denne Forlehning var personlig eller arvelig, lader Historien uafgjort; det første er vel det rimeligste, og udtrykkelig angivet af Hvitsfeldt.³⁵⁾ I ethvert Tilfælde blev Folgen den, at Hertug Gerhards Søner, eller deres Formynder, senere (1396) negtede at ville tage Slesvig til Lehn af Kong Erik af Pommern, som fordrede Lehnstieneste af Hertugdømmet; og at Kongen (1413) erklærede Lehnet at være forbrudt.

Den Urret, man har gjort Erik af Pommern, ved ikke engang i Danmark at ville erkende Fortienesten, som han havde af den ubsielige Fastsed, hvormed han i 26 Aars Strid og Feide søgte at forsvare den danske Krones Rettighed til det sønderjydske Hertugdømme: kunde det saameget mere tilhøre vor Tids Historiefrivere at oprette, da denne Nordens Konge, foruden alle øvrige Uheld, ogsaa har havt dette: at hans Historie, hvori utilstrækkelige Kilder have ladet saa meget uopklaret, fornemmelig er fremstillet af Fiender eller Uveener, i og udenfor hans Rige.³⁶⁾ Vore Dages Begivenheder maae saameget mere hændrage Blikket paa det, der foregik under Erik af Pommern, da det var en tydskjødt Fyrste, en ligesaa ofte

³⁵⁾ I. S. 591. Hans Vidnesbyrd synes her fuldkommen at staae til Troende; og hans Udsagn og Betænelser om slesvigiske Forhold ber uegteselig stienkes Opmærksomhed, som et i disse Tilfælde upartist Bidne, der stod Begivenhederne 250 Aar nærmere end vore Dages Publicister. Suhm var i øvrigt, som man veed, af anden Mening. (Sfr. N. Hist. Tidsskr. I. S. 312.)

³⁶⁾ Sfr. N. Hist. Tidsskr. I. 318. Den allernyeste unævnte (norske) Forfatter, som har underkastet de slesvigiske Forhold en historisk Betragtning (*„Danmark, i dets Forhold til Tydskland og den skandinaviske Halvø.“* 1ste Udel. Bergen 1849. S. 102) lader i det mindste Kong Eriks *„forunderlige Standhaftighed og Uroffselighed“* i at bærge ved Kampens Gienstand, vederfares den Ret, som i Almindelighed er bleven ham negtet.

af tydske som af danske Annalister haardt medtagen Konge, der første Gang ved historiske Kiendsgierninger og Retsbeviiser vilde hævde den danske Krone Besiddelsen af det sønderjydske Hertugdømme. Man veed, hvor lovlig og overeensstemmende med enhver statsretlig Form, hvorom der i det 15de Aarhundrede kunde være Tale, Kongen lod denne Sag udføre og paakiende; ikke eenfidiigt, eller kun for det Danske Rigsraad, men for de af den tydske Keiser som Voldgiftsmænd udnævnte Commissarer, og tilsidst ved Keiserens og hans Raads egen Compromis eller Kiendelse.³⁷⁾ Det er vigtigere, end man i vor Tid (maaskee fra begge Sider) vil vide af, at en Række af offentlige Undersøgelser og Retsacter allerede for henved halvfemte hundrede Aar siden afgjorde, hvad holstenske Usurpationer, eller de holstenske Fyrster i Forening med Adelen, dengang, ligesom endnu i vor Tid, uden al historisk eller statsretlig Grund vilde benegte: at Landet Sønderjylland fra Arilds Tid udgjorde en Deel af det danske Rige; og at, som Folge heraf, det i Landet stiftede Hertugdømme maatte staae under Rigets og Kongens Overhøihed, uden nogen arvelig Adkomst for den holstenske Greve som Lehntager.³⁸⁾ Vi kunne heller ikke i den Anledning lade det

³⁷⁾ Man har hidtil maaskee stienket denne Lehnproces, dens Acter og dens Afgiørelse, mindre Opmærksomhed, end de fortjene. Selv Zahn (Unionshistor. S. 81—82) gaaer den meget kort og hastigt igiennem; dog er det ham, som bl. a. først ved et Diplom af Keiser Sigismund (5 Dec. 1424) har beviist, at Voldgiftskiendelsen af 28. Jun. blev ved Magt uden Protest eller Appel fra nogen af Parternes Side. I Nyt Histor. Tidsskr. I. S. 326—332 har jeg meddeelt en Overblik af Processens Historie, og Sagens Hovedpunkter fra begge Sider.

³⁸⁾ Saa afgjørende, som noget samtidigt Vidnebsbyrd kan være, er det, som den jydske Ridder Johannes Nielsen aflagde i Lehnprocessen: at aldrig havde nogen Konge i Danmark efter Landets Ret kunnet eller maattet bortgive noget arveligt Lehn; og selv havde Ridderen været tilstede, da Kong Oluf og Kong Erik paa Viborg Landsþing aflagde Et herpaa ved deres Þyding. (Ser. Rer. Dan. VII. 413.)

være ubemærket, at det var en indfødt Holstener (F. H. Zahn), der meer end nogen tidligere dansk Historiker, drevet af en hæderværdig og reen Sandhedsjælelse, har gjort sit Yderste for at redde Erik af Pommerns Eftermæle.

Skiondt alle denne Konges, med den yderste Udholdenhed fortsatte og fornyede Bestræbelser, for ved Vaabenmagt at forsegte den danske Krones Ret, bleve forgieves; og Erik af Pommerns uheldige Krig³⁹⁾ maatte endes med Freden i Bordingborg (1435), hvorved den holsteniske Greve Adolf forblev i Besiddelse af en Deel af Sønder-Jylland: blev Lehnshorholdet dog ved dette Forlig uafgjort. Heri vilde Kongen lige til det Yderste ikke give efter. Neppe var han styrtet fra Thronen i Nordens tre Riger, før det danske Rigsraad, som vilde have Christoffer af Baiern til Konge, viiste sig fra en ganske anden Side end Erik af Pommern. Greve Adolf fik Haderslev og Wexø, som Erik i Forliget havde forbeholdt sig; og tre Uger efter Christoffers Hylning i Viborg overdrog han Slesvig paa tydske Wiis som et ret Arvelehn til Greve Adolf (30 Apr. 1440). — Dette blev dog uden Følge, da denne Greve ingen Afkom efterlod; og saaledes maatte der ved hans Død atter blive Spørgsmaal om: hvo der var Herre over Slesvig?

Adolfs Søstersøn, og paa en vis Maade hans Fostersøn,

³⁹⁾ Ogsaa Estrup, der ellers med et klart og skarpt historisk Blik har behandlet de Slesvigiske Forhold, har holdt sig allene til Krigsfærelsen og til Udsalbet, i det han nævner »den æreløse Krig, som Kong Erik af Pommern førte om Lehnets fra 1409 til 1435.« (Histor. Undersøgelse af Aeterne angaaende Hertugd. Slesvigs Forhold til det danske Rige m. m. Blandinger fra Sorø. III. (1802.) S. 101.) Krigen var uden Wæ; men Kongens Sind og Villie var i det mindste mere dansk, end de vare hos flere af de Konger, der fulgte ham paa Thronen. Vi maa ogsaa antage, at en Kamp, som den Erik af Pommern førte med Holstenerne og Hanseslæderne i 26 Aar, kunde ikke have anden kilde, end hans personlige Tænkemaade og Overbeviisning.

Grev Christian af Oldenburg, var den, han havde udseet til sin Arving, og for hvem han arbejdede paa, at giøre Arven saa stor, som muelig. Det var vist nok hans Dnske, ikke allene at efterlade ham Holsten, i hvilket Land (med Undtagelse af Herstabet Pinneberg, som var afstaaet til den Schauenburgske Linie i Westphalen) Adolph herskede som tysk Lehnshyrste; men ogsaa Slesvig, som ved Hertugens Død maatte blive herreløst, og efter dansk Lehnret falde tilbage til Danmarks Krone. Adolph vidste og troede det uden Tvivl selv; og for at giøre, hvad han formaaede, til at hindre det, bevægede han, endnu under Christoffer af Baierns Regjering, Stænderne, eller med andre ~~Ded Adelen i Slesvig og Holsten, (i Holsten dog kun en~~ Deel af Ridderstabet, da Andre negtede det, paa Grund af Greven af Schauenburgs Arveret) til at antage og hylde Grev Christian som sin Morbroders Efterfølger. Men da det længere hen dagedes, at Greven kunde have Udset til at blive Konge i Danmark, hvortil Morbroderen, som dansk Lehnshyrste og Medlem af Danmarks Riges Raad, ⁴⁰⁾ selv vilde hielpe: da vilde Holstenerne hindre begge Landes Forbindelse med Danmark under een Regent. Dette var Anledningen til at man af Grev Christian fordrede, at han formelig skulde frasi sig Hertugdømmet Slesvig; og man lod ham, medens Grev Adolph selv var i Danmark, ⁴¹⁾ udstede en Forsikkring, af det Indhold: at han i Tilfælde af hans Valg til Konge, vilde for sig og sine Livsarvinger (Kindeseruen) holde over den Artikel i det latinske Sprog, der fandtes i „gamle Skrifter og Haandfæstninger af Kong Baldemar og Danmarks R. Raad

⁴⁰⁾ „Herrn Allue — de en Forste vnd Raed des Riikes to dennemarken is.“ Dipl. No. 5. Privil. des Schl. Holst. Ritterschaft. 1797. p. 24.

⁴¹⁾ Dette kan vel sluttes af de Udtryk i bemeldte Diplom, hvor det hedder, at Hertugen selv, som den fornemste i Danm. R. Raad, tilkom den første Valgstemme: „vnd he personliken darvmmen nu mede arbeidet.“ o. s. v. (s. p. 24.)

fra A. 1326", som forelagdes Grev Christian, og hvorved det bestemtes: „at Hertugdømmet Sønder-Jylland (Ducatus Sunder-Jucio) ikke skulde forenes eller forbindes med Kronen og Riget Danmark, jaaledes at begge stode under een Herre." Det er disse, i vore Dage utallige Gange affrevne og paaberaabte latinske Ord — som i Virkeligheden ikke ere til, uden i dette Brev af 28. Junius 1448 — hvilke man i senere Tid har givet Navn af „Constitutio Waldemaria", og hvori man har villet see den Grundlov, der endnu i A. 1849 skulde afgjøre Sønderjyllands Adskillelse fra Kongeriget Danmark.

Betragte vi nu først dette Brevs diplomatariske Skikkelse, saa gives der vel ikke mange samtidige Statskrifter af lignende Art og Formaal, hvis Beskaffenhed snarere og lettere kunde giøre et Diplom mistænkeligt og kraftløst, end netop dette. Vi ville ikke tale om, at det hverken nævner til hvem det er udstedt, eller hvilke de Personer vare, som bragte og aabenbarede Grev Christian det aldrig før eller siden for Dagens Lys fremtraadte latinske Document, hvis Datum ikke nævnes, men som skal have indeholdt den Artikel, som Greven lod udtalde for sig. Men, hvad der altid i hoi Grad ved et Document af den Natur, at man derpaa har villet grunde et evigt varende Statsforhold, maa svække Brevets diplomatariske Betydning er: at det fra ingen af Siderne, hverken fra Greven af Oldenborgs, eller det danske Riges, eller det holstenske Ridderstabs, er bekræftet ved Forsegling af tilstedeværende Sikkerheds-Vidner; ja, ikke engang, som dog ved offentlige Breve af en regierende Fyrste paa den Tid var temmelig almindeligt, har nogen Paaskrift af hans Cantsler eller Secretair. Vægtigheden af dette Grev Christians Brev, (uden alt Hensyn til Beskaffenheden af de i Brevet indførte latinske Linier) berouer jaaledes ene og allene paa Grevens Segl.

Men vi behøve ei engang at spørge: om dettes Ægthed er undersøgt og konstateret ved Sammenligning med andre beseglede Breve af Greven omtrent fra samme Tid? — efterdi Documentet, som bevares blandt det holstenfke Ridderstabs øvrige Privilegier, ei engang skal være Originalen, men kun „eine auscultirte Copie.“ (Falk.)⁴¹⁾ Naar vi nu endog ville antage, at den unge Fyrste selv, uden Tilstedeværelse, Underskrift eller Besegling af Rogen paa hans Side, har ladet sit Segl hænge for Brevet: saa blev dette dog, efter alle de nu fremhævede Omstændigheder, ikke andet end en Forsikring af Grev Christian for hans Person, og i den Stilling, hvori han befandt sig den Dag, paa hvilken Brevet er udstedt, uden Hensyn til Kongeriget Danmark; hvilket, som bekiendt, ogsaa er Falks Mening. (Privatrecht. II. S. 145.)⁴²⁾

En saadan Forsikring af en, det danske Rige paa den Tid aldeles uvedkommende tydsk Lehnfyrste, kunde ikke udøve mindste Virkning paa det imellem Riget og det sønderjydske Hertugdømme bestaaende Forhold⁴³⁾. Dette blev fremdeles,

⁴¹⁾ Handbuch des Schlesw. Holst. Privatrechts. 1831. II. S. 144.

⁴²⁾ At det var Hertug Adolf, som „formaaede“ sin Søster søn til at udstede dette Brev, for at befæste en bestandig Adskillelse imellem Kronen og Hertugdømmet — beretter Dahmann ligesom et historisk Factum (Gesch. Dänem. III. 202.); at han intet Vidnesbyrd anfører af nogen som helst Kilde, har den naturlige Grund, at intet findes. Det er nylig gientaget af en dansk Retslærd, at „Adolph for Falget (i Danmark) lod Grev Christian udstede et Document,“ o. s. v. (Antislesvigsk. Fragm. IV. 35.) Det bliver dog ligesuldt ikke meer end en af de Formodninger, som Dahmann ofte i sin Historie bruger som Facta. Den har heller ikke mere Visshed, end hvad D. selv kun vil formode: („es scheint, daß Adolf“ o. s. v. S. 203) at Hertugen siden fik et andet Sind, og vilde „bringe Alting i Christians Hænder.“

⁴³⁾ Da Christians Forsikring allene gaaer ud paa en Bekræftelse af den latinske Artikels Ord: kan det ikke være uventet, at Meningen af disse Ord er bleven underkastet forskiellig Udtydning. Den er dog neppe saa tveetydig, som Christians paafølgende Handlemaade er

hvad det før den 28de Jun. 1448 havde været, et Lehn af Danmark i den holstenske Grev Adolfs Besiddelse. Grev Christians Bekræftelse af den saakaldte Constitutio Waldertia (i Fald en saadan er ægte) var desuden i sit Indhold og Formaal intet mindre end hvad man, som det hedder, ved at trække den ved Haarene, har villet gjøre den til: en fælles Grundlov for begge Hertugdømmer. Documentet indeholder og kan ikke indeholde meer end den latinske Artikel, som foreslaages Greven til Bekræftelse; og i den er aldeles ikke Tale om Holsten. Naar Christian lover for sig og sine Efterkommere „at skulle og ville holde den foranførte Artikel ubrødelig ved Magt“: da gielder dette ligefrem, efter dens rene Ord, om Hertugdømmet Sønderjylland allene. At ikke en Løddel af hele Forsikringen lader sig anvende paa Holsten, er soleklart, og yderligere udviklet af den ovenfor anførte berømte tyske Retslærde og Publicist ⁴¹⁾. Naar Andre, endog en saa kritisk Historiker som Dahlmann, ligefrem fortælle: at Christian, imedens Valghandlingen stod paa, „udstedte en Resignation paa begge Lande“ ⁴²⁾, da

uoverensstemmende med Forsikringen. Estrup (Bland. fra Sorø III. S. 107) anser det for afgjort, efterdi Christian allerede var hyldet som tilkommende Hertug, og var i Begreb med at lade sig vælge til Konge i Danmark, at Meningen af hans Revers ei var den: „at han som Konge i Danmark ikke kunde være Hertug i Slesvig.“ Men hvilken anden Bemærkelse skulde man give Ordene der sig: „ne unus sit **Dominus** Ducatus S. Jutiæ & regni & coronæ Daciæ?“ — Man veed, at i Middeltalderens Latin, hvor der hantles om Forhold imellem Lehnsherre og Vassal, og hvor Ordet *Dominus* bruges uden Tillæg, det forstaars ved Herren netop Lehnsherren. Det er i øvrigt en i sig selv ligegyldig Sag, da hele Forsikringen, som ovenfor er viist, aldrig kom til Gyltighed eller Anvendelse.

⁴¹⁾ E. A. v. Kampfs saaterechtliche Bemerkungen, 2c. p. 129. 130.

⁴²⁾ Geschichte v. Dänemark. III. 202. Han har til Hiemmel intet videre end nogle Ord i Detmars Kroniker, der aabenbart maa have deres Oprindelse fra en Underretning, som er kommen den lybkste Annalist for Dre, om Grev Christians tidlige Resignation paa Hertugdømmet

mangler dette aldeles ethvert diplomatarisk Beviis; og hvor svagt et saadant endog fremtræder i den Confirmation, Greve Christian skal have udstedt 1448, saa er dette dog i statsretlig Henseende det eneste Beviis, de slesvigholstenste Advocater, der ville datere Hertugdømmernes constitutionelle Ret, eller Slesvigs Adskillelse fra Danmark og Sammenhæng med Holsten fra Aaret **1448**, eller fra den da opdagede Constitutio Waldemariana, have havt at bygge paa. Documentet selv er aldrig ved nogen somhelst senere offentlig Handling blevet paaberaabt, mindre bekræftet; hvorimod Christian I., som Konge af Danmark, 7 Mar efter sin Thronbestigelse (21. Jul. 1455) bekræftede den arvelige Forlehnung med Hertugdømmet Slesvig, som hans Morbroder Adolf 1440 havde erholdt af Kong Christoffer. Slesvig var et de tydske Grevskaber Holsten og Stormarn, eller Hertug Adolphs Arvelande, uvedkommende Lehne hertugdømme under den danske Krone, da Kong Christian den Førstes Morbroder Adolph, den sidste Greve i Holsten af Huset Schauenburg, døde uden Afkom, den 4de Dec. 1459.

2.

Nu indtraadte saaledes det Tilfælde, at Christian I., i Følge det nylig omhandlede Forlikingsbrev, skulde have været forpligtet til at overholde den latinske Artikel, der formeente ham, som i 7 Mar havde været Danmarks Konge, at regiere over det slesvigste Hertugdømme, der ved Adolfs Død var

Slesvig. (Jfr. Estrups histor. Undersøg. om Hertugd. Slesvigs Forhold. o. s. v. Bland. fra Soree. III. S. 106. Anm. 44.) v. Kampff (l. c. S. 131. 132.) har ogsaa tilfælleligt beviist, at en lignende Act for Holstens Vedkommende, til hvis Eksistens der heller ikke findes mindste Spor, var umuelig; ligesom dens Utildværelse bevises ved den efterfølgende Tids Historie, og Christian I.'s egen Handlemaade, i det han efter 12 Mar, som Konge af Danmark, netop gjorde Paa stand paa Successionen i de holstenste Grevskaber.

herreløst. Her var altsaa kun to Tilfælde muelige. Sønderjylland maatte enten, som et hjemfaldet Mandsehn, inddrages og blive en Provinds af det danske Rige; eller Kongen og de danske Rigsstænder maatte forlehne en anden Fyrste med Hertugdømmet. Det første havde været Stændernes og Raadets Pligt, at fordre; men Christian I., der altid gierne søgte at udstrække sit Herredømmes Omfang, var saa langt fra at vilde give Slip paa Slesvig, at han endog udvidede sin Attraa til at blive Herre i Holsten, og saaledes at beholde den hele Arv efter sin Morbroder.

Derfor den, efter 400 Aars Forløb som en uomstødelig statsretlig Grundbestemmelse fremhævede, af en Hærskare af lærde og ulærde holstenske Professore, Advocater og Bladskrivere forfægtede Sikkerheds-Act af 1448 havde havt nogen Betydning og Lovgyldighed: da maatte den tydske Adels i Holsten og Slesvig, der vilde tiltage sig Ret til at afgjøre begge Landes Skiebne og Forsatning, fremfor noget andet Vilkaar, have beraabt og støttet sig paa dette Document, for at afholde den danske Konge fra at tilvende sig Successionen i Hertugdømmet Slesvig. Man finder dog ingen seds mindste Spor til at den oldenborgske Greves Resignation, eller hans Befræstelse af Vilkaaret fra 1326, er bleven paaberaabt 1460. Maaskee fandt man det uforment at komme frem med en Forsikring, der, om den overhovedet havde havt Gyldighed, ikke kunde afgjøre noget imod den danske Krones Ret til et hjemfaldet Lehn. Men Christian I. vilde erhverve Grevskaberne Holsten og Stormarn, hvortil han ikke havde anden Udkomst end den meget svage: at hans uden Livsarvinger afdøde Morbroder havde været den sidste regierende Greve af en Slægt, hvoraf en anden Mandslinie ikke allene blomstrede i Tydskland; men denne, eller de Schauenborgske Grever, havde endog, ved en tidligere Arveforening, en ikke ganske ugrundet

eller ubetydelig Adkomst til at fremstaae som Lehnarvinger. ¹⁶⁾ Holstenerne, hvis sidst afdøde Greve to danske Konger for ikke mange Aar siden havde forlehnet med Slesvig, maatte vel saa godt som nogen vide, at dette Hertugdømme laae under Danmarks Krone; imidlertid var det kun 12 Aar siden, at Adelen havde ladet sig give den Forsikring: at Christian I. om han blev Konge i Danmark, ikke skulde kunne regiere over Slesvig; nu var Diebliffet, at den skulde træde i Kraft — og den blev ei engang fremlagt eller paaberaabt. Saaledes har vel den holstenske Adels 1460 bedre indseet, at den Forsikring, man for 12 Aar siden saa let fik den unge Greve af Oldenborg til at give, var uden al Retskraft. ~~Alt Brevet (hvis det endog var agte) ikke er blevet fremlagt, synes klart, ikke allene fordi intet tidligere Document og ingen gammel Krønike med et eneste Ord nævner noget om en sliq Afstgelse fra A. 1448; men fordi Kongen handlede aldeles som om han aldrig havde udstedt en saadan, og ydermere ved paafølgende Handlinger annullerede den, i Fald den havde havt nogen Kraft. Det er netop en samtidig holstensk Krønike, der ligefrem beretter: at~~

¹⁶⁾ Dahlmann (III. 204) antager ubetinget de westphalske Schauenburgeres Arveret. (Jfr. Falk, Privatrecht. I. 239. II. 113. Zahn, Unionshist. 538—50.) Allerede Estrup betragter derimod denne Arveret som „meer end tvivlsom“, ikke blot fordi Landets Raad ei havde bekræftet Arveforeningen (Detmars Lüb. Kron. II. 218. 224); men fordi den keiserlige Sanction fattedes.“ (Bladtinger fra Soroe. III. S. 103.) Nylig har ogsaa Dr. Prof. Larsen (Antislesvigholst. Fragm. II. S. 8—10) sagt at bevise, at den schauenburgske Greve Ottos Præstensioner paa Holsten, efter tysk Lehnret, vare ligesaa ubegrundede, som den derunder indbefattede Naastand paa Arveret i Slesvig; ikke allene fordi Arveforeningen af 1390 manglede den keiserlige Confirmation; men fordi de Schauenburgske Grever ikke havde fornyet den Samforlehningret, hvori de (i Følge Lehnbrevet for de holstenske Grever af Hertug Johan af Saxe, 1307) dog vare indbefattede. — Imidlertid fandt Christian I. det nødvendigt, at affinde sig med Schauenburgerne ved en Pengesum; og vi kunne dog ikke med Prof. Larsen finde denne „forholdsvis ringe.“

Kongen fremførte sin Paastand paa Slesvig som Lehnsherre: „Var han ikke Arving til Hertugdømmet, (efter hans Morbroder) saa tilfaldt det ham som Lehn; thi var der ingen ret Arving dertil, maatte det falde til Lehnsherren“⁴⁷⁾. Dette var det afgjørende Middel, Christian I. anvendte mod den holsteniske Adels. En stor Deel af denne ønskede ligesaa lidt 1460, som 1448, at faae den danske Konge til Regent. Den schauenburgske Linie i Westphalen, hvis Paastand paa Successionen havde saa meget for sig, søvned heller ikke i Holsten et betydeligt Parti; men det blev overstemt, og Schauenburgerne deels afviste, deels afføbte med Penge. — Der var endnu Andre, som reiste Paastand paa Arveret efter Hertug Adolph: Christian den Førstes Brødre, de to yngre Grever af Oldenburg. Deres Ret kan ikke være bleven betragtet som aldeles grundløs, efterdi Kongen købte sig fri for deres Fordringer ved en Pengesum, foruden Afstaaelsen af hans Andeel i Arvelandene Oldenburg og Delmenhorst. Ligeledes lode holsteniske Adelsmænd sig købe ved „Guld og grønne Skove“⁴⁸⁾ til at forstærke Kongens Parti; og saaledes lykkedes det Christian I., under saadanne Vilkaar, der bleve til ikke ringe Skade i Fremtiden for Holsten, og til endnu større for Sønderjylland og for det øvrige Danmark, at blive regierende Fyrste saavel i de tydske Lehnsgrevskaber Holsteen og Stormarn; som i det danske Hertugdømme Slesvig — hvilket han for lidt over 4 Aar siden selv havde givet sin nu afdøde Morbroder til Lehn.

Det er ufornodent at gientage af Historien, med hvilken formløs, mod den tydske og danske statsretlige Bedtægt lige stridende Fremgangsmaade, en Deel af den holsteniske og

⁴⁷⁾ S. Det mars lybekke Kroniker, Grautoffs Udg. II. 221, hvis Ord i Originalens Malttydsk jeg forhen har anført. (Nyt hist. Tidsskr. I. 345.)

⁴⁸⁾ „De konungh unde syn rad kosten se myt ghelde, myt gave, unde myt mennigerleye loste.“ Det mars Kroniker. II. 223.

flesvigiske Adel⁴⁹⁾, tiltog sig Myndighed til at vælge den danske Konge til Fyrste i hans eget Lehnshertugdømme; eller hvorledes Christian I., for at vinde Holsten for sit Huus, opgav baade sin egen, nylig med Alvor paaastaede Arveret, og sin egen kongelige Høihedsret over dette Hertugdømme; og hvorledes det danske Rigsraad — nu ligesaa ligegyldigt ved at havde Rigets uafhængelige Høihed over det danske Kronelehn, som det havde været villigt til at afsætte og fordrive Erik af Pommern, den danske Konge, der i det mindste med den største Iver og ubøieligste Villie havde forsvaret Danmarks Ret — lod det see, at den danske Konge lod sig vælge af Holstens Adel til Hertug, uden engang som Lehnsherre at iagttage og udtale sine Rettigheder. At disse derved ikke kunde tabes, have følgende Tiders Forhold og Handlinger viist; det kunde dog forekomme os at være en Tilsidefættelse af sædvanlige Statsformer, at Christian I. aldrig tog eller fik nogen Forlehning af den danske Krone, som Hertug af Slesvig, dersom man ikke forudsætter, at dette betragtedes som overflødig hos ham som Lehnsherre og første Erhverver af det hiemfaldne Lehn i een Person; hvorimod han i sin bekjendte Haandsæstning for Slesvig, Holsten og Stormarn af 5te Marts 1460, eller de saakaldte „Landsprivilegier“, vedgaaer: at være af Prælater, Ridderstab, Stæder og Indbyggere, „taget og hylde til Herre over disse

⁴⁹⁾ At Adelen 1460 allene tiltog sig at kortgive baade Slesvig og Holsten — er af Historien saa tydeligt, at det er usfordent at spilde et Ord mere paa at bevise det. Heller ikke Dahlmann har villet dølge det, eller hvorledes den samme Adel behandlede Landet og Almuen. „Durch die Art, wie Christiern zur Herrschaft über Schleswig-Holstein gelangte, ward Alles umgewandelt; er war den Prälaten und Rittern ausschließlich Dank, und leidet auch Geld über Vermögen, schuldig. Sie nahmen die Regierung an sich in den verpfändeten Landschaften, legten den Bauern eigenmächtig Steuern auf“ o. s. v.) Gesch. Dänem. III. 242.)

Landene," Hertugdømmet, saavel som Grevffaberne, ikke som Konge af Danmark.

Er det nu endog aabenbart af Documentet selv, at det, for at være lovgyldigt, manglede det til en Forsikring af den Art, at den kunde see ud som Kong Christian derved endog vilde afstaae Danmarks Lehnshoighed over Slesvig, (ogsaa i Folge hans danske Haandfæstning af 1. Sept. 1448) absolut nødvendige Samtykke, ikke blot af det hele danske Rigsraad, men af Rigets Stænder: saa veed man, at den statsretlige Ugyldighed af en saadan Paaastand, grundet paa Documentet af 5. Marts 1460⁵⁰⁾, i A. 1490 blev yderligere bestyrket ved den udtrykkelige og utvetydige Erklæring af K. Hans: „at hvad Fyrstendømmet Slesvig var anrørende, som er et Lehn af det danske Rige, da havde Rigens Raad i Danmark ikke udstedt nogen Bevilling eller Samtykke til Privilegier, givne dette Landskab af Kong Christian; og dette Rigsraad tilkom en saadan Rettighed for Slesvig, ligesaa vel som den, at vælge en Konge i Danmark"⁵¹⁾. Ikke mindre klart er det af Forhandlingerne ved den fallundborgske Rigsdag 1494, at det danske Rigsraad dengang, da Christian den Førstes Son, Hertug Frederik I. forlangte at forjerges af det danske Rige med Lolland, Falster og Møen som Lehn, erklærede sig for ubemyndiget til en saadan Afstaaelse, og henviste Sagen til en almindelig Rigsdag i Danmark, som derefter blev sammenskaldt, og afflog Hertugens Fordring.

Saameget dette, med flere andre Omstændigheder, kan tiene til at vise, at ogsaa i det 15de Aarhundrede var man sig i Danmark ganske vel bevidst, at Slesvigs Lehnafhængighed

⁵⁰⁾ Jfr. bl. a. Estrup: Blandinger fra Sorø III. (1832) S. 112—118. Nyt historisk Tidsskr. I. S. 352.

⁵¹⁾ Hvitfeldt. II. S. 1238.

af Riget hverken kunde ophæves, eller var ophævet, ved Christian den Førstes Haandfæstning og Privilegier, udstedte til den holstenske Adels (thi den var det, som 1460 handlede i Sagen og afgjorte det saakaldte Valg: ⁵²⁾ saa viste dog det danske Rigsraad ligesaa lidt den Gang, som ved Christian den Førstes Død, den Kraft eller Omjorg for at hævde den danske Kronens Rettigheder, som man kunde vente sig eller holde for naturlig. Marsagerne hertil kunne have været flere; ⁵³⁾ den sande og væsentlige har vel været den, at det danske Rigsraad ikke har tænkt paa meer end Lehnforbindelsen imellem Kongeriget og Hertugdømmet; og at det har vidst, at dette Statsforhold, der nu alt siden Kong Christoffers Forlehning af 1440, saaledes var afgjort, at Slesvig betragtedes som et Arvelehn, ikke ved nogen dansk Konge egenmægtigen kunde ophæves. Den danske Kronens Overhoighed over Landet Sønderjylland, var ligesaa afgjort og uomtvistet 1460, som det

⁵²⁾ Jeg har allerede for 3 Aar siden gjort opmærksom herpaa. (Nyt hist. Tidsskrift I. S. 345. Das Herzogthum Schleswig, 2c. von E. Nolbeck. 1846. S. 82.) Saaledes har ogsaa Wegener opfattet et Forhold, der falder enhver fordomsfri Historiker i Minde: „Diese Wahrheit, daß der holsteinische Adel auch Schleswig repräsentirte, geht durch die ganze ältere Geschichte der Herzogthümer hindurch.“ Naar Dahlmann derimod siger om Detmar, hvor denne nævner „de gode Mænd af Landet Holsten“: „Er meint die Schleswig-Holsteiner“: (III. 205. Anm. 3) da tilføier Wegener: „Ja, gewisser Maassen kann man dies sagen: Detmar meint, was Dahlmann und seine Freunde jetzt Schleswig-Holsteiner nennen; d. h. Holsteiner, welche über Schleswig sich die Herrschaft zuwenden.“ (Die unzertrennl. Verbind. Schleswigs mit Dänem. S. 13).

⁵³⁾ Jfr. Estrup l. c. S. 113. 118. Denne Forfatter mener, at „naar Lehnshoiheden over Slesvig ikke tabtes, var Tabet ikke større nu, end tilforn, og Fordelene af den danske Konges politiske Indflydelse i Holsten en Binding.“ Det synes dog snarere, at Raadet og Adelen i Danmark har taget sig Forbindelsen med Holsten mere ligegyldigt; men et fast og fredeligt Forhold ønskede man. I Slesvig havde den danske Adels 1460 ingen Lehn. Dette har virket betydeligt.

tydske Keiserdømmes Overhoiheid over de holstenfke Lehnsgrevskaber; og der behøves ikke andet Beviis, end de sildigere Forlehninger med Hertugdømmet i Sønderjylland ved danfke Konger, for at Christian I. hverken har bortgivet eller kunnet bortgive Danmarks Souverainitet over Landet.⁵¹⁾ Man lod det altsaa see, at denne Konge for sig og sine Efterkommere lod sig antage ved et Slags Valg-Aet af det holstenfke Raad uden statsretlig Gyldighed,⁵²⁾ og derefter hylde, som Fyrste baade i det danfke Lehnshertugdømme og i de tydske Grevskaber; men man ratificerede i det mindste ikke de Privilegier, Ridderskabet lod sig give. Det var (som nu saa ofte er sagt og gientaget) kun Nogle af Kongens danfke Raad, som til Bitterlighed have befeglet Brevet i Ribe (af 5. Marts 1460), hvorimod den paafølgende Udvidelse af Privilegierne (Kiel, d. 4. Aprtl 1460) aldeles mangler enhver saadan Befegling, baade fra danf og holstenf Side.

Det sidste bør dog saameget mindre lades ubemærket, som man undertiden i disse „forbedrede“ Privilegier har troet at

⁵¹⁾ Udførligere er dette med statsretlig Beviisførelse deduceret af v. Kampff l. c. p. 211. 42.

⁵²⁾ Valgactens Anyttighed, paa Grund af dens Ugylldighed, saavel i det slesvigfke, som det holstenfke Lehnforhold, har endog Dahlmann maattet erkende. „Was gewann man? Ein durchaus anomales Wahlrecht, ihren beiden Lehnsherren gegen über — ein Wahlrecht, wie es ohne alle Rücksicht auf bestehendes Recht wohl einmahl durchgehen, allein unmöglich auf die Dauer ausgeübt werden kann.“ Geich. Dänem. III. S. 209. 210.

⁵³⁾ Jfr. N. F. Krieger i Antislesvig. Fragm. IV. 36. „Det lader sig aldeles ikke forene med Lehnretten, at Ridderskabet med nogen Retsvirkning skulde kunne foreslaae (?) Lehnsherrerne, hvem Ridderskabet behagede, til Lehnshertug eller Greve. Det hele Valg var altsaa kun et Forsøg paa at understøtte en af Prætendentterne.“ o. s. v. Snarere maa det vel kaldes en Bebrøvelse for at redde hvad man kunde af den tiltagne Valgret, der allerede stod i Fare for at fuldkænes. For at beholde Skicket af Valg, omfødte man altsaa Udeleligheden, og Grundloven af 1460.

finde en stærkere udtalt Forbindelse imellem Hertugdømmet Slesvig og de holstenske Grevskaber: en Indskrænkning, eller endog Ophævelse af den tydeligt angivne og bestemte Adskillelse imellem begge Lande, ved særskilt Retterthing, eller Lands-thing og Landdag, i Holsten og i Slesvig; og ved Indsættelsen, efter Forslag og Samtykke af Kongens Raad, af en egen, i Slesvig indfødt, med tilbørlig Indkomst aflagt Drost, eller kongelig Hovedsmand og Overdommer i Hertugdømmet; ligesom af en egen Marskalk eller Statholder for Holsten og Stormarn; hvorved saaledes en fuldkommen tydelig Adskillelse af begge Landes Bestyrelse fastsættes. I de forbedrede ~~Privilegier, (som desuden i Almindelighed udtrykkelig be-~~kræfte den tidligere Haandfæstning i alle Punkter og Artikler) gientages og tillægges, at hvert Lands Stænder eensang om Aaret skulle sammenfalde, for Holsten i Bornhoved, og for Slesvig ved Urnehoved. At Kongen derimod lover at ville, foruden Biskoppen i Lybek og Biskoppen i Slesvig, formeaae 5 Adelsmænd af Slesvig og 5 af Holsten og Stormarn, til at være Bisiddere i Raadet, som i hans Fraværelse skulde domme og afgjøre forekommende Sager: udtaler i det mindste ikke udtrykkelig, om dette skulde være en samlet Domstol for begge Lande, eller om de holstenske Bisiddere skulde være tilforordnede Marskalken og den lybekske Biskop, og de slesvigiske Hertugdømmets Drost og Biskoppen i Slesvig ⁵⁷⁾. Ved Indsættelsen af to særskilte Hovedsmand eller Statholdere, og ved særskilte Landsting, ere begge Landes administrative og statsretlige Adskillelse i øvrigt ved Haandfæstningen

⁵⁷⁾ Det sidste maae vel antages som det rimeligste; da man veed, og af Frederik I. Confirmation og Privilegier, givne 1524, seer: at her udtrykkelig foreskrives en særskilt Landdag (eller Landsting) "for at forhøre og domme efter Lovene i alle Sager", for Slesvig om Foraaret i Glensborg, og for Holsten om Efteraaret i Kiel. (Privilegien der Ritterschaft. S. 147.)

af 5te Marts 1460, ligesom ved de for Holsten og Slesvig adskilte og selvstændige Landstænder, saa tydeligt udtalt, at kun en falsk, eller aabenbar partist Fortolkning i dette Document kan finde nogen Grundvold for den slesvig-holstenste Eenhed. „Denne Haandfæstning indfører ikke begge Landes Fællesskab; den forbyder det netop“⁵⁸⁾. Vil man derimod argumentere fra det i 16de Aarh. indtrædende factiske Brud paa de Wilkaar i Haandfæstningen, der fastsatte særskilt Overbestyrelse og Domstol for Hertugdømmet; da kan et saadant Beviis ikke gælde meer, end alle øvrige Handlinger af Regenterne, hvorved efterhaanden omtrent ethvert Wilkaar i Haandfæstningen, uden Modstand eller Modvirkning fra Stændernes Side, er blevet ophævet og omstødt, og hvormed allerede Christian I. gjorde en god Begyndelse. Havde Regenterne Ret og Magt til at ophæve det fundamentale Privilegium for Hertugdømmet Slesvig: at have sin egen Drost, egen Landdag og Landsting, eller særskilt Bestyrelse og Overdomstol — da maatte de have den samme Ret og Myndighed til, at lade alle øvrige Wilkaar i Haandfæstningen gaae af Brug, hvilket, som Historien lærer, ogsaa virkelig er skeet.

3.

Ville vi nu nærmere undersøge, hvad der i Hertugdømmet Slesvigs, og i de holstenste Grevskabers virkelige Statsforhold til Danmark og til det tyske Rige, skulde være forandret ved de tidt omtalte Privilegier af Christian I. fra 1460: da finde vi det i den factiske Historie, netop under denne Konge, at have været saa at sige slet intet. Fra den statsretlige Side er dette tilstrækkeligt beviist af v. Kampff. Christian I., der siden 1448 som Danmarks Konge havde

⁵⁸⁾ Wegener: „Über die unzertrennliche Verbindung Schlesiens mit Dänemark.“ 1848. S. 111.

været Overherre i Sønderjylland, og som saadan 1455 havde forlehnet Hertug Adolph med Hertugdømmet, var ligesuldt i denne Stilling 1460; og Udtrykket: at „man ikke som Konge af Danmark“ havde valgt ham til „Herre over Landene“, kunde, efter en naturlig logisk Ordfortolkning, ikkun anvendes paa Holsten, hvor han ikke var Konge og Overherre. Da Christian I. ikke allene havde villet giøre en personlig Arveret giældende, men havde bragt det paa Bane, at ville inddrage Slesvig som Lehnsherre, dersom man ikke hyldede ham som Herre i Holsten: kunde han ganske kort efter ikke handle, som om han stod i eet og samme Forhold til Hertugdømmet, som til de tydske Grevskaber. Det var den holsteniske Adels, som iværksatte den saakaldte Valg-Act i Ribe; og den kunde maaskee i Grevskaberne Holsten og Stormarn tiltage sig at vælge eller antage en Fyrste, naar denne (som Christian I. gjorde) lovede og vilde paatage sig, hos Lehnsherren og hos de andre Prætendenter paa Arveretten, at forsvare et saadant Valg. Paa Hertugdømmet Slesvig var et uafhængigt Valg af en Landsherre ikke anvendeligt, med mindre Danmarks Konge og Raad først aldeles havde afstaaet Souveræniteten og Overhoiighed til dette Land, hvilket aldrig var skeet; saalidt som det skeete efterat Kong Christian havde ladet sig vælge. At et saadant Valg var umueligt, og at Antagelsen af samme, i Folge nogle i Documentet af 1460 forekommende Udtryk, er en Bildfarelse og usurperet Udtydning, grundet paa Misforstaaelse eller Forvanskning, og modsagt ved de factiske og historiske Forhold: dette er en Kiendelse af den nylig anførte tydske Retslærde, der havde den Fordeel, at staae uden for Partierne. Det er hans Fortieneste, at have uden alt Forbehold fremdraget og fremstillet alle de indre statsretlige Modsigelser, hvorunder Christian den Førstes saakaldte Valg og Valgcapitulation eller holsteniske Haandfæstning lider, i dens

Anvendelse paa Hertugdømmet Slesvig; og ligesom man har seet, at selv udmærkede slesvig-holstenste Historikere og Retslærde (en Dahlmann og Falck) i tidligere Skrifter have erkendt saadanne Mangler ved Balgacterne, der maatte svække deres Lovgyldighed og Retsvirkning: saaledes seer man at nyere tydske Parti-Organer endog have maattet gribe til at fremstille Sagen saaledes: at Christian I. i Holsten var en Usurpator, som udelukkede den retmæssige Lehnserving, og som i Slesvig satte en Balgret, i Stedet for sin egen Arveret, og i Stedet for Inddragelsen af det danske Lehn Slesvig⁵⁹⁾.

Det vilde i øvrigt blive et alt for vidtloftigt Arbejde at samle og sammenstille alle de meer eller mindre stridende og afvigende Resultater, som slesvig-holstenste Publicister have indlagt i, eller bragt ud af Ridderkabets Privilegier fra 1460. Det kan være nok at tage et Par af de mærkeligste til en Prove. Vi regne f. Ex. hertil den allerede berørte Modsigelse, hvori Slesvigs og Holstens ypperste Retslærde, Statsraad Falck staaer til andre holstenste Publicister, i det han nylig (1847) selv har forkastet den statsretlige Gyldighed af den saakaldte Constitution af 1326, som Hoved-Fundament for Slesvigs Adskillelse fra Danmark.^{59b)} I det Falck saaledes fuldkaster Grundvolden for den Uafhængigheds-Støtte, man mener at Ridderkabet har reist sig 1460 — er det klart nok, at han maa have meget ondt ved at holde paa Støtten selv. En lignende Modsigelse finder Sted imellem de tvende mest udmærkede nulevende Historiefriivere, som Holsten har havt. Naar saaledes Dahlmann (som vi allerede have antydet) ligesvem erkender: at Christian I., efter den sidste Slesvigste Lehnshertugs Død, stod

⁵⁹⁾ Man skulde neppe tree, at finde dette i et slesvig-holstenst Actstykke, som den bekiendte Heidelbergste Adresse. (Stedet er citeret hos v. Kampff, S. 67. Anm. 75.)

^{59b)} Jfr. „Samml. der wichtigsten Urkunden“ ic. von N. Falck. Kiel 1847. Borr. p. VII. VIII.

„som Lehnsherre over det hjemfaldne Lehn lige over for de slesvigiske Stænder“, og som den førstefødte og eneste Arving til det „udelelige Hertugdømme“ lige overfor sine to Brødre (Dän. Gesch. III. 204): saa mener derimod Waiz⁶⁰⁾, at Dahlmann feiler i denne Paastand, der indeslutter Ophævelsen af den saakaldte Constitutio Waldemariana, og gier den holstenske Adels Uret; endskiøndt den tog sig for (i det mindste for Holstens Vedkommende) at vælge Lehnsherren og Arvingen til Slesvig, til deres Greve og Herre — imod at han lovede dem at gjøre hvad han formaadede (thi dette er ligesom Ordene i Privilegiet af 1460) til, at Hertugdømmet Slesvig altid skulde være i Førelse med Holsten. Waiz troer nemlig, at Christian kunde have Rettighed til at regiere Slesvig baade som Lehnsherre, eller som Konge af Danmark, og som Lehnshyrste eller Hertug; og „da var der ikke een Herre i begge Lande“. Ligeledes bemærker han, at jeg tilforn „har yttret mig heri temmelig enig med ham“; og tillige har vedgaaet: at det danske Lehnshertugdømme ikke af Christian I. blev inddraget under Riget. — Det sidste er jo utvivlsomt; ligesom at det heller ikke efter 1460 er skeet, forend Lehnshforholdet 1658 blev aldeles ophævet, som vi nedenfor nærmere komme til at berøre. Derksom man derimod vil sige, at Christian I., endskiøndt han baade var Overherre (Suzerain) og Regent i Slesvig, ligesom han var det i Danmark, dog ikke efter Valget var „Herre i begge Lande“ fordi han styrede ethvert af dem for sig: da bliver dette kun til et Ordspil, uden Mening.

Men Waiz overseer Samtidens og Eftertidens factiske Forhold, eller den historiske Realitet, som dog ikke lader sig afvise eller udslutte ved Fortolkninger af Pergamentsbeviser; om endog disse virkelig have statueret et Rets- eller Statsforhold, der aldrig gik i Fuldbgyrdelse. Christian I. havde ved Ridderkabets

⁶⁰⁾ Nordalbingische Studien. 3. Band. Kiel 1846. S. 69. 70. (Jfr. med min Hist. af K. Christian I. i Nyt Hist. Tidsskr. I. S. 158.)

saakaldte Valg ladet sig giøre til Fyrste i Holsten; at et saadant Valg var ugyldigt, viste sig allene derved, at han 1474 lod sig belehne med de holstenske Lande, som Lehn af det tydske Keiserdømme. At Valget som Hertug af Slesvig var ligesaa ugyldigt⁶¹⁾, lagde Eftertidens Historie for Dagen, i det Christian I. Sen og Efterfølger paa den danske Throne, K. Hans, indlagde Protest imod Valget og Valgretten i Slesvig; ligesom og en lang Række af Kong Christians Efterskommere, som Rive-Hertuger i Slesvig, modtog Landet til Lehn af Danmark. Hvor lidt endog Christian I. selv ansaae sig bunden ved sine 1460 udstedte Privilegier til Ridderstabet, kunne en Mængde af hans Regjeringshandling i Hertugdømmerne lægge for Dagen. Men dette vedkommer os mindre, end at heller ikke det, man vil falde Grund-Vilkaaret i bemeldte Adels-Privilegier, begge Hertugdømmers udeelte Forbindelse, stod ved Magt. Allerede 1490 deelede nemlig, efter Overenskomst med Ridderstabet, begge Lande imellem Kong Hans af Danmark, og hans Farbroder, (Frederik I.) der paastod at være lige arveberettiget med sin Broder søn. Begge disse Fyrster ansaae sig altjaa ikke bundne ved Christian I. Haandfæstning eller Privilegier af 1460; og kun fordi det stemmede overens med deres personlige og dynastiske Fordeel, vedligeholdte de, ogsaa efter Delingen, Forbindelsen imellem de to sønderlemmede

⁶¹⁾ En af de slesvigholstenske Publicister, der ellers betragte Privilegierne af 1460 som hellige Skrifter, og paa dem ville bygge Idéen om »den evige Real-Union imellem Slesvig og Holsten»: har dog maattet indromme: at de holstenske og slesvigske Stænder vare uden Ret til at vælge sig en Landsherre. (Samwer, die Staatsverfassung in Schlesw. Holstein. Hamb. 1844. S. 39). Naar en af Hoved-Forsvarerne af den fingerede Stats-Eenhed imellem et dansk og et tydsk Land gier en saadan Tilstaaelse, da er det ikke let at sige, hvorfra han vil tage Stændernes eller Ridderstabets Berettigelse til deres Privilegier. Var Valget selv uden Retgrund, da maatte Valgcapitulationen ogsaa blive det.

Partier af Holsten og Slesvig. Det danske Lehnshertugdømme blev derfor, lige imod Brevet af 1460, sendedstykket, ligesom det tyske; men aldrig endnu har Nogen dristet sig til at paastaae, at Holsten derved ophørte at være en Deel af det tyske Rige. Det selsamme Forhold, den selsamme Deling af Slesvig imellem to, og siden flere af den danske Krone afhængige Lehnshyrster i Slesvig, vil man derimod usurpere som Beviis paa, at dette Land 1460 er bleven skilt fra det danske Rige. Man maa vel forundres — ikke over at holstenske Advocater, men at tyske Retslærde og Professore, som i andre Tilfælde lægge den skarpeste og emhyggeligste Kritik for Dagen, ikke tage i Betænkning at bruge Argumenter af den Art, naar de ville give Sandhedens Magnet en for Parti-Formaal fornøden Misviisning.

Men de bruge jo andre Beviser, der ikke ere bedre. Naar man siger dem, at Documentet, som de kalde en „Statsgrundlov“, netop fastsætter saadanne Vilkaar, der indeholde en repræsentativ og judiciel Adskillelse af Landene Slesvig og Holsten, ved særskilt Landdag, Statholder og Domstol: da beraabe de sig selv paa: at disse Vilkaar ere omstødte; man har sammenkaldt begge Landes Stænder (d. v. siges Prælater og Ridderstab) til fælles Landdag, og fælles Domstol; Hyrsterne have deelt Landene, men regieret hver sin Deel af Slesvig og Holsten under eet, o. s. v. Altsaa: Christian I. Haandfæstning, eller Adelsprivilegierne af 5. Marts 1460, ere i disse Hovedpunkter, hverken af Hyrster eller Stænder, erkjendte som Grundlov. — Vi indrømme dette. Vi tilføie ydermere: Hyrsterne gif endnu langt videre. Allerede Christian I. gav sin Dronning en Mængde Pantelehn baade i Slesvig og Holsten; han indsatte (1466) sin Broder Gerhard til Forstander eller Statholder i begge Hertugdømmer, med fyrstelig Myndighed over Adel, Stæder og Almue; han

pantfattede (1469) Staden Kiel til Lybekerne; forhoiede af egen Magt Tolden ved Rendsborg, Blön og Oldeslohe til det dobbelte (1474); forjog uden Lov og Dom uhydige Adels herrer (Bowisferne) af Landet, og fuede den holstenfke Adels til at opgve enhver Forening til Forsvar af deres Privilegier, der kunde synes farlig for Landsherren (1480). Flere efterfølgende Konger og Hertuger i Slesvig og Holsten udfreye Skatter, imod Adels Forestillinger, og ophavede omfider reent Landdagene. Saaledes er altsaa (og vore Modstandere give os Ret deri, ved at beraabe sig paa Afkaffelsen af den særskilte Repræsentation og Styrelse i begge Hertugdømmer, ⁶²⁾ ligesaa Christian I. til Christian V., Haandfæstningen af 1460 aldrig erkjendt eller overholdt som Grundlov.

4.

Da det nu er en uomstødelig Retsgrundfætning, at Ingen kan hverken opgve eller bortgve en Ret, kan ikke eier: saa blev ogsaa Slesvigs Statsforhold som Lehn af Danmark ligesaa uforandret ved Begivenhederne 1460, som derved, at Christian I. fra den Tid af ogsaa regjerede i Holsten, og siden erholdt særskilt Belehning med dette tydske Land af Keiseren.

⁶²⁾ Endnu nylig har man i Holsten fremhævet dette imod andre tydske Deductioner, hvori begge Hertugdømmers reelle Forening 1460 be- negtedes. „Allerdings solkten auch nach 1460 gesonderte schleswische und holsteinische Landtage vorkommen; aber bald nach 1460 war von getrennten Berathungen der Landstände nicht mehr die Rede. Die Stände beider Herzogthümer traten zu gemeinsamen Landtagen zusammen.“ (Hamb. Corr. 1849. Nr. 275; i Forsættelsen af et slesvig-holstenf Svar, rettet imod de bekjendte Stettinske publicistiske Artikler om Forholdet imellem Danmark, Slesvig og Holsten.) At i øvrigt endnu i det 17de Aarh. ved fore- faldende Leiligheder, „Ridderskabet og Landskabet“ (Stænderne) i Hertugdømmet Slesvig afskille sig fra det holstenfke Ridderskab, og fremtraadte saaledes afskilt — dervaa fattes heller ikke Exempler.

Heller ei kunde den besynderlige Forhandling i Tolding 1466 imellem Deputerede fra det danske Rigsraad (4 Biskopper og 6 Rigsraader) paa den ene Side, og to Slesvigiske Geistlige (Biskoppen og Erkebage) samt 9 Landraader for begge Fyrstendømmer — eller den i Følge af samme Forhandling sluttede Overeenskomst (20. Mai 1466), forandre noget i det oprindelige Statsforhold imellem den danske Krone og det slesvigiske Lehn. Den saaledes vedtagne Unionspagt og Valgforening, der meget nær lignede Foreningen imellem det danske og svenske Rigsraad af 10. Jul. 1438, var en Act af det holstenste og det danske Aristokratie, eller det sidste Kiærne, Rigsraadet, hvorved man atter gjorde Forandringer i Christian den Førstes Valgcapitulation af 1460. Det holstenste Ridderstab ansaae sig selvsagt berettiget til, allerede efter neppe 6 Aar, at omstode den ved Capitulationen med den valgte Landsherre i Holsten og Slesvig sluttede Forening om Successionen i begge Lande. I Stedet for at det ved denne var fastsat, at Valget efter Christian I. Død maatte falde paa en af hans Sønner, naar saadanne fandtes, eller i Mangel heraf paa en af hans nærmeste Arvinger: vilde man 1466 ophæve den med Kongen sluttede Pagt, og i det Tilfælde, at Kong Christian efterlod flere Sønner, eller Hertug Hans, som man uvilkaarlig vilde faare til Thronfølger, døde for Faderen, da lade det komme an paa en ny Forhandling og Forening: om enten at vælge en Landsherre for Kongeriget og Fyrstendømmerne, eller en særskilt Regent i hiint og i disse. Man afslagde derved i det mindste et meget tidligt Beviis paa, at hverken fra det danske Rigsraads, eller fra de slesvigiske og holstenste Stænders Side, betragtede man Christian I. Haandfæstning eller Valg-Capitulation som en uforanderlig Grundlov. At Christian I. (som i øvrigt formodentlig 1466, ti Aar efter sin Datter Margrethes Fødsel, ikke har ventet sig flere Børn)

bekræftede en saadan Forening, kunde vække nogen Forundring, dersom hertil var Anledning, efter de af ham tidligere udstedte Haandfæstninger og Privilegier ⁶³⁾. Denne Valgforening og Unionspagt af 1466, som indtil for faa Aar siden endog var historisk ubekjendt, ⁶⁴⁾ blev imidlertid ganske nænsjet og tilfødesat, og hverken ved Christian I. Død, eller ved Valget af hans Sønner fra nogen af Siderne paaberaabt; der kunde saaledes heller ikke opstaae noget Spørgsmaal om dens Gyldighed eller Ugyldighed.

Hvor falsk og forvirret imidlertid begge Hertugdømmers Stilling var bleven ved det i sin statsretlige Grund ugyldige Ridderfæbs-Privilegium af 1460, erfarede man allerede ved Christian I. Død. Christian den Førstes Efterkommere skulde paa den ene Side betragtes som Valgfyrster i Hertugdømmerne; men allerede efter denne Konges Død benegtede hans Søn og Efterfølger (1482) al Gyldighed af en saadan Valgret, og paastod sin Arveret til begge Lehnshertugdømmer, ⁶⁵⁾ saaledes som den ogsaa var paaberaabt og erkjendt i hans Faders holstenske Haandfæstning, eller Privilegierne af 1460. Uheldigvis havde Kongen sin egen Moder — der gierne vilde have stilt sin ældste Søn ved begge Lande, for at tilvende den yngre Broder, Hertug Frederik, samme — til Modstander. Hun fik saameget lettere den holstenske Adal paa sin Side, ved at erkjende dens Valgret, i det hun foreslog Ridderfæbsretten at vælge begge

⁶³⁾ Jfr. min Anmærkn. 76, i Nyt hist. Tidsskrift I. S. 352. „Das Herzogthum Schleswig“ ic. S. 86.

⁶⁴⁾ Jahn har først ladet den afstrykke (Unionshist. p. 561—63; jfr. S. 312.); siden Prof. Michelsen, (Archiv für Staats- und Kirchengesch. der Herzogthümer Schlesw. Holst. und Lauenb., v. N. L. 3. Michelsen und J. Asmusen. I. 1. (1833.) S. 255—258); begge efter en Registrant; da Originalen ikke er til.

⁶⁵⁾ Nyt histor. Tidsskr. I. 360. (Molbeck, das Herzogthum Schleswig, v. f. v. S. 95.)

hendes Souner; med andre Ord at lade begge Hertugdømmer deles imellem K. Hans og Hertug Frederik. Ridderfabet, som allerede selv havde medvirket til at bryde den af Christian I. lidet agtede Haandfæstning af 1460, og som nu atter havde samme Frygt, som 1460, at Forbindelsen med Slesvig kunde blive opløst ved Lehnets Inddragning, omstødte nu Kong Christians Privilegiens første Hovedpunkt: Landenes Udelelighed. Begge denne Konges Souner bleve valgte og hylde som Lands herrer, (12. Dec. 1482) og Hertugdømmerne Slesvig og Holsten deelede, da Frederik var bleven myndig (1490) imellem begge Kongesouner, saaledes at hver af dem fik sin Deel af de to Lande. ~~Diemedet, som det holstenste~~ Ridderfabet fremfor alt havde søgt at opnaae ved Christian I. Valg, og ved de i den Anledning erhvervede Privilegier: en saadan Forbindelse imellem Landene Slesvig, Holsten og Stormarn, hvorved de aldrig skulde blive deelte imellem flere Arvinger, var saaledes for Aarhundreder tilintetgjort. — Vi opholde os her hverken ved Bedømmelsen af den flette Maade, hvorpaa Ridderfabet sørgede for Landenes og Indbyggernes Belfærd, ved at række Haand til deres første Adskillelse, eller af den Handlemaade af Kong Hans, hvorved han — i Stedet for at holde paa sin Arveret, ligesom da han først (1482 i Mai) kraftigen afflog ethvert Delingsforslag af sin Moder — eller ogsaa at inddrage det danske Hertugdømme, omfæder dog gif ind paa en Arvedeling efter tydsk Skik. Hvitfeldt har, allerede for 250 Aar siden, simpelt og klart fremstillet Forholdet: Kong Hans „lod Hertugdømmet Slesvig, som var en Forlehning af Danmarks Rige, gaae i Arv og Skifte med sin Broder.“ (II. S. 964.)

Det kan, for enhver upartist Betragter af de historiske statsrettlige Forhold, ikke i mindste Grad blive tvivlsomt: at

Kong Hans, som Regent i Danmark, hertil ligesaa vel manglede lovlig Rettighed, som hans Fader ingen Ret havde til forbinde Sønderjylland med Holsten. Vi have dog, ifølge foregaaende og efterfølgende Begivenheder, og i Følge Kongens Charakter, ingen Grund til at tænke os andet, end at han kun nødvingen har givet efter for den imod det danske Riges Statsinteresser virkende Forening af Enkedronningens Planer for sin yngre Søn og den holstenske Adels Stræben efter at faae en egen Fyrste i Hertugdømmerne. Hese Valghandlingen i Kiel (Novbr. 1482) og hvad der gik forud for deene, viser tydeligt, at Dronning Dorothea, der havde benyttet Kong Christians sidste Levedage til at skaffe sig ikke allene en Pantesforfrivning i begge Hertugdømmer paa 100,000 Mark, men endog en formelig Forlehuuing paa Livstid med de tre Hertugdømmer,⁶⁶⁾ har benyttet saadanne Udkomster, i hvor lidet lovlige og retsgrundede de endog vare,⁶⁷⁾ til at modarbejde Kongens Succession i Hertugdømmerne. Hun kunde herved saa meget lettere bringe det holstenske Partie, som vilde have en egen Regent, til at understøtte hendes Hensigter, der gik ud paa at faae sin yngre Søn Frederik alle ne

⁶⁶⁾ Hvitfeldt. II. S. 959. (Den 18. April 1481.) Christian I. døde d. 22. Mai.

⁶⁷⁾ Intet er bedre stillet til at vise, at Foreninger imellem Regenter og Stænder, Constitutioner, offentlige Forsikringer, og lignende Acta publica, i Norden vare saa at sige uden al Fasthed og Virkning, og derfor ogsaa uden statsretlig Betydning, i det 15de Aarhundrede, end Unionstidens Dagtingninger og Tractater imellem Danmarks Konger og Rigsraad, og det svenske Raad med dets Rigsforstandere; og ved Siden af dem — de holstenske Pagter og Haandfæstninger. Man behøver kun at sammenholde: Christian I. Forsikring af 1448; hans Valgact og Haandfæstning i Ribe 1460; det danske og holstenske Raads Forening om Regentvalg efter Christian I. Død 1466; Christian I. Forlehuuing af Hertugdømmerne til sin Dronning for Livstid 1481; Hertugdømmernes Deling efter Valget af de to Landspryter 1482 — og alle disse modsigende, hinanden ophævende Statshandlinger i et Tidrum af 32 Aar.

valgt for begge Hertugdømmer. Ved Hyltingsmødet i Nov. 1482 modsatte Kong Hans sig vel ikke allene en saadan Forordning i Henseende til Hertugdømmet Slesvig, hvor Valget maatte tilhøre det danske Rigsraad, ligesaa fuldt som i Kongeriget; men han protesterede ogsaa imod et Valg af Stænder eller Ridderstab i Hertugdømmet Holsten, efterdi Kongen selv, i Folge den tydske Lehnret, var sin Faders Arving og Efterfølger i Lehnet.⁶⁷⁾ Videre kunde Kongen ikke gaae, eller vilde det ikke; fordi han vel ikke har tænkt paa noget mere, end at vinde begge Hertugdømmer i sin Besiddelse, paa samme Maade som hans Fader havde havt dem; nemlig for sig og sine Efterkommere.⁶⁸⁾ Allerede Hvitfeldt (S. 1238) daaler imidlertid strengt det danske Rigsraad, fordi det ikke modsatte sig Fornyelsen af det samme, som var skeet 1460; men nu atter lod skee, at det selv blev forbigaaet, og at Slesvig gik over til Christian den Førstes Sønnen ved et Valg af det holstenske Ridderstab. Vi bør ved den Leilighed lægge Mærke til Hvitfeldts Udtryk, da han allerede saa klart og bestemt udtaler det statsretlige Forhold imellem Danmark og Slesvig, nemlig at dette Hertugdømme burde være forenet og samlet med Riget, hvorunder det hørte: at man ogsaa her finder det gyldigste Vidnesbyrd om, hvorledes man for halvtredie hundrede Aar siden ikke betragtede dette Forhold anderledes, end det fra den danske Side endnu fordres overholdt. Om og hvorvidt Hvitfeldt, ved de anførte Udtryk, har tænkt paa en Incorporation, eller paa en Forening af Slesvig med Riget

⁶⁷⁾ Om Mødet i Kiel, Novbr. 1482, s. Hvitfeldt II. S. 1237, 38. Hans Beretning er her meer end sædvanligt udførlig, og upaarvildelig har han haft en ældre skriftlig Kilde for sig.

⁶⁸⁾ »Disse Riger (Danmark og Norge) vare itun Valgriger, og dem skulde altid Een foresaae; men Fyrstendømmerne vare Arv: var Kongens Paastand, og han maatte staae paa sine Efterkommeres Ret, i Fald han fik flere Arvinger.« (Hvitfeldt. II. S. 963).

som et Kronlehn — kan, med Henſyn paa Forholdet ſom det var 1482, være ligeegyldigt; da Hertugdømmet paa den Tid var, og maatte anſees ſom et Lehn af Danmark, hvorimod nu ethvert Lehnſforhold i Europas Stater og Statsret for lange ſiden er udſlettet.

Den 1482 vedtagne, men først 1490 udførte Deling af Hertugdømmerne havde til Folge, at Kong Hans for ſig og ſin umyndige Broder den 12te Dec. 1482 i Levensau udſtedte en Bekræftelse paa alle de Privilegier, ſom hans Fader havde givet Stænderne i Landene Slesvig, Holſten og Stormarn (ſælgelig ogſaa de annullerede Artikler i diſſe Privilegier, der ſaſtſatte, at Landene ſkulde have een Herre, og være udeelte i Forening.) At denne Confirmation, endnu mindre end Chriſtian den Førſtes Balgecapitulation af 1460, paa Slesvigs Begne blev ſamtykket af det danſke Rigsraad, er tydeligt nok. Her have nemlig kun to danſke Biſkopper (af Odense og Viborg) og tre danſke Riddere, tilligemed to fremmede Geſandter fra Saren, til Bitterlighed beſeglet Brevet ⁷⁰⁾. Dette bekræfter yderligere Hvitfeldts Udfagn: at Chriſtian I. Privilegier aldrig vare ſtaadfæſtede af det danſke Rigsraad.

Delingen af begge Hertugdømmer, ſaaledes ſom den 1490 gif i Udførelſe, og ſiden, hvad den Kong Hans tilfaldne, eller den kongelige Andeel, vedkom, uforandret ſtod ved Magt i efterfølgende Tider, var i ſig ſelv af en egen og beſynderlig Natur, hvilken vi her dog kun ganſke kort ville fremſtille.

⁷⁰⁾ At en Befegling, til Bitterligheds-Bidne, var noget andet end „Julebyrd og Samtykke af Landsraadet“, har Eſtrup givet et mærkeligt Exempel paa, netop af Holſtens egen Hifterie. 34 ſleſvigſke og holſtenſke Geiſtlige og Rædsmand havde til Bitterlighed beſeglet Arvepagten 1390 imellem Vinierne i det ſchauenburgſke Huus; og dog negtede Holſtenerne 1460 denne Proteſts Gyldighed, fordi den ikke var ſamtykket af Landets Raad. (Detmars Arneke. II. 220. 224. Eſtrup. Claud. fra Scroc. III. S. 114.)

Nyere slesvig-holstenske Forfattere have villet betragte Forholdet saaledes, som om Fyrsterne egentlig kun deelte deres Indtægter af begge Lande, men Regjeringen derimod blev fuldkommen fælles, for at den antagne Forening imellem det tydske og danske Hertugdømme, der 1460 skulde være stiftet, „ikke skulde tage Skade“ ⁷¹⁾. Denne Anskuelse er aldeles uhistorisk og urigtig, og leder til Misforstaaelse af den saakaldte Fællesregjering, der ingenlunde hindrede, at enhver af de to Fyrster var Herre og udøvede sine Rettigheder som Regent i sin Andeel af de to Lehnshertugdømmer; hvilke i det mindste fra 1460 aldrig mere have udgjort hvad man kunde kalde een Stat. I de Amter og Districter i Slesvig og Holsten, som ved Delingen tilfaldt Kong Hans og hans Broder, havde hver Hertug sine særskilte Indtægter af Stæder, kongelige og fyrstelige Slotte og Gaarde med det tilliggende Gods; overhovedet af alle de Landsdele, som kunde regnes til Kronegods, eller Landsfyrstens umiddelbare Besiddelser. Her var saaledes enhver af Fyrsterne at betragte som selvstændig Herre over sine Undersaatter; imedens disse dog ikke vare udeeltlige i den repræsentative Ret til at sende Deputerede til Landdagene, for saa vidt og saa længe som Stæder og Almue beholdt nogen Deel i denne Rettighed. Derimod vare Adelsens Godser

⁷¹⁾ Saaledes s. Ex. Dahlmann. Gesch. Dänem. III. 265. Det er en Mening, som formodentlig Lorenzen først har yttret. „1490, als der Herzog seine Volljährigkeit erreicht hatte, schritt man zur Einrichtung der gemeinschaftlichen Regierung, der Zweifürstentherrschaft, welche späterhin, nach kurzer Unterbrechung wieder eingeführt, großes Unheil über unser Land brachte. Es sollte durch die Unionsfürsten der Staatseinheit beider Herzogthümer kein Eintrag geschehen.“ Die Unionsverfassung Dänemarks und Schleswig-Holsteins, von U. Lorenzen. 1841. S. 194. Det er den samme uhistoriske Idee om en selvstændig Stat og Statseenhed fra 1460, i Stedet for en Forbindelse imellem Landene ved fælles Landdage og forenet Ridderstab, der nu hersker hos alle slesvig-holstenske Partimænd.

(de saakaldte adelige Districter) i begge Hertugdømmer, ligesom Domcapitlernes og Klostrernes Godser, undtagne fra hver Landeherres særskilte Regiering, og heulagte under den saakaldte *Communio*, eller Fællesregiering. Heraf viser sig for det første tydeligt, at hvad der i begge Landes indre Forfatning var tilfælles, var den geistlige og adelige Herrestands, eller Prælaternes og Ridderstabets Forening og Besiddelser. Man havde serget for at vedligeholde den allerede længe, ved den holstenske Adels Indtrængen i Sønderjylland, stiftede Forbindelse imellem begge Landes adelige Herrer eller Ridderstab. Dem var det, som udgjorde den væsentlige og egentlig active Deel af Hertugdømmernes Repræsentation; og Historien har kun yderst faa Exempler paa, at Stædernes og Amternes, eller Almuens Deputerede, have handlet paa en Landdag. For den hele Deel af begge Hertugdømmers Indbyggere, som beboede de kongelige og hertugelige Krongodser, der udgjorde en saa betydelig Deel af Landene, eksisterede saaledes i hiin Tid intet andet Fællesskab, end Rettigheden for nogle Stæder at sende deres Statister til Landdagen. Paa disse Forsamlinger selv fremtraadte vel i Almindelighed begge Fyrster med fælles Propositioner, i Henseende til Skattebevilgning, som Landdagens egentlige Virksomhed. Men der fandtes heller ikke Exempler paa Uenighed imellem Fyrsterne i saadanne Tilfælde; hvorimod man i senere Tider altid finder dem meget enige, der hvor det galdt at indskrænke, eller endog ophæve denne Virksomhed.

Unionsforfatningen i Hertugdømmerne efter 1490 var saaledes en Blanding af deelt Fyrstemagt og fælles Stænder, af fælles Indtagter og deelt Administration. Fællesregieringen, eller den saakaldte *Communio*, som begge Fyrster aarlig stiftedes til at fore, var et Slags Politis og Justitscollegium, hvorfra visse Anordninger og administrative Foranstaltninger udgik.

Hvorledes man i evrigt under saadanne Forhold, efter statsretlige Begreber og Grundsætninger, kunde tænke sig en reel Statseenhed i tvende Lehnshyrstendømmer, med forskiellig Lehnsherre, og med to Hyrster, af hvilke den ene var den andens Lehnsherre (Suzerain) for een Deel af dennes Land, imedens den anden Deel laae under den tydske Keisers Overherredømme — hvor desuden den ene Hyrste (som man ved flere Leiligheder seer) i Krigstilfælde erklærede sig neutral, imedens den anden forte Krig — og hvor kun den ene, paa Grund af sin Kongeværdighed i Danmark, fremtraadte som fuldstændig Souverain i Forhold til andre Magter, imedens den anden hverken havde Armee, Flaade eller diplomatisk Repræsentation: dette gaaer over den almindelige Forstand; og behøver, for at begribes, den særegne ideale Fortolkning, som den nyeste Tids slesvig-holsteniske Publicister have opfundet. At endog dette Parties ordførende retslærde Hovedmænd undertiden, saalange de endnu holdt paa den videnskabeligt begrundede Statsrets Sætninger, maatte indromme en modsat Lære: derpaa have vi bl. a. hos Falk et mærkværdigt Udsagn om den slesvig-holsteniske Statseenheds Nullitet; nemlig: at ingen statsretlig Forening, eller udtryffeligg Overeenskomst om en saadan, kan paavises.⁷²⁾

⁷²⁾ „Für die Verbindung der Herzogthümer Schleswig und Holstein läßt sich kein besonderer und ausdrücklicher Vertrag aufweisen.“ Über die staatsrechtliche Verbindung der Herzogthümer Schleswig und Holstein zc. aus dem Franz. übers. mit Anmerkungen von Falk. 1816. S. 30: Anmerk. — Man mener i evrigt, en saadan statsretlig Act var overflødig. Forbindelsen viste sig i Handlinger. Men: „die Verbindung ging jedoch nur auf innere Angelegenheiten; Niemand hat behaupten wollen, daß die auswärtigen Verhältnisse bei beiden Herzogthümer dieselben wären.“ — Dette er især en mærkværdig Tilstaaelse. Stulle disse Ord have nogen Betydning, da kunne de ikke sige andet, end: „Ingen har kunnet paastaae, at Hertugdømmernes Statsforhold vare de samme; thi Hertugdømmet Holsten tilhører

Det 1490 stiftede og endnu, efter det gottorpiske Hertugdømmes senere Land-Udflykning imellem Smaahertuger, bestaaende Fællesskab i Regiering, eller den saakaldte *Communio* imellem den kongelige og hertugelige Regent, var derfor i sig selv kun en indvortes og *administrativ* Indretning eller Overenskomst, som ingen tidligere fælles Forpligtelse, ingen Pagt imellem Landsherrn og Stænderne har givet statsretlig og constitutionel Natur.⁷³⁾ Ridderfabet og Stændernes Fællesskab i begge Hertugdømmerne var saaledes ogsaa kun en statsretlig ufuldstændig *Corporations*-Enhed, hvortil man paa en Maade endnu har et Sidesykke i de to mellenburgske Lande, hvis Fyrster og Indbyggere ere uafhængige af hinanden, endskiødt Stænderne til en vis Grad ere forenede i een *Corporation*. — Hvad Delings-Principet selv angaaer, da maa det for enhver sund Tænkning synes selvsomt, at netop en Udsplittelse af begge Lande i spredte eller imellem hinanden liggende Amter, Districter og Godser, som vare tilkiftede de to Landsherrer, skulde være Vidnesbyrd om, at man derved i A. 1490 vilde bidrage til at befæste Hertugdømmernes Enhed og Udelelighed. Hvad der tværtimod af denne og de paafølgende Delinger bliver tydeligt er dette: at Fyrsterne nærmest kun havde deres egen Interesse, deres Huus og Slægt for Øie, og behandlede Landene som et *Fidei-Commiss*, eller en Samling af Arvegodser, som man fandt for godt at dele imellem to Grene af Slægten, efter Godsernes forskellige Bestaaffenhed og Værdi; saaledes at begge Arvinger omtrent kunde faae lige Indtægter. At derimod

Tydskland; Hertugdømmet Slesvig den danske Krone." Vi behøve ikke at tilføie, hvad enhver Læser vil see: at dette netop er Grunden, hvorpaa disse Bemærkninger hvile, og Middelpunktet, hvorfra de udgaae.

⁷³⁾ Jfr. Wegener üb. die unzertrennliche Verbindung Schlesiens mit Dänemark. S. 19, 20 og nedenfor i disse Bemærkninger (om Souveræniteten i Slesvig 1658).

Ridderskabet, geistlige Stiftelser, og adelige Gieudomsherrer, søgte, til deres Fordeel og til Forsvar for deres Privilegier, saas meget som mueligt at beskytte disse ved at holde over deres Forening i eet Samfund af Landstænder: var ikke meer, end naturligt. Men naar man vil tillægge Adelen i Holsten og Slesvig i Slutningen af det 15de Aarhundrede den politiske Idee, ved Landenes Adspjættelse i Smaaafstykker at opholde og forsvare den saakaldte „Statseenhed“ i de to Hertugdømmer, hvis evige Udeelbarhed de netop derved factist tilintetgjorde — 30 Aar efterat deres Fædre havde benyttet Omstændighederne for at bringe Christian I. til at bekræfte Udeelbarheden: ~~da vilde vi ikke videre opholde os ved det Selvomodsigende i en saadan Aaastand.~~ Alt hvad man kan opdage i Ridderskabets Færd, baade 1460 og 1490, er den holstenste Adels gamle Stræben efter at vedligeholde deres egen udeelte Interesse ved Foreningen med Herrestanden i Slesvig, hvor de allerede i et Par Aarhundreder, under holsteenske Fyrster, havde rodfæstet sig i en stor Deel af det mere og mere fortyndede Land. Ikke desmindre vidner Historien ogsaa imod dem, der ville tillægge den samme Adelscorporation nogen mærkelig Fortieneste af Hertugdømmernes Constitution, eller standsrettlige Forsætning, i efterfølgende Tider. Man seer dem tværtimod som oftest kun at vise en feig og eftergivende Svaghed imod Landsherrerne, endog i at forsvare deres egne Privilegier; og de Tilfælde, hvori den slesvigholstenste Adels reiste sig med Kraft og i en krigerisk Stilling, var allene saadanne, hvor det gjaldt at kæmpe imod demokratisk Frihed og Uafhængighed, eller Bevægelser, som udgik fra Borger- og Bønderstanden; saaledes i Krigene mod Ditmarsken i A. 1500 og 1559; eller i at understøtte den danske Adels imod Christian den Anden, og mod hans Parti i Greveseiden.

5.

Den 1490 udførte Delling og Adspjittelse af Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, og de heraf udspringende Forhold, stode uforandrede ved Magt under Kongerne Hans, Christian II. og Frederik I. Den sidste, der som Hertug for sin Deel af begge Lande, altid misnoiet med sin Lod, viste Uvillie og uventligt Sind mod sin Broder søn, Kong Christiern, var derfor ogsaa kun alt for villig til at fortrænge ham fra Thronen. Da Frederik havde ladet sig hylde som dansk Konge af den til Opstand reiste Adel i Jylland, der forud havde forfikkret sig om hans Bistand, og udstedt den fordrede Haandfæstning, (Viborg, 26. Marts 1523) blev det ham ikke vanskeligt at gjøre sig til Herre over den kongelige Deel af Hertugdømmerne, og at bringe Ridderskabet til at hylde ham som Gueherre i Slesvig og Holsten. (14. April 1523.) Det var ikke engang en Fierdedeel af Adelen, (29 af 139) som ved den Leilighed holdt med deres lovlige Landsherre, uagtet Christian II., som det synes, altid havde behandlet den holstenske Adels Privilegier, hvilket skete ved hans Confirmation i Kiel af 6. Mai 1524 — et Document, hvorved baade Ridderskabets Rettigheder udvidedes (især ved Bilkaaret, at Juddykkerne i Slesvig, „uagtet dette Fyrstendømme er et Lehn af det danske Rige“, ikke mere skulde svare under den danske Herredag, eller Kongens Retterting, men have deres egen Overret i Slesvigs og Holstens Prælater, Landraad og Ridderskab); og hvorved tillige, paa selvsamme Tid, som Privilegierne af 1460 confirmeredes, den saakaldte Constitution, om Slesvigs Adspjittelse fra Danmark, paa ny og fuldstændigen blev factisk ophævet. Dette Rige og begge Hertugdømmer, i deres hele Omraad,

adlød nu atter een Regent, den danske Konge. Frederik I. var dog dette langt mindre, end han var Hertug i de to Hystendommer; hans næsten bestandige Residents paa Gottorp, hans Omgivning af tydske Raad, og hans Behandling af det danske Riges Sager, som om de laae udenfor hans egentlige Regentvirksomhed, lagde for en stor Deel Grunden til den Maade, hvorpaa man i Danmark for Souverainiteten længe betragtede baade Slesvig og Holsten; nemlig som den regierende Konges Arvelande, hvilket de ogsaa, med Hensyn til den kongelige Andeel, paa en Maade virkelig vare. Den af Prælater og Adels usurperede Valgret i Hystendommerne, blev, som man veed, for Holsteens Bedkommende, fiendt ugyldig, i det Keiser Frederik 1474 ikke allene forlehuede Christian I. med hele Holsten (Ditmarsken indbegrebet) men ophoiede de holstenfke Lande til et Hertugdømme; ligesom ogsaa Keiser Carl V. (20. Jul. 1521) ikke blot forlehuede Christian II. med det holstenfke Hertugdømme, men endog tildeelte ham den Rettighed, at modtage Forlehningen af sin Farbroder for dennes Andeel.

Ligeledes var det, efter Frederik I. Død, saa langt fra, uagtet denne Konge efterlod 4 Sønner, at Adelsens formeente Valgret iblandt disse Brødre blev overholdt, at ikke allene den ældste Søn, Hertug Christian, men tillige med ham hans tre unyndige Brødre, hylledes 1533 af Hertugdømmernes Stænder, som Arvinger efter Faderen. „Man saae da snart, i Stedet for den tidligere Tvedeling, Slesvig og Holsten, der „evigen udeelte skulde blive tilfammen“, i en tredeelt Sønderlemmelse.“⁷¹⁾ Dette hindrede imidlertid ikke, at Adelen efter Hylningen, lod sig af Hertug Christian, paa hans egne og Brødrenes Vegne, give i Kiel (d. 8de Jun. 1533) en udtryffeligg og fuldstændigg Confirmation

⁷¹⁾ Nyt hist. Tidsskrift. I. S. 373.

paa samtlige dens tidligere Privilegier, uden Undtagelse; saaledes, at ogsaa saadanne Artiller, „som i Tidernes Løb og ved menneskelig Skrøbelighed, havde lidt nogen Brøst“, nu herved skulde være „remedierede og restaurerede“. Følgelig bekræftede Hertug Christian atter Adelen's Valgret, som den baade tilforn, og nu, ved hans egen Hylдинг, selv havde opgivet. Han bekræftede Hertugdømmernes udeelte Forening, i samme Dieblif, som deres Deling i fire Parter imellem de fire Kongesønner af Stænderne indrømmedes og vedtoges. Han bekræftede, „at Danmark og Hertugdømmerne aldrig skulde samles under een Herre“; og han modtog selv 1534 den danske Kongekrone. Dette er Maaden, hvorpaa Slesvigholstenernes saakaldte „evige Grundlov“ af 1460 er bleven confirmeret og holdt ved Magt; nemlig som en Vedtægt paa Baspiret, man efter Behag fulgte, eller tilsidefatte og forandrede.

Det var eienlyuligt, at Adelen i Slesvig og Holsten, ved uden al Modstand at lade Fyrsterne dele begge Lande som deres Fædrenes Arv, havde opgivet Enheds- eller Unionsprincipet, saaledes som man upaatvivlelig vilde have stiftet det ved Haandfæstningen af 1460; et Princip, der for at kunne giennemføres politisk og statsretligt, naturligviis ikke blot fordrede Landenes Enhed, men ogsaa Regentens.⁷⁵⁾ Den

⁷⁵⁾ Da Holsten virkelig var et tydsk Fyrstendomme, og man har villet villet gjøre Slesvig dertil, saa have vi saameget mere Anledning til at henviser til det tydsk Rige, naar man ønsker oplysende Beviser for det ovenstaaende. Hyppigt nok have her Arvedelinger fundet Sted i tydsk Fyrstehuse, f. Ex. det Saksiske og Anhaltiske. Men enhver Deling af et Land imellem flere Fyrster af eet Huus, har opløst Landets fædte Enhed, og af eet selvstændigt Fyrstendomme er blevet flere, hvis særskilte Statsexistens er vedligeholdt lige til vore Dage; om endog (som i Meklenborg) en eller anden Communion imellem Landstænder e. d. er bleven tilbage. Dersom der i Slesvig og Holsten før 1658 virkelig havde existeret nogen egentlig og fuldstændig Stat: da havde den ikke været een, men to, eller flere, efter Landstændernes eller de regierende Fyrsters Antal.

statsrettlige Ophævelse af hiin Act, som Grundlov betragtet, laae desuden allerede og fremfor Alt i Annulleringen af Adelen eller Stændernes Valgret; og ved Siden heraf i den af Prælater og Ridderstab selv indvilgede Ophævelse af Forbindelsen imellem de „bestandigen udeelte“ Lande under een Fyrste, der ikke tillige kunde være Regent eller Landsherre i Danmark. — I dette Rige see vi netop Exempel paa den modsatte Fremgangsmaade. Aristokratiet, med sit Senat, eller Rigetsraadet i Epidien, sørgede ved ethvert Thronskifte for at Valgretten og Rigets Udelelighed blev paa ny udtrykkelig bekræftet og forstærket i den tiltrædende Regents Haandsfæstning. Der kunde aldrig blive Tvivl om, og er aldrig blevet tvivlet om, at Danmark, i Folge den Forsatning, der paa en Maade udgik fra Christoffer II. Haandsfæstning, indtil 1660 var et aristokratisk Valg-Monarchie, med en til Kongeslægten indskrænket Valgret hos Adelen og Rigets Stænder. Den saaledes stiftede Forsatning vedligeholdtes derved i sin statsrettlige Kraft, at den blev fornyet i omtrent uforandret Skikkelse og bekræftet af enhver valgt Konge. I Slesvig og Holsten havde man derimod jaa at sige stiftet en Unionsforsatning, hvilken man i Statsforholdet, og i dets vigtigste Grundformer og Grundrettigheder, lod falde og ophævede, netop da Grundlovsprincipet første Gang (efter Christian I. Død) skulde træde i Kraft og overholdes. Man noiedes med at Privilegiernes Ord bleve confirmerede eller gjentagne paa nyt Pergament, af den nye Landsherre; men i Gjærningen viste det sig, at man aldrig havde Evne, Magt eller Villie til at holde over Rettigheder, hvis usurperede, eller ilde begrundede Adkomst ogsaa derved paa flere Maader røbedes.

Men, om Adelen i Hertugdømmerne havde een, eller ti Fyrster i Landet, om Landene vare „udeelte tilsammen“, eller adspalttede i mange Stykker og Smaastumper, var den ikke

jaa magtpaaliggende, som at Ridderfabet's private Godser og Forrettigheder beholdt den corporative Eenhed, hvorved Adelen vilde sikke sig sin aristokratiske Magt og Betydning i begge Hertugdømmer. Dette lykkedes den kun alt for vel i det 16de Aarhundrede, da dens Interesse fandt Understøttelse i den danske Adels og Rigsraadets Stræben efter at indskrænke den kongelige Myndigheds naahængige Stilling: Rigsraadet kunde ikke gierne see, at den danske Konge fik en friere Magt og mere Raaderum i Hertugdømmerne, end i Kongeriget. Skændt det vel søgte at vedligeholde en jaa nær Forbindelse imellem Riget og Fyrstendømmerne, som mueligt, og derved tillige et fredeligt og venligt Forhold imellem begge, viste det ligejaa lidt efter Kong Hanses, som efter Hertug Adolphs Død, nogen energisk Villie til at bringe Hertugdømmet Slesvig tilbage til Riget. Den danske Adel, som allerede næsten ganske var fortrængt i dette Land af den holstenste ⁷⁶⁾, var her uden Forbindelse og Støtte, og vilde ei kunne hindre Kongen fra at bringe Hertugdømmet under andre Forhold til Kronen, end de øvrige danske Lande. Hvis endog det danske Rigsraad virkelig efter K. Hanses Død havde stillet det Forslag til Ridderfabet i Slesvig og Holsten, at vælge K. Hans allene til Herre i begge Hertugdømmer, imod at Hertug Frederik blev Konge i Norge: maa det uden Tvivl være stect i den Forudsætning, at Christian I. Adelsprivilegier af 1460 vare blevne ved Magt; og vi have Grund til at antage med en slesvigholstenst Publicist, hvis Forudsætninger langt fra ikke alle have lige Medhold i Historien: at det danske Rigsraad altid var tilbøieligt til at medvirke til Valgrettens, og de deraf

⁷⁶⁾ Jfr. Prof. Velschows "Bemærkninger angaaende det slesvig-holstenst Ridderfabet's Oprindelse." Nyt histor. Tidsskr. II. S. 266—68. En Historie af de danske Adelslægter i Slesvig, og hvorledes de efterhaanden ere vegne for holstenst Slægter, fattes vi dog endnu.

følgende Adelsprivilegiets Vedligeholdelse i Hertugdømmerne, fordi dette var en middelbar Støtte for de samme Forhold i Danmark, naar dette Rige og Hertugdømmerne havde fælles Regent.⁷⁷⁾ Efter Frederik I. Død, medens den fangne Kong Christian II. paa Sønderborg Slot, eller hans Tilhængere, endnu vare Gjenstand for Adelsens Frygt, og den endnu ei afgjorte Strid imellem det catholske og protestantiske Parti blev Aarsag til Kongevalgets Udførelse i Danmark, benyttede Rigsraadet og den holskenske Adel Omstændighederne under dette Interregnum til at slutte den saakaldte „evige Union“ imellem Danmark og Hertugdømmerne; hvortil Forslaget var udgaaet fra den afdøde Konges ældste Søn, siden Kong Christian III.

Denne var, allerede strax efter sin Faders Død fremtraadt, paa egne og sine tre Brøders Vegne, som Arving til begge Hertugdømmer. Der blev ligesaa lidt nu, som tilforu, med et Ord Tale om hans Farfaders Haandfæstning af 1460, eller om Stændernes derved fastsatte Valgret. Hertugen sammenkaldte en Landdag til Kiel, hvor han, uden noget Slags Valg, blev hyltet tilligemed sine tre umyndige Brødre, i hvis Navn han indtil videre regierede allene. Heller ikke indeholdt Hertugens, Adelen efter Hyldingen meddeelte Confirmationer og nye Privilegier nogen Bestemmelse om den tilkommende Deling af Landene imellem Brødrene, hvilken disse ligeledes afgjorde imellem dem selv 1544, uden mindste Deeltagelse eller Samtykke af Ridderskab eller Stænder.

Hertug Christian havde imidlertid, som nylig er berørt, allerede 1533, saasnart han havde ladet sig hylde i Holsten, henvendt sig til det danske Rigsraad med Forslaget om et Forbund imellem Kongeriget og Hertugdømmerne, hvorom man

⁷⁷⁾ U. Porsen die Unionverfassung Dänemarks u. Sleswig-Holsteins, herausg. von G. Beseler. 1841. S. 206.

ogsaa paa Forhaand blev enig (1533. 1. Jul.); og Forbundet blev siden (5. Dec. s. A.) afsluttet og stadfæstet paa den hollandske Landdag.⁷⁸⁾ Jeg har allerede tilforu bemærket: at „man i denne mærkelige Forening gienkiender for en Deel i Aand og Indhold de lignende Dagtingninger og Forbund, som i Unionstiden sluttedes imellem det danske og svenske Rigsraad.“ (Nyt Hist. Tidsskr. I. S. 374). I Danmark, hvor Riget endnu var kongeløst, kunde en saadan Statsact, indgaaet paa Rigets Begne af Raadet, ikke have opnaaet fuld Gyldighed forend ved den tilkommende Konges Bekræftelse; en saadan vaafulgte nu af sig selv, da Hertug Christian, der sluttede Foreningen paa Hertugdømmernes Begne, omfiden 1534 ved Valg blev Konge i Danmark. — I denne Unionstractat er der ikke taget videre Hensyn til Forholdet imellem Kongeriget og det slesvigske Hertugdømme, end at en særskilt Artikel fastsætter, at den danske Krones „Paastand og formeente Rettighed til dette Fyrstendømme“, saavel som i lige Maade de nu regierende Fyrsters, skulde i alle Maader være forbeholdne og ukraefede⁷⁹⁾. Dette var saaledes vel en fuldstændig Rettsforvaring eller Reservation, hvorved fra begge Sider erkendtes, at Forholdet imellem Kongeriget og Slesvig var af en anden Natur, end det, som fandt Sted imellem Danmark og Holsten; men dette Forholds endelige Afgierelse blev i denne Forening udsat, hvortil en naturlig Grund ogsaa maatte ligge deri, at Danmark endnu var uden Konge.

Da denne Unionstractat er at ansee som den første

⁷⁸⁾ Lünig, Collectio nova. II. Theil. nr. 25. nr. 80. (Jfr. Christiani Oldenb. Gesch. II. S. 68.)

⁷⁹⁾ Jfr. det i min historiske Afh. om Hertugd. Slesvigs Forhold til Danmark og Holsten (Nyt hist. Tidsskr. I. S. 375. Anm. 101. *Motbech das Herzogth. Schleswig u. s. w. S. 101*) anførte Sted af Forbundsbreuet. (Privil. des Schl. Polst. Ritterschaft. p. 137.)

offentlige Handling, hvorved Hertugdømmernes politiske Stilling fremtraadte i en saadan midlertidig Stilling til Danmark, at de betragtedes som egne, forenede Fyrstendømmer, hvis Landsherre havde taget dem i Besiddelse som Arvelehn, og nu for begge Lande indgik en evigvarende Union med den danske Krone, under hvilken Landet Slesvig horte som et dansk Lehnshertugdømme: saa maatte det være paafaldende, at Hertug Christian valgtes til Danmarks Konge, inden senere Bestemmelse af Lehnforholdet, ved Siden af Unionen, blev fastsat. Det maatte ligeledes synes besynderligt, at Unionen satte Hertugen, som Landsherre i Holsten, der uimodsigeligt udgjorde en Deel af det tyske Rige, i samme Stilling til dette Rige og dets Overhoved, som for Hertugdømmet Slesvigs Berkommende, der var aldeles uafhængigt af den tyske Keiser. Unionen afgjorde ikke allene, at der aldrig kunde opstaae Krig eller fiendtligt Forhold imellem Danmark og Hertugdømmerne; men endog at disse skulde med Vaabenmagt understøtte Kongeriget mod ethvert Anfald af en fremmed Magt — sælgelig ogsaa mod Tyskland eller Keiseren; et Tilfælde, som man netop paa den Tid kunde være i Frygt for. Det synes endog som Christian III. har havt Forestillinger om Holstens Stilling til det tyske Rige, der grændsebe til en af Lehnforhold næsten uafhængig Fyrstes; ⁸⁰⁾ og det paa

⁸⁰⁾ Han paastod, imod den keiserlige Kammer-Ret, at det holstenske Lehn, siden det blev Hertugdømme, havde en anden Lehnret, end de øvrige Lande, som horte til det romerske Rige. Efter Keiser Frederik III. Bevilling stecte Forlehnningen kun middelbart, giennem Bisoppen af Lybek; Carl V. havde endog afstaaet sin hele Søjhedsret over Holsten til Christian II., som havde benyttet den ved formeligt at indkalde sin Fætter til at tage Lehnet af ham i Guldung; denne Reti:hed maatte Keiseren først tage tilbage, inden han kunde bringe Holsten umiddelbart under Riget, m. v. (Christiani Oldenb. Gesch. II. 166. 167. jfr. S. 202, og 216.) Christian III. led sig endnu 1546, i Færliget med Christian II. det keiserlige Pri-

samme Tid, som han i de synderlige Stridigheder om Bidrag af Holsten og Slesvig til den tydske Kammerret, til Tyrkekrigen m. v. (1542 og 1545) fast og tydeligt udtalte Slesvigs Afhængighed af den danske Krone. Det var ogsaa i fuldkommen Overensstemmelse hermed, at Christian III. som Konge i Danmark, efterat han havde deelt Landene Slesvig og Holsten med sine Brødre, paastod Kronens Høihedsret, og fordrede baade Lehntagelsen og Lehnpligtens Erkiendelse af sine Brødre. Disse negtede vel ikke Lehnforholdet, men optog derimod den gamle Paastand, at Slesvig skulde være et frit Lehn, hvilket Christian I. ikke havde erhvervet som udslukt efter Hertug Adolphs Død, men ved Afstaaelse af Grev Otto af Schauenburg, og med samme Rettighed, som Adolph havde besiddet Lehnet.⁸¹⁾

En saadan Paastand var saameget mere ubegrundet, som de Schauenburgske Grevers Fordring, i Følge Arvesforeningen med den holstenske Linie, ikke gif, eller retligen kunde strække sig videre, end til de holstenske Grevskaber. Kampen har paa Grund heraf, og i Overensstemmelse med det historiske Factum: at Kong Christian I. 1460 gjorde det Slesvigske Lehns Tilbagefald til Danmark giældende, og brugte dette Middel til ogsaa at blive Herre over Holsten, ubetinget antaget: at Hertugdømmet Slesvig som Lehn (*dominium utile*) ved Hertug Adolphs Død faldt tilbage under det *dominium directum*, eller den Rigshæid, hvorunder det hørte (den danske Krone); hvorfor han erklærer det for en reent falsk og ubevistlig Paastand: at Christian I. nogen Tid er bleven Hertug Adolphs Lehns efterfølger,

vilegium, at Holsten skulde tages til Lehn af denne Konge, afstaae. (Hvüseldt. II. 1539.)

⁸¹⁾ Christiani, anf. St. S. 220. 221.

eller som Vassal har erholdt Slesvig til Lehn af Kronen.⁸²⁾ Et Beviis for denne statsretlige Deduction kunde vel sees i den paafaldende Omstændighed i Slesvig's Historie, at der ikke er Spor til nogen Forlehnning fra den danske Krones Side, hverken under Christian I., eller hans Son Kong Hans. Kamp's tilføier endnu: at var Christian I. bleven forlehnet med Slesvig, da havde Successionen for hans directe Afkom (efter Primogenituren) aldrig været tvivlsom, og dette Hertugdømme kunde aldrig være blevet deelt imellem flere Herrer. (S. 312.) Christian III. paastod derfor ei allene imod sine Bredre, at Slesvig ikke var gaaet i Arv efter Hertug Adolph's Død; men at det lige fra den Tid var et hiemsaldet Lehn, hvilket han desuagtet frivillig vilde foruude sine Bredre (for deres Deel) med de sædvanlige Lehn's rettigheder⁸³⁾.

Naar herimod sættes den Indvending, at Christian I. ved Ridderfabet's Valg blev Hertug i Slesvig: da veed man vel, at han i Privilegierne af 1460 bevidner dette baade om Slesvig og Holsten; men vi maae ligesuldt holde ved den Kiendsgjerning: at Valget selv var og blev en statsretlig Nullitet, da hverken Slesvig's eller Holsten's Ridderfabe kunde skabe en Hertug, og Standerues saakaldte Valgret var og blev en Usurpation, som, til Trods for alle følgende Confirmationer, dog ikke blev agtet ved noget Regent'skifte.

⁸²⁾ Kamp's staatsrettlige Bemærkungen, 2c. S. 311. 312.

⁸³⁾ Saaledes ledder det endog i en ældre holsten'sk Beretning om Hertugd. Slesvig's Forlehnninger, med Tillæg af Actstykker, som Prof. Rathjen har ladet afstrykke: »Worauff sich der Kuning erklæret, etwoll nach Absterben Herzog Adolffen dasselbige Lehen der Crone Dennemark eröfnet, Kuning Christian auch dasselbe alff ein der Crone erledigtes Fürstenthumb eingenommen und besessen: so wolle er doch seinen Gebrütern das Herzogthumb nach üblichen Lehnenrechten vertheilen.« Nordalbingische Studien, &c. IV., 1847. S. 223.

Vi have saaledes seet, at hverken Kong Hans eller hans Søn Christian II. lode sig vælge; men begge tiltraadte Regjeringen i Slesvig som directe Arveherrer eller arvelige Lehnfølgere. Efterat Kong Hans 1490 havde deelt Hertugdømmerne med sin Broder Frederik, (i hvis Navn han tillige regjerede siden 12. Decbr. 1482) lod denne derimod efter Broderens Død, ved et eget Gesandtskab, i Aaret 1514 af Kongen og Rigsraadet i Danmark begiere Forlehnningen med den ham tilfaldne Deel af Hertugdømmet Slesvig, „eftersom dette Hertugdømme altid har været og er et gammelt og oprindeligt Lehn af den danske Krone.“ Christian II. havde nemlig, efter sin Thronbestigelse 1513, udsat Forlehnningen og dertil angivet den Grund, at han nøiere vilde lade undersøge Brevene angaaende dette Lehnforhold i Rigets Arkiver.⁸⁴⁾ Der blev siden under Frederik I. af let begribelige Grunde ikke videre Tale om Forlehnningen af Slesvig, hvor Frederik I., tildeels med Magt, satte sig i Besiddelse af sin Brodersøns, K. Christian II. Deel af dette Land, ligesom af Holsten. Christian III., der mindre end hans Fader, betragtede Hertugdømmerne som sine Hovedlande, og Kongerigerne som Bilande, hvor Rigsraadet regjerede, havde ogsaa med Alvor Danmarks Souverainitet over Slesvig, hvilken han i Forliget med sin Fætter, K. Christian II. ikke glemte, at lade denne erkiende og bekræfte.

Zmidlertid vedvarede den Modstand i Lehnssagen af Christian den Tredies Brødre, som han var for fredelig til,

⁸⁴⁾ Notarial-Documentet angaaende denne Forhandling (21. Jun. 1514), som findes i det Kgl. Geh. Archiv, har Prof. Dr. A. P. J. Michelsen først ladet trykke. („Zweite polem. Erörterung über die Schleswig-holst. Staatsuccession.“ 1846. p. 116--119.) Jfr. Corn. Scopper Apol. Christiani II. fol. G. 2, efter hvis Beretning Forlehnningen virkelig er bleven meddeelt af Kongen.

at ville overvinde med en kraftig Billie, ikke allene til hans Død 1559; men endnu 20 Aar derefter under K. Frederik II., indtil endelig, efter Forliget i Odense af 25. Marts 1579, Hertugdømmet Slesvig blev erkiendt som et tjenesteplygtigt Rigslehn af Danmark, og Lehnstienesten, som i Krigs-tilfælde skulde stilles til den danske Konges Hielp, fastsat. Det var saaledes fra dette Forlig og den derpaa fulgte heitidelige Forlehningsact i Odense den 3. Mai 1582, at den danske Krones Souverainitet over Hertugdømmet Slesvig erholdt en saadan Fornyeelse og fuldstændig statsretlig Autoritet, at efter den Tid hverken de hertugelige Fyrster, eller de adelige Stænder, kunde eller vilde fragaae eller uddrage sig Lehnforholdet til Danmark.

6.

Med Forliget i Odense var ikke blot den danske Konges Souverainitet over Hertugdømmet Slesvig hævdet; men det var afgjort, at Slesvig ikke var et frit, men lehnsskyldigt, eller til at yde Danmark Krigshielp, plygtigt Rigslehn; et Vilkaar, hvorved Lehnets Afhængighed af Riget saameget mere blev befæstet. I den Maade, hvorpaa Forlehnningen fra den danske Krones Side skeete og udfortes, fulgte vel den tydske Lehnrets Skik og Bedragt, hvorfor ogsaa det slesvigiske Lehn meddeelttes som et gammelt nedarvet Fahnelehn af Riget Danmark (hvor man aldrig havde kiendt eller havt slige Forlehnninger;) og da K. Frederik II. Fader og Forgænger paa den danske Throne allerede tidligere havde deelt Landet med sine Bredre, optog man ogsaa den tydske Lehnsskik: at indbefatte alle dalevende Fyrster af det oldenborgske Huus og Frederik I. Stamme, med deres Efterkommere, for saa vidt saadanne ikke ved særskilt Overeenskomst paa anden Maade bleve affundne,

i Forlehningen. Paa Grund af denne Samforlehuuing ⁸⁵⁾ skulde paa den ene Side den danske Konge og hans Efterfølgere paa Thronen være forpligtede til at meddele Hertugerne af Slesvig og deres Efterkommere Fornyelsen af deres Forlehuuing ved ethvert Thronssifte; paa den anden Side skulde Hertugerne være forpligtede til, under Tab af deres Rettighed til Forlehningen, at anholde om denne inden Aar og Dag. Derimod blev netop det vigtige Spørgsmaal om Lehn-
Arvefølgen ved Forliget i Ddøise ikke bestemt, men i Følge Art. 4 udsat til nærmere Afgiørelse; ligesom det ogsaa (Efter Art. 12) blev vedtaget, at Forliget ikke skulde være til Kræn-
kelse for nogen Rettighed, som enten tilkom det danske Riges Høi-
hed, Hertugen eller Hertugdømmets Ridderstab og Adel. Den her omtalte Forlehningsstik, Simultan-Investitur eller Sam-
forlehuuing, blev saaledes for første Gang indført i den dansk-sles-
vigiske Lehnret, og overholdt i enhver følgende Forlehuuing indtil den sidste, som det sønderborgske Huus fik 1649; og det var den, der saaledes — som et Middel til i Tiden at sikke enhver af de i Sam-
forlehningen deeltagende Liniers arvelige Adkomst ⁸⁶⁾ til hele Lehn-
net — maatte endnu mere bidrage til at fremme Sønderlemmelsen af de Landsdele af Slesvig, der vare tilfaldne Christian den Tre-
dies Søun-
ner og disses Efterkommere, som deres Arvepart. Man

⁸⁵⁾ Egentlig og udtryffel-
lig er vel denne Forlehningsmaade (Investitura simultanea, „die gesammte Hand“) først nævnet i Lehn-
brevet af Frederik II. til Hertug Johan den Yngre, 1582. (Jvf. Krieger, i Antislesvigsh. Fragm. IV. S. 47.)

⁸⁶⁾ Om de i den tydske Lehnret vedtagne Regler for Succession paa Grund af Samforlehuuing, s. de af Larsen (Antislesvigsh. Fragm. I. S. 25—35) anførte Steder af berømte tydske Forfattere (Mosers, Boehmers, Pütters, Gönners, Leists) Skrifter over den tydske Lehnret anførte Beviidssteder. Af disse er det klart, at det ingenlunde, da det tydske Rige opløstes, var en almindelig Regel: at legitim Afstammelse fra den første Erhverver (primus acquirens) afgav tilstrækkelig Siemmel for Agnaterne til at succedere i Rigstehn. (Jfr. Larsen. I. c. S. 35.)

saae derfor ogsaa, hvorledes Fyrsterne af de forskjellige hertugelige Linier i Eftertiden betragtede Landet, eller den Deel deraf, som i Folge den engang indførte Forsatning kunde udstykkedes imellem en afdeelt Hertugs Sønner, aldeles som et Slags privat Stamgods; og hvorledes Delingen af samme blev drevet saa vidt, at der omsider paa eengang fandtes 10 eller flere regierende Herrer, som kaldte sig Hertuger af Slesvig, uagtet nogle af dem ei engang havde territorial Besiddelse i Landet. ⁸⁷⁾

Jeg maa i øvrigt her forbigaae, som mit Niemed mindre vedkommende, saavel den historiske Udvikling af de slesvig-holstenske Udstykninger, som det, ved Grundfordraget i Odense, (hvor paa det hele efterfølgende Lehnforhold imellem Hertugdømmet Slesvig og Kongeriget kom til at hvile) uafgjorte Successions-Princip. Det ligger uden for min Hensigt og Bestemmelse, at gaae ind paa den af Andre behandlede Undersøgelse af det i sin Oprindelse og i sine tidligere Stadier eller Perioder fra forskjellige Synspunkter betragtede Arvesølge-Spørgsmaal for begge, en forskjellig Souverainitet og Lehnshoihed undergivne Hertugdømmer. Man veed som historisk Kiendsgierning, at i ældre Tid, og navnlig 1460 blev den qvindelige Succession paastaet af Holstenerne selv, som giældende for deres Land. Der gives endog Facta, som synes at vise, at den sidste schauenburgske Hertug Adolph i Slesvig, har betragtet den cognatiske Arvesølge som anvendelig paa dette Hertugdømme; ⁸⁸⁾

⁸⁷⁾ Jfr. bl. a. *Königsfeldts* genealog. Tabeller til Oplysn. af Hertugd. Slesvigs og Holstens Hist. og Forhold til Danmark. 1847. Tab. II.

⁸⁸⁾ Hertug Adolph lod 1443 Grevnen af Hohenstein, der ægtede Christian I. Søster Adelsheid, renoncere paa Arveret til Slesvig. (Brevet herom af 28. Oct. 1443 findes i det Kgl. Geh. Archiv.) Hertuginde Elisabeth af Mecklenborg, den holst. Grev Clausens Datter, afstod og skæbte efter dansk Ret („vnse *densche* lantrecht“) sin fædrene Arv, Hertugdømmet Slesvig, til hendes Fatter Hertug Gerhard. Michelsen (første) Polem. Erörterung über die schl. holst. Staatsuccession. 1844. S. 46. 83—86.) — Man kunde her tillige erindre, at endnu

Det er ogsaa bekjendt, at der i den slesvigiske Historie, efter Christian III. og efter Landets Deling, ikke er forekommet Tilfælde, hvor der kunde blive Spørgsmaal om cognatist Arvefølge i nogen Parcel af dette Hertugdømme. Successionsspørgsmaalet baade for Slesvig og Holsten, men i Særdeleshed for det førstnævnte Land, faaer saaledes først sin Betydning efter 1721, efterat den regierende gottorpiske Linie var uddød i det hertugelige Huus, og efterat Successionen i den kongelige Linie kunde gaae over til at blive cognatist.

Det er heller ikke Slesvigs indre Tilstand, som kan blive et nærmere Formaal for disse Bemærkninger. Jeg kan her indskrænke mig til den ene, almindelige, men uden Sammenligning vigtige og indholdsrige: at endskiøndt Lehnacten af 1580 urokkeligt befæstede den danske Kronens aldrig svækkede, mindre ophævede Lehnsherredømme over Hertugdømmet Slesvig som et dansk Rigislehn: saa formindskedes derved ikke de samtidige og paafølgende ydre og indre Vilkaar, der maatte løsne de nationale og sociale Forbindelser imellem det danske Kongerige og det danske Hertugdømme. Ligesom her de nationale Elementer, Sprog, Love, Rettergang, Gudstieneste, især fra Frederik I. Tid og efter Reformationen, med endnu større og rasere Fremgang, end under de holstenske Grever, antog tydske Former og tydsk Charakteer: saaledes blev det politiske Skiel imellem Danmark og Sønderjylland, imellem Dernes, ja endog Nørrejyllands og Slesvigs Indbyggere, med hver Generation skarper udpræget. Den danske Befolkning i Landet, skjøndt i det 16de og 17de Aarhundrede forholds-

1580 gjorde Hertug Adolph af Slesv. Holsten, Frederik I. Son, og Stamfader til det Gottorpiske Huus, Paastand paa den hele Deel af Slesvig, som hans afd. Broder Hertug Hans d. ældre havde besiddet, paa den Grund at i Slesvig, som en Deel af det danske Rige (pars Regni Daniæ) gjaldt den danske Arveret. (Zfr. Molbech das Herzogth. Schlesw. S. 116.)

viis endnu langt mere overveiende den tydske, end i vore Dage, sank mere og mere ned i en passiv, betydningsløs politisk Stilling. Bondestanden tilhorte en saadan Stilling for længe siden; i Stæderne raadede allerede mest en tydsk Handels- og Haandværksstand; og dansk Adels var forsvunden i Sønderjylland. Saadanne Forhold maatte efterhaanden giøre dette Lands danske Indbyggere ligesaa fremmede for deres Landsmænd i Kongeriget, som man tænkte sig hele Landet, baade den kongelige og den hertugelige Deel, svagt sammenhængende med den danske Statsorganisme. Rigsraadet paa-talte vel, ved forekommende Leiligheder, Hertugdømmets Stilling til Riget og den danske Krone; men var udenfor al umiddelbar Berøring med dets indre Anliggender. Slesvig og Holsten betragtedes af de danske Konger selv, som deres Arvelande, hvor store og vigtige Krongodsler eller Domainer vare dem umiddelbart undergivne; men hvor tillige den politiske Dobbeltthed, som Delingen havde indbragt, i flere Henseender splittede Forbindelsen imellem Landene selv, og bragte Landsherrerne snart i Opposition til den privilegerede Adels, eller Ridderkabet, snart til hinanden indbyrdes.

Der kunde i det 16de og 17de Aarhundrede ikke mere være Tale om noget Slags selvstændig Statsforbindelse, om nogen udeelt og udelelig Eenhed imellem Holsten og Slesvig, eller om nogen Rettighed hos disse Landes Ridderkabet og Adels til at vælge en Fyrste af det regierende Huus, efterat det atter var afgjort og hoitidelig bekræftet, at Hertugdømmet Slesvig tilhorte det danske Rige; efterat den tydske Keiser, for Holstens Bedkommende havde afviist og tilintetgjort enhver Paastand paa saadan Valgsfrihed i dette Hertugdømme; efterat de regierende Fyrster, uden at spørge Adels eller Stænder, havde deelt Landene imellem sig som Arvegods; og efterat omfjerd de to regierende Hovedlinier, for at tilintetgiøre for

for Fremtiden ethvert videre Forsøg af Ridderskabet paa at tiltage sig nogen Valgret, ligesom ogsaa for at modvirke yderligere Smaadelinger af Landet, havde af egen Myndighed indført den udeelte Arvefølge efter Primogenituren⁸⁹⁾.

Hvad Enheden angaaer, da er dette Punkt allerede engang ovenfor berørt, og det er udviklet, hvorfor man ikke uden at giøre BOLD paa alle Grundsætninger og Bedtægter i Statslæren — for ei at tale om den simple, sunde Tænkning — kan komme til Statsenheden giennem Deeling af Land, Regiering, fyrstelig Magt, Fyrsternes Indtægter, Stæder, Amter, og Undersaatter — saaledes altsaa giennem Udøvelsen af forskjellige Regenters Myndighed og Rettigheder i de forskjellige Landsdele. Naar man i et bekendt Skrift, hvor Kiærnen af Holstens Retslærde og Publicister have nedlagt Summen af deres kritiske Lærdom og Polemik, vel ikke er i Stand til at benegte Ovenstaaende; men hjælper sig ved den Paastand „at overhovedet var dog Landets statsretlige Enhed holdt ved Magt“: da beraaber man sig for at bevise dette derpaa, at Ridderskabet ikke var deelt; at Landdagen var fælles; at der ogsaa gaves en „fælles Regiering“,⁹⁰⁾ som bestod, eller skulde nærmest bestaae i at regiere Ridderskabet, — hvilket igjen bestod i at kalde det til Landdage, for at faae extraordinaire Paabud bevilgede, o. s. v. Vi kunne i alt dette vel see et Slags politisk Forening imellem nogle Elementer i Staten — en Forening, eller hvad man har kaldt et „corpus integrale“, af de privilegerede Stænder, eller særdeles og fornemmelig Herrestanden baade i Slesvig

⁸⁹⁾ Jfr. Nyt hist. Tidsskr. I. S. 391. 392. Motbeck das Herzogth. Schleswig. S. 125—127.

⁹⁰⁾ Kritik des Commissionsbedenkens über die Successionsverhältnisse des Herzogthums Schleswig (von 9 Professoren in Kiel.) Hamb. 1816. S. 9.

og Holsten; men vi kunne ikke finde nogen Statseenhed, eller en ikke blot, som der siges, „det hele Land“, men Folk, Fyrste og Regiering, eller alle active Statslementer, omfattende Eenhed. — Man tilstaaer da ogsaa, „at en sliq fælles (gemeinschaftliche) Regiering, som den slesvig-holsteniske, var uendelig vanskelig at giennemføre, under en Forsatning, som Hertugdømmernes, navnlig i Tider, da Landsherrernes Forhold til hinanden antog en fiendtlig Charakter.“⁹¹⁾ — Dette kunne vi heller end gjerne indrømme; men dersom de kieliske Professorer havde skrevet upartisk, da havde de tilføiet: at det netop var det Slags Eenhed og Fællesskab, her fandt Sted, ved Siden af Statsadsploittelsen imellem to Fyrster og Fyrstehuse, — Fællesskab af een Krop med to Hoveder, af eet Ridderstab med to Fyrster, af een holstenisk Adelsaand med to Nationaliteter og Folkestammer, af eet „corpus integrale“, og to forskiellige Lande, det ene dansk, det andet tydsk Rigslehn — at det netop var dette unaturlige og forviklede Fællesskab, der vakte eller ideligt fornyede og nærede den Tvedragt imellem Regenterne, som blev ikke blot Eenhedens, men Fyrstes og Folke-Eenhedens Grav.

7.

Hvorledes det ældre Statsforhold imellem Kongeriget Danmark og Sønderjylland har været; hvorledes det udviklede sig under de første danske Konger af det Oldenborgske Huus, der tillige vare Regenter over begge Hertugdømmer, Slesvig og Holsten; hvorledes Aristokratiet havde dannet Foreningen af en sluttet Herrestand i begge Lande, med fælles Landdage, hvilke i det mindste længe bevarede en væsentlig constitutionel

⁹¹⁾ „Zu verkennen ist es nicht, daß die principmäßige Durchführung einer solchen gemeinschaftlichen Regierung ihre große Schwierigkeit hatte.“ Kritik des Commissionsbedenkens 2c. S. 10.

Rettighed, nemlig den samme Bevilgning af directe og indirecte Skatter og Paalæg, der sled ind i Fyrsternes Statskammer, hvilken i Danmark mest var i Rigsraadets Hænder, undertiden dog blev underkastet en fuldstændig Rigsdags Bevilgning: dette have vi nu i det Foregaaende berørt. Vi have tilsidst opholdt os ved Fastfættelsen af Hertugdømmet Slesvigs Lehnssafhængighed af den danske Krone, som endelig, efter en omskiftende Overgangstid fra 1460 til 1579, var bleven paa ny grundfæstet. — Herved opnaaedes i det mindste, at den uopløselige statsretlige Forbindelse imellem Danmark og Slesvig atter blev hævdet og bestyrket imod ethvert Angreb. Forbindelsen maatte tilforn næsten synes opløst, eller hvilende paa en meget usikker Grund, dersom Hertugdømmet i evig Forbindelse med Holsten, i Folge en formeent Grundpagt af 1460; skulde være blevet et frit Valgfyrstendømme. Endnu løsere, for ei at sige reent opløst, vilde Forbindelsen med Danmark blive, naar endog det vedtagne, af Christian I. og hans Efterfølgere erkendte Fællesskab imellem Slesvigs og Holstens Aristokratie eller Herrestand, som Regentvalget tilhorte, skulde strækkes til Landene selv som forenede Statsdele; eller knytte det danske Lehn paa en saadan Maade til det tydske, at dette, eller Holsten, paa en Maade blev til det uafhængige Hovedland, hvorfra Slesvig aldrig kunde stilles — selv, dersom man, i Folge Valgret, Vedtægter eller Privilegier, gav Slesvig en regierende Fyrste af en anden Stamme, end den oldenborgske, eller i det mindste en Fyrste, der ikke vilde vedkiende sig noget afhængigt Statsforhold til det danske Kongerige. Nu blev derimod 1579 Landet Slesvig paa ny erkendt for et Rigsolehn af Danmark, og dette tilkiendegivet ved den symbolske Handling, at Kong Frederik II. som Hertug modtog Forlehningen med sin egen Andeel af sig selv ved en Repræsentant (Pro-Bassal.) Det var en fornyet høitidelig

Erkendelse af den tilforn aldrig omtvistede, i det 11te Aarhundrede af en tydsk Chronograph, hvis Vægt og Auctoritet endnu ingen slesvig-holstenst Publicist har kunnet rokke, bekræftede Sandhed: at Danmarks Landsgrændse mod Tydskland er Eideren. — Ligesaa lidt kunde derfor, fra 1579 til 1658, nogen Souverainitet gives hos de lehnsplichtige Fyrster, eller danske Rigs-Bassaller, der havde deelt Hertugdømmet Slesvigs Amter og Districter imellem sig; som hele Landet, fra Konge-Maen til Eideren, politisk betragtet, kunde, ved noget Slags Communion, ved en fælles Landsregiering i visse Henseender, eller ved en saakaldet „integral Corporation“, indlemmes i Holsten, der var et fra Aarhundredet tydsk, og de tydske Keiseres Souverainitet undergivet Lehnshyrstendomme. At derimod „i Løbet af et Aartusinde ikke det ringeste Spor til nogen Ytring af Slesvigs Forbindelse med Tydskland, eller til tydsk Hoighed over samme, kan fremvises“: ⁹²⁾ er noget, man endnu aldrig, før i den allernyeste Tid, har anseet for trængende til historiske Vidnesbyrd og Beviser.

Da nu imidlertid baade den, som Gier af Allodialgods i Hertugdømmet, og som saadan Kongen af Danmarks Underfaat, i Slesvig bosatte Fyrste, der er Hovedet for den sønderborg-augustenburgske Linie, og det i Oprørskrig imod Landsherrn i Slesvig og Holsten reiste Partie, have forenet sig om at ville i Europa udbrede den falske, mod Statsret og Historie lige stridende Paastand: at Hertugdømmerne Slesvig

⁹²⁾ Kampff, l. c. S. 323. Denne Forfatter har, i Følge sit Formaal, og da han maatte søge at oplyse den i Tydskland herskende, ved eensidige og vrang slesvig-holstenst Forvansninger endnu mere servirrede Uhyndighed i Historien af Slesvigs Statsforhold, fundet fornødent at samle en stor Deel utryffelige Vidnesbyrd og Beviser for hans ovenansførte Ytring; (S. 318—331) og disse kunde, om det behøvedes, foreges med mange flere fra de forskjellige Tider.

og Holsten, siden 1460 have udgiort, ikke blot to Lande under forskjellig Statsheihed, deelte, under et Fællesskab i den indre Styrelse, imellem flere Regenter; men eet enkelt Statslegeme med flere Fyrster, under Forholdet af udeelt Statseenhed: saa kan det være værd at fremhæve Summen og Resultatet af de historisk-statsretlige Beviser imod denne Paastand, hvilke den oftere anførte tydske Publicist, maaskee fuldstændigere end nogen Anden, har samlet ⁹³⁾.

Saaledes: 1) I Slesvig og Holsten har der, saalænge disse Lande kendes under denne Benævnelse, ikke været Lenhed i Statsheiheden; ⁹⁴⁾ og selv Privilegierne af 1460 indeholdt intet, der ophæver den forskjellige Statsheihed. Den eneste Betingelse, der kunde synes at indbefatte en saadan Ophævelse, nemlig en fælles Valgret for begge Fyrstendømmer, blev hverken statsretlig erkendt, eller kunde holdes i Kraft.

2) Begge Lande havde forskjellige Grundlove. De for Holsten, ligesom for det hele tydske Rige gældende Grundlove, den gyldne Bulle, den westphalske Fred, Keiserlige Valgcapitulationer, tydske Rigsbeslutninger m. fl. havde aldrig nogen Gyldighed i Slesvig. Christian den Førstes, Ridderstabet meddeelte Privilegier af 1460, kunde derfor ei heller blive nogen Grundlov for Holsten, da dette Fyrstendømme havde en anden Overherre end Slesvig, nemlig den tydske Keiser.

Vi kunne hertil endnu bemærke følgende. Det synes klart nok, at to Fyrstendømmer under forskjellig Souverainitet, og med forskjellige Overherrer, ligesaa lidt kunne have fælles Grundlov, som de kunne bringes under en absolut Statseenhed.

⁹³⁾ Kampff staatsrechtliche Bemerkungen. :c. S. 238—359.

⁹⁴⁾ Et til Beviis herpaa af Kampff anført træffende Exempel fra nyere Tid, er Ophævelsen af Lehnforholdet for den heringelig-gottorpske Deel af Slesvig 1658. Den kunde ikke strække sig videre end til dette Fyrstendømme; den samme Fyrste, som her for sig og sine Efterkommere blev Souverain, vedblev i Holsten at være Bassal.

I Kongerigerne Norge og Sverige have vi derimod et oplysende Exempel paa en fælles Souverainitet ved Siden af et Statsforbund mellem to Riger med forskjellig Grundlov, og forskjellig Folke-Representation. Staternes Dualisme gaaer her vel op i den fælles Souverainitet og Regent; men ikke i en absolut Statseenhed, saaledes som den gives f. Ex. imellem Kongerigerne England og Skotland siden 1707. Hvad i øvrigt Christian I. Privilegier angaaer, da ligger vel deres tilsyneladende Natur af en Grundlov snarest deri, at de meddeles en fælles Stand, Herrestanden eller Ridderstabet i begge Hertugdømmer; ligesom Vilkaaret og Rettigheden, at bevilge ~~Skatter og Afgifter, som de tilfjæ denne Stand (der i Tiden svandt ind til en sluttet Corporation, eller indskrænket Deel af Standen) var en Ret, som den høiere Adel i de fleste europæiske Stater meer eller mindre deeltog i.~~

I Privilegierne af 1460 forfikkres en saadan Skattebevilgning „samtlige Raad og Mandskab“ (= Adel) i Slesvig og Holsten; men Bevilgningen strakte sig dog kun til Adelsens og det geistlige Gods; den gjaldt ikke for noget af Krongodset, eller Landsherrens egne Selveiere og Fæstere, forsaavidt de ikke vare pantsatte“ (utgescheden vnse egeuu bunden vnd Lansten, de vnuorsettet vnuorpanndet sind.)⁹⁵⁾ „Sobald die landesherrlichen Districte, die Aemter, nicht versehen und verpfändet waren, hatten die Stände nicht das Recht, für die Eingeseffenen derselben die Steuern zu bewilligen.“ (Michelsen.)⁹⁶⁾ Denne Fors. har imidlertid sagt at vise, hvad enkelte Diplomer bekræfter, at ogsaa de kongelige og hertugelige Aemter, og Stæderne i Slesvig

⁹⁵⁾ Christian d. 1stes Adels-Privilegier af 1460. (i. Privilegien der Schl. Föhr. Ritterschaft. p. 47.)

⁹⁶⁾ „Über die vermalige Landesvertretung in Schleswig-Holstein. ic. Hamb. 1831. S. 27.

og Holsten, have udøvet en Skattebevilgningsret, som dog snart gik over, uden de øvrige Stænders Deeltagelse, til Adelen's Landdage, hvor man da bevilgede de udfrevne Statter baade for Adelsgodserne og for Amtene; hvorimod de saakaldte „tre Landskaber“, eller saadanne Dele af Landet, (f. Ex. som de nordfrisiske Districter og Fehmern i Slesvig, Ditmarsken og Pinneberg i Holsten) aldrig horte under Adelen's Landdage. (Michelsen l. c. S. 45 o. flg.) Dette er saaledes ogsaa et Bidrag til at vise, at Christian den Førstes holstenske Haandfæstninger af 1460 i deres egentlige Bæsen vare Adelsprivilegier, svarende til de danske Kongers, Aristokratiet givne Haandfæstninger, der kun gjaldt for enhver Regent især, og hvoraf en ny blev udstedt ved hvert Thronskifte.

3) Ogsaa med Hensyn til den øverste Landshøihed („Landeshoheit“) vare Holsten og Slesvig aldeles adskilte. Forholdet i Holsten kunne vi her forbigaae; og bemærke kun, at Kampff naturligtviis tillægger de i dette Land regierende Fyrster den, paa Lehnforholdet nær, umiddelbare Landshøihed, som tydske Fyrster bejad i deres Arvelande. Hvad Slesvig angaaer, da har dette Land aldrig, saalænge Kongeriget Danmark har bestaaet, havt egen Landshøihed eller Uafhængighed; saalidt som det har havt regierende Arvefyrster. Under hvilke Forhold til de danske Konger og Lehnsherrer Landet i ældre Tider stod, er fuldstændigen historisk oplyst og bevist ved Lehnprocessen under Erik af Pommern. De slesvigiske Hertuger, saavel af Abels Stamme, som af det schauenburgske Huus, vare ikke regierende Fyrster over et Arveland, eller et af Fyrstehuset efterhaanden sammenbragt Land; ⁹⁷⁾ de horte

⁹⁷⁾ Ohne Hoheit über ein Land, welches nicht aus den Stammgütern ihres Hauses gebildet; in welchem ihr Haus nicht die Städte gegründet, und den Adel belehnt — in welchem sie,

i det højeste kun til de saakaldte Mediatfyrster, og vare først iffun for deres Personer af de danske Konger indsatte, siden arvelige Lehnsmænd med hertugelig Titel. „Hertugerne selv vare Stænder og Medlemmer af det danske Riges tota communitas (Statsfamsfund); de vare Rigets Fyrster og Raad; de vare Kongens Mænd (homines) og Under-saatter, og hans Overherredomme undergivne.“ (l. c. S. 222.) I Slesvig, hvor desuden kun en Deel af Landet udgjorde det hertugelige Lehn, forblev saaledes den landsherrelige Høihed hos Overherren, Danmarks Konge. „Zu dem, den Herzögen verliehenen Lehrecht war eine Landes-hoheit nicht begriffen, sondern von der Krone vorbehalten.“ (l. c. S. 340.)

4. I Henseende til det indbyrdes Forhold imellem begge Hertugdømmer, da „udgiere begge ikke eet „Land, ikke eet Territorium, ikke een Stat, ikke engang „Dele af samme Stat, men enhver af dem er Deel af „en anden Stat. Slesvig har ligesaa lidt nogentid været „en Deel af det tyske, som Holsten af det danske Rige; „de havde kun et tilfældigt Foreningspunkt deri, at Holsten „var tilfaldet den danske Monark, i Følge hans Familierettig-heder; ligesom Churhuset Hannover succederede i England, „uden at begge Stater derved bleve forenede til een; hver „af dem havde sin særskilte Regent, men forenede i een „Person.“ — Ligesom det ikke var Kongen af England, men Churfyrsten af Hannover, der for dette Land erhvervede Os-nabrück og Hildesheim: saaledes var det ikke som Konge i Danmark, Norge og Sverrige, eller som Hertug i Slesvig, men som Holstens Hertug, at Christian I., ved Keiser Frederik III.

auf Widerruf des Regenten, von ihm als erster Diener, oder zum unde viverent, angestellt, waren weder sie, noch ihr Haus, ein regierendes und ein erlauchtes.“ Kampff. l. c. p. 207.

Diplom af 1474 erhvervede Dithmarsken for Hertugdømmet Holsten. Dithmarskerne aslagde ogsaa deres Hylvingseed (i Følge Brevet af 1559) hverken til Kongen af Danmark, eller Hertugen af Slesvig, men til K. Frederik II. og Hertug Hans „als Herzogen zu Holstein“. — „To, efter ganske forskjellige Udførelser (aus ganz verschiedenen Titelen) under een Regent forenede Lande, der stode i saa mangehaande, Statshoiheden og Statsforfatningen nærmere berørende Forhold, kunde vel have Grunde til at ønske at beholde denne fælles Regiering, og at erhverve Landsherrens Forsikring om ei at ville dele eller skille dem ad, uden at de dermed begierede en Ophævelse af deres Forfatning, eller deres Incorporation og Sammensmeltning til eet Land; hvilket ogsaa hverken skeete, eller kunde skee.“ (Kampff. l. c. S. 343. 44.)

5) Ständerforfatning: at begge Hertugdømmer, fra Arilds Tid adskilte i Folkestamme, Regenter og Retsvedtægter, allerede ved Christian I. Haandfæstning af 1460, skulde have erholdt en fælles, eller een og samme Forfatning, og en fælles Styrelse — strider, som allerede ovenfor er viist, lige imod Haandfæstningen selv. Kongen lover at bibeholde for hvert Herredømme særskilt Landsthing og Domstol, særskilt Hovedsmand eller Statholder i Kongens Sted, naar han ikke selv var i Landet, og lover at ville selv, (om han derfra ikke hindres), aarligen holde Thing og Landret for hvert Land især (in islikeme lande.) Ligesom her og andre Steder Slesvig og Holsten udtrykkelig adskilles (uth deme lande to *Holsten* — an deme *Hertochdome*), saaledes er i Haandfæstningen overalt Tale, ikke om et samlet Fyrstendømme, et Statsforbund, et heelt og forenet Land-Dmraad; men allevegne nævnes „Landene“ — „disse Lande“ — eller „begge Lande“. — Ligesaa udtrykkelig adskiller, 64 Mar

senere, Frederik I. i sin Confirmation af Privilegierne 1524 „dem Furstendome Schleswigk“ fra „deme furstendome tho Holsten“, og lover at holde en aarlig særskilt Landdag for hvert af dem, i Flensborg og i Kiel.⁹⁵⁾ Det var saaledes ei allene den saakaldte „Grundlov“ af 1460, men dens første udførlige, og Adelsens Rettigheder betydeligt udvidende Confirmation ved den mere holstenske, end danske Monark, Frederik I., som udtrykkelig adskiller begge Lande og Fyrstendommer, deres Retsforfatning og Landdage. Disses vilkaarlige factiske Forening efter Frederik I. Tid kan derfor ligesaa lidt hiemles ved Slesvigholstenernes saakaldte Grundlove, eller Christian I. Adelsprivilegier, som Landdagene selv, uagtet Privilegiernes Confirmation, kunde holdes i Hævd, efterat Fyrster og Stænder i Forening havde ophævet det udeelte Samfund imellem begge Fyrstendommer, som den holstenske Adel havde villet forsikre sig og Landene 1460. Ridderfabet indsaae dette selv tydeligt nok; det søgte derfor i det mindste indenfor deres Stand at vedligeholde den for deres adelige Privilegier vigtige Forening i begge Lande, som de 1460 havde bragt i Stand; nemlig ved et Corporations-Forbund, eller ved deres saakaldte „Nexus socialis“, som lige til den nyeste Tid har vedligeholdt sig, saaledes som den af K. Christian VI. under 27. Jun. 1732, med Reservation af Kongens souveraine Rettigheder, blev confirmeret. — At denne corporative Forening imellem nogle slesvigske og holstenske Adelslægter ikke har noget tilfælles med en virkelig Stænderforfatning; at den i Særdeleshed efter 1658 ikke kunde bestaae med den souveraine Fyrstemagt, og efter 1721 for Slesvigs

⁹⁵⁾ Privilegien der Schlesw. Holst. Ritterschaft. 1797. S. 1471.

Bedkommende af Adelen selv erkjendtes at være afhængig af den souveraine Fyrstes Gunst: er oftere anført og oplyst.⁹⁹⁾

6) Med Hensyn til Værnepligt og Krigsforfatning har ligesaa lidt, som i de foregaaende Puncter, nogen udeelt Statseenhed fundet Sted imellem Slesvig og Holsten siden 1460. At bevise dette er i sig selv reent overflodigt. Da Holsten var en Deel af det tydske Rige, hvortil Slesvig aldrig hørte, maatte en Værnepligt, eller Skyldighed til at bidrage til det tydske Riges Krigs- og Forsvars-Væsen, ligesaa nødvendig paa sigge det førstnævnte Hertugdømme, som den var Slesvig aldeles uvedkommende. Ved flere Leiligheder afvises ogsaa, saavel fra den kongelige, som hertugelige Side, enhver Paaastand eller Fordring fra det tydske Riges Kammerret, der gik ud paa noget Slags Bidrag til tydske Krigsrustninger eller Deeltagelse deri.¹⁰⁰⁾ Afsondringen imellem Holsten og Slesvig, i Henseende til Rustning og Krigsvæsen, blev desuden saa utvivlsomt lagt for Dagen, ved Fasttættelsen 1579 af den

⁹⁹⁾ Jfr. bl. a. Kampff, l. c. S. 351—53. Wegener, l. c. S. 19—23. og de i Anm. 33 anførte Steder af Ridderskabets egne Aetæter eller Aufogninger til K. Frederik IV.

¹⁰⁰⁾ Mærkelig er bl. a. det i December 1625 forekommende Tilfælde, hvor det danske Rigeraad erklærer angaaende en Krigshjælp af 600 Mand til Hest, „som udi Hertugdømmet Holsten begjæres her af Riget“: at i Følge „den Union, der imellem Riget og bemeldte Fyrstendom (ikke Fyrstendommer) er oprettet“, finder Raadet tilbørligt at bette, „naar Fyrstendommen (Holsten) selv drager i Marken mod Fienden“, efterkommes, og de 600 Heste holdes i Færdstæb. — Men da Raadet tillige har erfaret, „at Hertugdømmet Slesvig af de Høllænder anmodes, en anseelig Summa Penge samtlig (tilfælles) med dem at udlægge i Tripel-Hjælp til det Romerske Rige“: saa vil Raadet erindre Kongen (Christian IV.) om, „naadigst at have i Agt, at bemeldte Kong. Majestæts eget Arvehertugdømme maa blive i den Stand og Frihed, som det af Herilids Tid været haver.“ o. s. v. (Kong Christian IV. egenhænd. Breve, udg. af C. Molbech. 1848. I. S. 210. 11.)

militaire Lehnspflicht og Lehnshjelp, som Hertugdømmet i Krigstid skulde yde Danmark, uden al Deeltagelse i samme fra Holstens Side: at dette ene Beviis allerede er meer end tilstrækkeligt. — Ligeledes er det 7) bekiendt nok, at de to Hertugdømmer altid have havt ethvert sin egen BeskatningsMaade, og at ligesaa vel Jordmaal og Landskattens Beregning i hvert af Landene have været forskjellige, som Slesvig fra Arilds Tid, med Undtagelse af de frisiske Districter, har havt den ældgamle Landsinddeling i Herreder tilfælles med det øvrige Danmark.

8) Endelig har Lovgivning og Retsforfatning fra Arilds Tid i Slesvig været forskjelligt fra den holstenske; og de i Hertugdømmet gjeldende danske Loves Gyldighed bekræftedes ogsaa ved Christian I. Balgcapitulation, eller den saakaldte Grundlov af 1460, der, som ovenfor er viist, fastsatte egen Rettergang og øverste Domstol for ethvert Fyrstendømme, uagtet Foreningen under samme Regent. At heri, hvad denne Domstol angaaer, ved senere Privilegier indførtes Forandringer, er ikke hiemlet ved bemeldte Haandfæstning af 1460, som man vil tillægge Grundlovskraft. Regenterne i begge Hertugdømmer have, til forskjellige Tider, snart givet begge Lande særskilte Overretter (i Glückstadt og Slesvig); snart igjen forenet disse til een højeste Domstol. At der ogsaa i Tidernes Løb har dannet sig en Retsforfatning for Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, der bragte en Deel af den i Holsten gjeldende Lovgivning og Retslære til Anvendelse i Slesvig: dette omstøder hverken det oprindelige Forhold, som det var 1460 — og selgelig langt mere i ældre Tider — eller har sat de endnu i Hertugdømmet Slesvig gjeldende danske Love (Waldemar II. jydsk Lov, de gamle danske Stadsretter, m. fl.) ud af Kraft. Da man endnu har en egen slesvigsk Ret, hvis Særegenhed og

Afviselse fra den holstenske lader sig systematisk fremstille:¹⁰¹⁾ bekræfter ogsaa dette, at uagtet flere Aarhundreder Indvirken af de holstenske Retsforhold i det danske Hertugdømme, har Folket i Slesvig heller ikke fra denne Side, ved nogen Incorporation i det tydske Land Holsten, eller ved nogen Indlemmelse tilligemed dette Hertugdømme i det tydske Rige, tabt sin Selvstændighed som Indbyggere i en Landsdeel, under den danske Krones Souverainitet.

Saaledes er det af de ovenanførte Momenter klart, at ikke med noget Skin af statsretlig eller historisk Grund kunne Hertugdømmerne Slesvig og Holsten tillægges en saadan real Forening, fra A. 1460 og grundet paa Christian I. Haandsfæstninger, der ikke allene skulde have gjort dem til en egen Stat, men tillige givet de to Lande en Statsseenhed, hvorved de, adskilte fra Danmark, kunde danne en selvstændig og uafhængig Magt. — Det er ovenfor viist, at i alle de væsentlige Punkter, hvorpaa Statsseenhed beroer, have begge Hertugdømmer, baade før og efter 1460, været adskilte, ikke forenede. Holsten, under den tydske Keisers Souverainitet, og Slesvig under den danske Konges, kunde ligejaa lidt danne een Stat, eller indbefattes under samme Statsseenhed, som dette kunde skee ved England og Hannover. Ikke engang Irland før Unionen, endskiødt dette Land havde Lovgivning,

¹⁰¹⁾ At forudsætte en egen Slesvigsk Ret og Retslære, er heller ikke blot (som man maaskee kunde falde paa at troe) et foretagende fra vore Dage, for at virke imod Slesvig-Holstenernes Praktiker. Allerede for meer end 200 Aar siden kunde det falde en indfødt Slesviger, Stadssecretairen i Flensborg, Joh. Meyer, ind, at Landet havde sin egen danske Ret. Han skrev et Slags Indledning til den Slesvigsk-danske Ret, under Titel af „Methodus Juris Danici, in primis ex Nomocanone Julico concinnata“; som hans Svigersøn og Efterfølger Corn. Steenhusen, vilde have udgivet efter Borf.'s Død (1616), hvilket dog ei skete. (Videre Underretning om dette Skrift, s. Møller Cimbr. literata, I. p. 399, 400.)

Stænder og Parlament for sig selv, lige indtil A. 1800, er nogenstunde betragtet som en Stat; men uagtet hine selvstændige Rettigheder, og uagtet andre Egenheder, som endog efter Unionen af 1707 imellem England og Skotland adskilte disse to Riger, har man aldrig fundet den mindste manglende Deel ved det brittiske Riges Statsseenhed, efter at alle tre Lande vare samlede under een Statsheihed, i eet Statssamfund, og under een Regent. Holsten, under den tydske Statsheihed, og Slesvig, fra Arilds Tid undergivet den danske, kunde derimod aldrig, saa længe ikke denne Heihed, fra en af Siderne var opgivet og afstaaet, udgjøre en egen og samlet Stat. Hertugdømmerne vare derfor, i deres Forbindelse, og regierede af to eller flere Fyrster af det oldenborgske Huus, aldrig meer end en Lehnstat, sammensat af flere ueensartede Bestanddele; og, hvad Slesvig angaaer, lige til 1658, under fuldkommen Lehnafhængighed, og fastsat Lehnspflicht til den danske Krone.

De øvrige eiendommelige politiske Forhold, som begge Hertugdømmers Adspjittelse og Deling imellem to Hovedlinier, og flere Biliiner medførte, — saavel som den i visse Henseender fælles, i andre Henseender adskilte og selvstændigt udøvede Regiering over Hovedliniernes Landsdele, og den imellem begge Hertugdømmers Adel og Landstænder vedligeholdte Communion — kunne vi her forbigaae. Den historiske Udvikling af disse Forhold, ere, saavidt fornødent var, tilforn berorte. De forskiellige Delinger af Landet, som mere vedkomme Landets og de fyrstelige Liniers Specialhistorie, end Slesvigs almindelige Statsforhold, ere bekjendte nok, og senest med Fuldstændighed behandlede i et publicistisk Skrift¹⁰²⁾ af

¹⁰²⁾ En Udsigt over "de Begivenheder og Overenskomster, der have bestemt Hertugdømmet Slesvigs statsretlige Forhold, siden 1459," af Prof. B e l s f o r w. Den vil udgjøre det 9de Hefte af "Antislesvigholst. Fragmenter".

en af vore sagkyndigste Historikere, hvilket snart kan ventes udgivet. Disse Delinger havde ikke forandret noget i Slesvigs Statsforhold indtil Aaret 1658; og det er saaledes kun den i dette Aar, fra den danske Krones Side de to regierende Fyrster, Hertugen af Gottorp, og Kong Frederik den Tredie som Hertug af Slesvig, tildeelte Souverainitet, vi endnu have at omtale.

Tredie Afdeling.

I.

Man har betragtet denne afstaaede Souverainitet fra to forskiellige Synspunkter; saaledes, at fra det ene skulde den danske Krone have afstaaet endog den territoriale Besiddelse af Sønder-Jylland; imedens Andre, i Overensstemmelse med de af Frederik III. udstedte Diplomer, betragte Afstaaelsen som gieldende Fyrsternes og deres mandlige Efterkommeres Befrielse fra Lehnforholdet og Lehnsafhængigheden under den danske Krone; uden at denne mistede sin Over-Landskøihered. Hverken fra dette, eller hiint Synspunkt kan man komme til andet Resultat: end at Kong Frederik IV., da han 1721 atter forenede hele Hertugdømmet Slesvig med den danske Krone, var fuldt berettiget til denne Act ved foregaaende Stats-handlinger. Dersom nemlig hans Farfader selv, ved en Afstaaelse, hvortil han som Danmarks Konge var ikke mindre uberettiget, end det danske Rigsraad, til at bekræfte den, virkelig kunde være bleven absolut uafhængig Fyrste i den Kongelige Deel af Sønderjylland, som et fra den danske Krone aldeles affondret Land: da maatte Kongens Efterkommere, Christian V. og Frederik IV. sølgelig ogsaa have succederet i dette

uaafhængige Fyrstendomme, og Frederik IV. maatte da 1721 som Hertug igien have afstaaet det til Kongeriget Danmark, tilligemed det af ham ved Vaabenmagt indtagne Gottorpste Hertugdømme, eller den forhen hertugelig-gottorpste Andeel af Sønderjylland; i Stedet for at han, som Konge af Danmark, eller som det danske Riges Dverhoved og Regent i een Person, 1721 atter incorporerede det hele Hertugdømme i sin Krone. Kong Frederik III. havde saaledes, med det danske Rigsraads Minde, ved den roskildske Fred 1658 vel oplest Hertugdømmets Lehnssafhængighed af den danske Krone, for sin egen og den eldenborg-gottorpste Sidelinies mandlige Arvinger; men han havde ikke bortgivet (abalieneret) det fra Kronen, eller fra den danske Stat. Der maatte i det mindste en Statsact kunne opvises, der indeholdt en saadan territorial Afstaaelse, fra den danske Krones Side, af den hertugelige Deel af Sønderjylland til Christian Albrecht og hans Efterkommere; men Frederik III. Brev af 2. Mai 1658 indeholder ikke meer end Afstaaelse af Souverainiteten, eller den fra Lehnssforholdet og Lehnsspligten, bestemt ved Forliget i Odense 1579, befriede Regiering i bemeldte Andeel. Fra 1658 regierede saaledes saavel Christian Albrecht, som Kong Frederik III., ikke meer som danske Lehnshertuger, men som souveraine Arvehertuger i Slesvig, imedens begge vedbleve at regiere som Lehnshertuger, hver i sin Andeel af Holsten.

Nu har man imidlertid nylig i et tydsk Dagblad¹⁰³⁾ villet sætte den slesvigiske Souverainitets-Erklæring i Parallel med den 1657 foregaaede Oplosning af Lehnssforholdet imellem Republiken og Kronen Polen og Hertugdømmet Preussen, og har villet benytte denne Begivenhed, som Beviis for, at begge disse

¹⁰³⁾ „Hamburger Nachrichten“. 1849. Nr. 201; i en Artikel dat. Berlin, den 22. August.

Statsacter vare af een Natur; og at ligesom den polske 1657 for evigt havde afstaaet Hertugdømmet Preussen til Brandenburg, paa samme Maade var Hertugdømmet Slesvig 1658 for evigt adskilt fra det danske Rige. Man skulde tænke sig, at dette Beviis dog maatte have een eller anden gyldig Grund, siden det forhen endog er benyttet af Historiefriveren Rühß¹⁰⁴⁾. Men man finder ikke uden Forundring, at Acten fra 1657 netop beviser det modsatte af det, man vil paaftaae. Tractaten af 19de September 1657 imellem Polen og Brandenburg fastsætter i sin 5te Artikel iffun: at Churfyrst Frederik Wilhelm af Brandenburg, „skal for sig og sine mandlige Efterkommere besidde og regiere Hertugdømmet Preussen, hvilket han hidtil har havt som Lehn, med fuld, absolut Myndighed og Souverainitet, uden nogen hidtilværende Lehnbyrde“. Tractatens 6te Artikel bestemmer endog udtrykkelig: at „af denne Befrielse for al Lehnserens, skal ingen evig Afstaaelse af Lehnet være Følgen; men naar den mandlige Brandenburgske Stamme uddeer, skal den fulde Ret til bemeldte Hertugdømme være Republikken Polen og dens Konger forbeholdt. Heller ei skal ved denne Tractat Hertugdømmet skilles fra Republikken; men denne Reservation imidlertid ikke præjudicere Churfyrsten og hans Efterkommeres Souverainitet.“¹⁰⁵⁾ Her er saaledes ikke blot en analog, men en aldeles lignende Afstaaelse af Souverainiteten over et Land til Bedste for et Fyrstehuus, med Reservation af Overlandshøiheden. — Denne Reservation, vil man sige, er ikke navnlig optaget i Frederik III. Afstaaelsesdiplom. Men den

¹⁰⁴⁾ Das Verhältniß Preussens u. Schlesiens zu Deutschland u. Dänemark. Berl. 1817. S. 14.

¹⁰⁵⁾ S. Dumont Corps univ. diplomatique VI. P. 2. pag. 131. 132. Schmauß Corpus Juris Gent. II. S. 654.

indeholdes derfor ligesuldt i den tydelige og bestemte Afstaaelse af Souverainiteten til Bedste for Hertug Christian Albrecht og Kong Frederik III. og begges mandlige Efterkommere.¹⁰⁶⁾ En tidligere Statshandling i den preussisk-polske Historie (Delingstractaten af 18. Sept. 1773) beviser ogsaa netop, at uagtet Souverainiteten over Hertugdømmet Preussen 1657 var afstaaet til Huset Brandenburg, behøvedes der en ny Act for ogsaa at stille Republiken Polen ved Landshøiheden over Hertugdømmet (hvilket ogsaa lige til 1773 havde beholdt sit Navn Polst-Preussen.) Ved en egen Artikel i Delingstractaten afstaaer Kongen af Polen og de polske og litthauiske Stænder det ved Tractaten i Belau, af 19. Sept. 1657, reserverede Hiemfald af Lehnet (la reversion du Royaume & du Fief de Prusse) til Kronen Polen, og indvilge i „at Kongen af Preussen, hans Arvinger og Efterkommere af begge Kion, for evigt skulle frit besidde Kongeriget Preussen med fuld Souverainitet og Uafhængighed.“¹⁰⁷⁾ — Det er uimodsigeligt, at kun en lig-

¹⁰⁶⁾ Ikke blot ved det Gotterpste Diplom men ved Sammenligning af dette Diplom med det Kongelige Souverainitets-Diplom af 2. Mai 1658 bliver det aldeles tydeligt: at begge indeholdt en Reservation af Kronens Overherlighed eller Over-Landshøihed over Slesvig, som de souveraine Hertuger hverken kunde eie eller afstaae, ligesom den souveraine Regiering indskrænkes til begges mandlige Linie. I „Der Beobachter am Sund“. 1847. Nr. 4., har Dr. Ostwald ladet Frederik III. Diplom for den Kongelige Linie første Gang aftrykke. (Sfr. Wegener l. c. p. 45. 46 og Anm. 61.)

¹⁰⁷⁾ „Librement posséder le Royaume de Prusse à perpétuité avec toute souveraineté & indépendance.“ G. F. Martens: Recueil de Traités. 2. Edition, Vol. II. p. 151. — Det er Hr. Dr. Ostwald, som har den Fortieneste, først at have fremhævet disse afgjørende Beviser imod Anvendelsen paa Slesvigs fermeente Uafhængighed af Danmark, af et Tilfælde i den europæiske Statsret, hvilket netop indeholder den tidligste Oplysning af det virkelige Statsforhold imellem Kongeriget og Hertugdømmet fra 1658 til 1721. (Sfr. „Nordischer Telegraph“. 1849. Nr. 50. S. 624. 625.)

nende Statsact efter 1658 kunde stille den danske Krone ved Landshøiheden eller Over-Herredømmet over Hertugdømmet; men ligesaalidt gives der en saadan Act, som nogenstunde i Europas Statsret, lige til de sidste Dage, den danske Landshøihed over Slesvig er faldet i Tvivl. Hvad vi her forstaae ved denne Høihed, er den territoriale Høihed, den Giendomsret til en Statsdeel, som i de statsretlige Forhold svarer til den Herlighed eller Over-Giendomsret, som den private Jorddrot besidder over Jordegods, han har afhændet med Reservation af denne Ret. Det er Kronens ideale Statshøihed, som repræsenteres i og ved den monarkiske Regent hvor en saadan findes; men som Staten, i hvilken den har sit Sæde, ikke kan miste uden ved udtrykkelig Afstaaelse, om den endog f. Ex. skiftede Regieringsform, og denne fra monarkisk blev demokratisk.

2.

Indtil A. 1658 udgjorde Hertugdømmerne Slesvig og Holsten ikke een uafhængig Stat, efter dette Ord's almindelig vedtagne Begreb; de udgjorde, som ovenfor er viist, en sær egen, under usædvanlige Forhold bestaaende Stats-Forbindelse imellem to Lande, af hvilke det ene stod under dansk, det andet under tysk Statshøihed; en Forbindelse, hvis ufuldkomne Beskaffenhed desuden endnu var svækket i sit Sammenhold ved Ophævelsen af de fundamentale Bestemmelser i Privilegierne af 1460: at begge Lande skulde forblive udeelte under een Fyrstes Regiering. I de deelte Hertugdømmer regierede derimod fra 1544 til 1658 flere Fyrster af det samme Huus, nogle over Smaadele af Slesvig eller Holsten; senere derimod egentlig kun to Fyrster, Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp, over de i begge Lande fordeelte Hovedstykker, hvilke, uagtet de i Forholdet til Landsherrerne eller

Fyrsterne skulde betragtes som et politisk Heelt, derhos dog i mange indre Forhold vare adspalttede i en vis statsretlig Dobbeltthed, i det enhver af Fyrsterne var Gueherre over sit Krongods, og hver desuden havde sine Riøbstæder tildeelte; men Adelsgodset derimod, med særskilte Privilegier hos Besidderne, tildeelte disse, forenede til en egen Stands-Corporation under Navn af „Slesvig-Holstens Prælater og Ridderstab“, den Rettighed, at bevilge Landskatter, eller Stats-Ufgifterne for de adelige Godser og Districter; en Rettighed, hvori for nogen Tid ogsaa Stæderne, ved egne Deputerede til Landdagene, deeltog — eller skulde deeltage.¹⁰⁸⁾ Dette, som det eneste fælles constitutionelle Element for begge Hertugdømmer, skulde tillige være Betingelsen for et andet forbindende Statsforhold, den saakaldte Communion i Regieringen, eller et Fællesskab af de to Landsherrers Repræsentation i deres Forhandlinger ved Landdagene.

Nu er det dog let at tænke sig, (hvad til Overflødighed netop Diebliffets Begivenheder i de to mecklenburgske Hertugdømmer, med forskellige Landsherrer og fælles Landstænder, kan bidrage til at oplyse) hvor lidt det var mueligt, at den saakaldte Communion i Regieringen over Slesvig og Holsten kunde føre til virkelig Eenhed i noget Statsforhold — med Undtagelse netop af Adelscorporationens Eenhed — naar de to Fyrster ei allene havde en høist forskiellig Stilling til Landene, som de regierede, men til hinanden indbyrdes. Den ene Fyrste — der i Slesvig var den andens Overherre og Lehnsherre, men i Holsten var dennes Ligemand som Lehnshertug under

¹⁰⁸⁾ Ikke uden Grund tilføies den indskrænkende Bemærkning. Den hele Historie af de slesvig-holstenske Landdage lægger for Dagen, at Stæderne, som i øvrigt kunde glæde sig ved en fri Communalforfatning, naar denne blev respecteret, liden eller ingen Deel tog i Landdagens politiske Virksomhed, der ogsaa i sig selv var svag nok.

den tydske Keisers Overherredømme — maatte idelig og meget let komme i Stilling, hvori den medregierende Fællesfyrste havde en forskjellig eller stridende Interesse. Saaledes er det bekiendt nok, at netop den slesvig-holstenske Communion, eller Eenheden i Adelscorporationen og i den Fællesregiering, der i sig selv dog var temmelig indskrænket, og mere var til i Navnet, end i nogen virkelig politisk Fuldstændighed, forsvaredes en Tid lang ivrigt fra de danske Kongers Side; imedens den af de gottorpske Hertuger betragtedes som et Tvangsbaand, hvilket de af alle Kræfter stræbte efter at faae løst; fordi disse Fyrster ret vel følte, at den i det 16de Aarhundrede, efter dets Principer og gjeldende Anskuelser, indførte Landsdeling adspalttede begge Hertugdømmer i Smaadele, som aldrig kunde opnaae hverken Eenhed i Landenes Stilling til hinanden, eller selvstændig politisk Eksistens for den gottorpske Hertug, ved Siden af den mægtigere Fyrste, der var hans Lehnsherre i Slesvig.

Til at sætte en saadan Opløsning igiennem, og overhovedet til at opnaae en større politisk Uafhængighed, sigtede upaatvivlelig ogsaa det gottorpske Hus, allerede under Christian IV. Regiering begyndende Tilbøielighed til at slutte sig til den, blandt alle europæiske Stater i det 17de Aarhundredes første Halvdeel, for Danmark mest fiendtlige og fordærvelige Magt: det svenske Hof, hvis Politik tidligt havde ahnet og indseet, at i de holsten-gottorpske Hertuger kunde det finde de for Danmarks Sikkerhed farligste Allierede. Forbindelsen ved Svogerskab med det gottorpske Hus allerede under Carl IX. og Fortsættelsen af samme ved Carl den Tiendes Giftermaal, blev af uberegnelig Skade, ikke blot for Danmark, men for begge Hertugdømmer. Udviklingen af disse historiske Forhold vedkommer os ikke her; vi nævne dem blot som en Grundsaarsag til den afgjørende Forandring i Hertugdømmet Slesvigs Statsforhold, hvorved Frederik III. nødtvungen maatte

efter den rosfildste Fred, paa Kongeriget Danmarks Begue, tilstaae Hertug Christian Albrecht Souverainiteten for hans Andeel af Sønderjylland ¹⁰⁹⁾ Saaledes kunde man nu første Gang tale om en egen Stat i denne Landsdeel af det danske Rige, hvilket ved hiin Ophævelse af Lehnforholdet ikke beholdt andet tilbage end Over-Lands høiheden, som dog kun var hvilende (dominium dormiens) saalange Hertug Christian Albrechts mandlige Stamme bestod.

Der kunde ikke være Tvivl om, at denne regierende Fyrste og hans Efterkommere fra 1658 maatte betragtes som uafhængige Souverainer, og der eksisterede saaledes nu ikke blot ~~een, men to særskilte Stater i Hertugdømmerne, hvis Lands-~~ herrer vare Kong Frederik III. og den gottorpiske Hertug Chr. Albrecht. Men Hertugens Stilling gjorde ham ikke desmindre afhængig af indvortes og udvortes Forhold, der, langt fra at fremme den politiske Eenhed i Hertugdømmerne, hvis sidste svage Baand, Fællesregieringen eller Communionen, der nu i Slesvig havde tabt enhver Anledning og enhver Kraft til at støtte den, snarere maatte medføre uundgaaelige Spirer til en politisk Splid og Modsatning imellem de to Fyrstehuse. — Her maae vi atter nøies med at henvise til Historien, i det vi kun med faa Træk antyde Udviklingen og Følgerne af denne Modsatning og Uenighed imellem de to regierende Fyrster, hvis Forhold efter 1675 fra et fredeligt blev til et fiendligt. Den sidste Grund hertil laae i Krigen, som i dette Aar udbrød imellem Danmark og Sverige. Christian Albrecht havde, naagtet sit Svogerskab med den danske Konge, ikke opgivet sit

¹⁰⁹⁾ Det fortæner ved denne Leilighed historisk at bemærkes, at Frederik III. kun med den yderste Villie gik ind paa Fordringen, at affaae Souverainiteten over Slesvig til Hertugen af Gottorp. Et hidtil ukendt egenhændigt Brev af Kongen, som vidner herom (19. Apr. 1658) har jeg nedenfor ladet aftrykke.

Hufes gamle Forbindelse med det svenske Hof. Afbrydelsen af de begyndte Underhandlinger om Byttet af Hertugens Deel af Slesvig imod Oldenborg og Delmenhorst, (paa hvis Halvdeel Christian Albrecht havde reist en Paastand paa Grund af Arveret, der først 1676 blev frakiendt ham ved Rigshofrettens Dom) tilintetgjorde Udsigten for Christian V. til at udføre sin Plan: paa denne beleilige Maade at opnaae Foreningen af de største og betydeligste Dele af Slesvig, den kongelige og den Gottorpiske. Da Christian V., efterat have erklæret Sverige Krig, støttende sig paa det gamle Unionsforhold imellem Danmark og Hertugdømmerne, opfordrede Hertugen af Gottorp til at indgaae Forbund med Danmark, forene sine Tropper med Kongens, og indrømme ham Fæstningen Louningen og Forterne i den hertugelige Deel af Slesvig: afflog Hertugen denne Fordring, (hvortil han som souverain Fyrste i Slesvig maatte være berettiget) og forlangte at blive neutral i Krigen med Sverrige. Herpaa fulgte Afstaaelsen af Hertugens Souverainitet i Slesvig ved det bekiendte Rendsborgske Forlig (d. 10. Jul. 1675); men da — uagtet denne, i alle Former ved Hertugens Ministre indgaaede og af Hertugen ratificerede Tractat — den heraf betingede fornyede Forlehningsact, ved Christian Albrechts Bægninger, ikke kom i Stand: satte Christian V. sig i virkelig Krigstilstand til Hertugen, indtog og sequestrerede hans Lande. Uagtet den ved Freden i Fontainebleau 2. Sept. 1679 betingede Restitution af den Gottorpiske Souverainitet, erklærede Kongen dog omsider, i Følge Hertugens Bægning ved at indgaae de ham d. 22. April 1684 forelagte Betingelser, den Gottorpiske Deel af Slesvig for et forbrndt Lehn (30 Mai, s. A.); hvorefter Kongen 1685 iværksatte Afsondringen af det slesvigiske Ridderskab fra det holstenske, som en egen Corporation, der erkjendte Kongen af Danmark for sin eneste souveraine Herre.

Denne Statsact blev vel paa ny tilbagefaldt ved Forliget i Altona, (20. Jun. 1689) hvorved Christian Albrecht fik sin Deel af Hertugdømmet Slesvig som souverain Fyrste anden Gang tilbagegivet. Men de selsamme Marsager, der under Christian V. og Christian Albrecht havde fremkaldt et fiendtligt og Krigsforhold imellem Kongen og Hertugen, fornyedes i stærkere Grad under dennes Son, Hertug Frederik IV. af Gottorp. Den gamle Strid imellem Fyrsterne udbrod snart igien og tog et Udfald, der i meer end et Aarhundrede betragtedes som afgjorende. Hertug Frederik viste sig fra sin Regieringstiltraedelse 1694 aabenbart som Kongen af Danmarks politiske Fiende og Modstander, tog svenske Krigsfolk i sin Tjeneste, forstærkede sin egen Krigsmagt og sine Fæstninger, og sluttede Forbund med fremmede Magter mod Danmark, efterat han ved Freden i Travendal (17. Aug. 1700) endelig af den danske Regiering var bleven erkjendt som fuldstændigt souverain Fyrste.¹¹⁰⁾ Det var dog let at forudsee ved et saa uheldigt og unaturligt Forhold, som det, der nu skulde finde Sted imellem to souveraine Fyrster — hvoraf den ene havde sine Besiddelser adspalttede baade i Slesvig og i Holsten, og omsluttede af den Andens Lande, og som derimod ved en Krigsmagt, ved Fæstninger og Søhavne ved Østersøen og Nordsøen, bestandigen maatte, uagtet sin Ubetydelighed, udgiøre den farligste enclaverede Stat og Nabomagt, som lod sig tænke for Danmark — at et

¹¹⁰⁾ At Hertugen af Slesvig-Holsten-Gottorp lige til denne Fredsslutning ikke havde kunnet opnaae Erkjendelsen og Udvælsen af den fuldstændige Souverainitets-Rettighed, viser netop Fredens Betingelser. Det var først i den Travendalske Fred, at Danmark maatte tilstaae Hertugen af Gottorp Ret til at holde en Armee paa 6000 Mand, til at anlægge Fæstninger, og slutte Tractater med fremmede Magter. Fra denne Fredsslutning kunde saaledes det fuldstændige Ophor af et Unionsforhold imellem Danmark og den hertugelig-gottorpske Stat regnes.

saadant Forhold umueligen længe kunde bestaae. Dette var saameget mere umueligt, som de holsten-gottorpiske Hertuger og Regieringer i det 18de Aarhundrede hyldede det samme System, som de havde fulgt i den største Deel af det 17de; nemlig at søge en Hjelpekraft for deres politiske Undervægt mod den danske Magt ved Forbund og Forbindelse med Sverrige, hvis Politik heri fandt et naturligt Middel til at holde Danmark i bestandig Frygt og Fare. Saaledes havde ogsaa Carl XII., en ligesaa farlig Fiende for den danske Stat, som Carl Gustav, men mindre lykkelig, grundet sin Plan, at frarive denne Stat Kongeriget Norge, og bringe Hertugdømmerne Holsten og Slesvig samlede under den gottorpiske Fyrstes Herredømme, paa Hertugens imod det danske Hof fiendtlige Sindelag og Politik. Denne vedblev ogsaa at herske, og ved enhver gunstig Leilighed at frembryde, hos Hertug Frederik og hans Raadgivere, især den for Danmark farlige Baron Görz; lige indtil den nordiske Krigs Hændelser og Udgang endelig paa engang rebede den gottorpiske Regierings Forbindelse med Carl XII., og ved Tonningens Fald, og Overgivelsen af den svenske Krigsmagt under Feltmarskal Stenbock, tilintetgjorde Hertugens sidste Haab, og satte Frederik IV. i Besiddelse af hans Lande, som en Erobring ved væbnet Magt.

Kongen af Danmark opnaaede omsider, hvad han ved store Opoffringer, ved Tilbagegivelsen af det erobrede Svenske Pommern, og ved Afstaaelsen til Hannover af de ligeledes Sverrige frarevne tydske Stiftslande Bremen og Verden, maatte liope; han opnaaede ved Fredsslutningen (i Stockholm) af 14. Jun. 1720, ved Tractater med Hannover (14 Jul. 1710, 26. Jun. 1715, og 12. Oct. 1719) og ved særskilte Statsacter og Tractater, sluttede med Storbritanien og Frankrige (d. 12. Oct. 1719, 26. Jul. og 18. Aug. 1720, og 16 April 1727) de sidstnævnte Magters fuld-

stændige Garantier for sin souveraine Besiddelse af hele Hertugdømmet Slesvig. Den svenske Krone, der ikke tiltraadte disse Garantier, havde derimod ved Freden af 14. Jun. 1720 indgaaet det Vilkaar for Afjtaaelsen af det svenske Forpommern: aldrig at hindre Danmark i Besiddelsen af Slesvig. Med saa faste og gyldige folkeretlige Sikkerheder havde Frederik IV. søgt at betrygge sin Krone Erhvervelsen af det nu atter til et heelt Hertugdømme samlede Sønderjylland, inden han foretog sig, som souverain Fyrste og Landsherre, ved offentlige Statsacter at tage den erhvervede Landsdeel i Besiddelse, og at forene den med sin egen, eller den kongelige Andeel af Slesvig, hvis souveraine Arvefyrste han allerede var. Det er disse navnkundige Statsacter, Patentet af 22. Aug. 1721, med de slesvigiske Stænders og Indbyggers offentlige Hyldinger og Hyldingsbreve, hvis statsretlige, af Europa giennem et heelt Aarhundrede erkendte Natur, Gyldighed og Virkning, man i vore Dage har villet bestride.

Imedens paa den ene Side de slesvigholstenske Publicister ved enhver Leilighed med største Eftersyk holdt paa den Grundsætning, at Slesvig ved Frederik den Tredies Statsacter i A. 1658 er blevet et souveraint Hertugdømme, saavel for den gottorpiske, som den kongelige Andeel; ja endog ville fra dette Tidspunkt regne Hertugdømmet til de souveraine Stater¹¹¹⁾: saa ignorere de paa den anden Side, at netop „en noiagtig Indsigt i de daværende Forhold“ lærer os: at dersom en fuldkommen Souverainitet havde været det Statsforhold, der 1658 blev givet det danske Lehnshertug-

¹¹¹⁾ „Das aber im Jahr 1658 das Lehnverhältniß für Schleswig für immer aufgehoben werden sollte, daß das Herzogthum Schleswig für immer ein souverainer Staat geworden ist, leidet, nach genauer Einsicht der Acten und der damaligen Verhältnissen, keinen Zweifel.“ G. Heiberg das souveraine Herzogthum Schleswig ic. Lüb. 1846. S. 24.

domme, da var Frederik III. og hans Efterkommere aldeles i samme Forhold, eller ligesaa uafhængige Fyrster i Slesvig, som de gottorpiske Hertuger. Hvad der foregik 1721 maatte altsaa, i Følge Lorusens og hans Eftertræderes Theorie, være skeet og af Frederik IV. iværksat, ikke som Konge, men i Kraft af hans Magt og Stilling som souverain Hertug og Regent i sin Deel af Slesvig. Han havde selgelig med fuld Ret bekriget sin Fætter, den souveraine gottorpiske Hertug, erobret hans slesvigiske Hertugdømme, og efter Krigens Ret taget det i Besiddelse. Frederik IV. var saaledes nu souverain Hertug over hele Sønderjylland; men — han var tillige Konge i Danmark. Souverainiteten i Slesvig havde han, tilligemed de gottorpiske Hertuger, arvet med samme Udførelse og Rettighed, som den 1658 var afstaaet af den daværende Konge; altsaa uden at det danske Riges Statshøihed (Overhøihed eller Herlighed) i Sønderjylland for evig Tid var bortgivet. Lehnshforholdet til Danmark var 1658 ophævet paa samme Maade, som det 1657 blev ophævet imellem Hertugdømmet Preussen og den polske Krone; kun Fyrstens Forhold var her forskielligt. Frederik IV. var Arvekonge i Danmark; i den danske Krone, som han bar, hvilede tillige den arveherrelige Landshøihed over Hertugdømmet Slesvig; imedens Lehnshforholdet til den danske Krone var ophævet af hans Farfader, og den souveraine Fyrstemagt 1659 var afstaaet til begge de regierende Hertuger af den kongelige og den gottorpiske Linie. Dette Statsforhold imellem Hertugdømmet og Kronen var Frederik IV. sig fuldkommen bevidst; med denne Bevidsthed handlede han 1721; og i Følge den var det hans egen, bestemt udtalte Mening, aldeles at ophæve det slesvigiske Hertugdømme og indlemme det som Provinds i den danske Stat.¹¹²⁾

¹¹²⁾ S. Frederik den Tjerdes egne kristlige Uttringer herom hos Wegener: Über die unzerrenliche Verbindung etc. S. 51.

Den nordiske Krig, imellem Danmark og Sverrige, hvorved den førstnævnte Magt desuden blev indviklet i europæiske Krigs- og Forbundsforhold, som vare Følger af Carl den Tolvtes og Peter den Førstes Erobringsplaner, og hvori den Gottorpiske Hertug, snart aabenbart, snart hemmeligt, handlede som Danmarks Fiende, havde medført den Række af Begivenheder, i Folge hvilke Kong Frederik IV., baade som Konge af Danmark, og som souverain Hertug af Slesvig, bemægtigede sig den Gottorpiske Deel af Hertugdømmet, som erobret Land. Hverken kunde eller vilde Frederik IV. sige: at han havde sat sig i Besiddelse af denne Erobring ~~allene som Hertug i Slesvig; da han i en Række~~ Aar havde ført de Krige, hvoraf denne Occupation var en Virkning, med sine to Kongerigers hele Magt. Heller ikke gjorde han det mindste Skridt, der tydede paa, at han, under eller efter Sagens Afgjørelse, vilde betragtes, eller betragtede sig særskilt som en souverain Konge i Danmark, og souverain Hertug i Slesvig. Spørgsmaalet: hvorledes han altfaa i Statsacterne af 1721 tog Slesvig i Besiddelse? — dette Spørgsmaal, som man ved eensidige, partiiske, fordreiede, eller kun halvt sande Udtolkninger har forvirret — ville vi her meget fort, og uden alt Hensyn til denne eller hiin Sides særskilte Interesser, søge at besvare efter historisk-statsretlige Kiendsgierninger. Vi forudsende et analogisk oplysende Exempel.

Derjom Skiebnen havde villet, at den polske Stat, i Stedet for at opløses ved Delinger, og i Stedet for 1770 at blive tvungen til, at frasige sig Stats- og Landshøiheden over Hertugdømmet Polst-Preussen, hvorover det 1657 havde afstaaet sin Lehnshøihed eller Souverainitet til den brandenburgske Mandstamme, ved Vaabenmagt igien havde kunnet indtage dette Hertugdømme: da vilde upaatvivlelig en Konge af Polen i dette

Tilfælde ikke have taget det i særskilt Besiddelse, som souverain Hertug af Preussen; men som Konge af Polen og Hertug af Preussen. Kongen vilde, som den polske Kronens Repræsentant, ikke have kunnet erklære sig selv for souverain Hertug i Polst-Preussen, uafhængig af den polske Stat, der ikke havde afstaaet sin Landshøihed over Hertugdømmet. Men, som fælles Overherre i begge Lande, vilde han ved Occupationsmanifestet have bragt Hertugdømmet Preussen tilbage under den fælles Statshøihed, af hvilken det 1657 var udtraadt, uden derfor, ved en saadan Act i og for sig selv, at forandre noget i Hertugdømmets indre statsretlige Forhold. Havde der saaledes før og efter 1657 existeret noget Slags administrativ, eller anden social Forbindelse imellem de to, langt tidligere fra hinanden adskilte Dele af Landet Preussen: da maatte det ved Overenskomster og Statsacter af en anden Art være afgjort, hvorvidt en saadan Forbindelse fremdeles kunde bestaae, eller maatte ophæves.

Paa samme Maade handlede Frederik IV., da han 1721 ved Patenter og høitidelige Hyldingsacter, iværksatte den statsretlige Occupation af den forrige Gottorpste Deel af det slesvigske Hertugdømme. Han var nu souverain Hertug over hele Slesvig, i samme Forhold som han selv, hans Fader og Farfader havde været det over den kongelige Andeel siden 1658; efterdi han ved Vaabenmagt og Krigens Ret var kommen i Besiddelse af den Deel af Landet, der havde staaet under den for souverain Fyrste erklærede Hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp. Men Frederik IV. var tillige Danmarks absolut souveraine Konge; og saaledes indtraadte han, som den virkelige Landsøverherre over det hele Hertugdømme, i Frederik den Tredies Stilling før 1658, da han i een Person forenede Overherrens og Lehnshertugens Værdighed, i Henseende til den kongelige Deel af Slesvig, med hvilken Frederik IV. nu havde samlet den forhenværende Gottorpste.

Frederik IV. forenede altsaa 1721 denne Deel med sin egen Andeel, hvor han selv siden 1699 havde været Souverain¹¹³⁾; men han incorporerede tillige denne gottorpiske Deel i sin Krone; det er med andre Ord: han fornyede, som Kongelig Lands-Overherre og som souverain Landsfyrste over hele Hertugdømmet i een Person, det gamle Statsforhold imellem dette og den danske Krone. Kongen af Danmark var atter, ligesom tilforn Christian I., Hertug af hele Slesvig. Da det forrige Lehnforhold imellem Kongeriget og Hertugdømmet var ophævet 1658, var saaledes med det samme Frederik IV. nu fuldstændig Souverain i begge Lande.¹¹⁴⁾ I Kraft af denne

¹¹³⁾ Intet synes derfor at være svagere i Beviiskraft, end det Argument imod Hertugdømmets Incorporation, eller Indlemmelse under den danske Krones Souverainitet, som nogle Slesvig-Holstenerne ville søge deri, at Frederik IV. 1621 kun blev hyllet i den ny erhvervede Gottorpiske Deel af Slesvig, og ikke i den kongelige Deel. I denne var Frederik IV. souverein Arvehertug alt siden 1699; kun i den ved Krigens Aet erhvervede Gottorpiske Andeel skulde Indbyggerne, løste fra deres forrige undersaatlige Forhold, sværge en ny Souverain Trostrib; hvilken Fyrste i og ved den samme Aet forenede begge Dele af Hertugdømmet til et Heelt, og lagde det hele Land under sin Krones territoriale Overherredomme, som det 1658 („injuria temporum“) var blevet frataget.

¹¹⁴⁾ Andre ville forstaae det efter 1721 indtraadte Forhold saaledes: at Frederik III. ved at indtage den gottorpiske Deel af Hertugdømmet Slesvig, satte sig i Besiddelse ikke af et allodialt Land, men af „et for en Tid allodificeret Lehn“; uden at han var berettiget til at handle med dette Lehn, som med en erobret fiendtlig Provinds“ (s. Ex. Bremen og Verden); men at det efter Udslutelsen af den mandlige Linie i det regierende Kongehus skulde bortforleves til en anden Aagnat af det Oldenbergiske Hus. (s. Skriften: „Das Commissionsbedenken etc., die Kieler Kritik desselben, und K. Samwers staatsrechtliche Untersuchung: die Vorgänge des Jahres 1721.“ Altona. 1847. S. 81. 82.) Vi kunne ikke dele den sidste Anskuelse, hvad Frederik IV. og den danske Krones Høihed over Slesvig angaaer. Denne Konge var ligesaa besejret til at inddrage hele Hertugdømmet under Kronen, som hans Forfædre Christian I. og Hans vare det; og han udførte virkelig ved en Statsact, hvad

souveraine Magt tilkiendegav Kongen, i det han modtog Landstændernes og Indbyggernes heitidelige Hylдинг for sig og sine arvelige Efterfølgere: at Hyldingen skete i Følge den seneste for hans Slægt ved Kongeloven indførte Arvegang. Der kunde herefter ingen anden gielde for Hertugdømmet, hvor Frederik IV. og hans Efterkommere regierede som Landsøverherrer og som Hertuger i samme Person. Vi maa her imidlertid tilføie, hvad man undertiden vil oversee: at Frederik IV., som Landsøverherre i Slesvig, dog ikke ophævede Landets Bestaafenhed som Hertugdømme, eller Statsdeel. Han ophævede ikke det Forhold, hvori Slesvig saalænge havde staaet, i ældre Tider som Lehn, og fra 1658 til 1721 som souveraint Hertugdømme; men altid uden Afstaaelse af den danske Kronens Statsøiighed eller Overherlighed. Frederik IV. og hans Efterfølgere paa den danske Throne have saaledes regieret Slesvig, ikke som en dansk Provinds; men som en særegen Statsdeel, som et Hertug-

hine Konger ikke havde gjort. Han kunde derimod ikke, blot som souverain Hertug, incorporere den Gottorpske Andeel i og med sin egen til et uafhængigt Fyrstendømme; hvilket stred imod den Over-Landsøiighed, der 1658 var reserveret den danske Krone, hvilken Øiighed ellers, naar den Kongelige Mandstamme uddøde, skulde være gaaet tabt. (Heri er ogsaa den ovenanførte unævnte Forfatter enig. Jfr. S. 82, 83.) — At Frederik IV., som fælles Over-Landsøherre baade i Kongeriget og i det samlede Hertugdømme, hvis eneste regierende Herre han nu var, kunde bestemme en fælles Successionsorden for begge disse Statsdele, er utvivlsomt: saa vist som vi troe at have viist, at Hertugdømmet Slesvig var et Land, der 1721 ligesaa fuldt som 1658, ikke stod under nogen anden Statsøiighed, end den danske Kronens; og som Frederik IV. ikke indførte nogen ny Successionsorden, men kun fulgte og bekræftede den af hans Farfader givne for den i det danske Rige regierende oldenborgske Linie. I Antagelsen heraf stemmer ogsaa den engelske Retslærde og Publicist Dr. Twiss, (i. nedenfor Anm. 115) fra sit Synspunkt, ganske overens med den preussiske v. Kampf. (S. dennes "staatsrechtliche Bemerkungen" ic. S. 360—62.)

dømme under den danske Krone's fælles Souverainitet. ¹¹⁵⁾

Det har lige indtil den allernyeste Tid, og under alle de Voldsøgierninger af fremmede Magter, hvorved man har villet

¹¹⁵⁾ Da jeg ikke har fundet noget statsretligt Resultat, fremsat i publicistiske Skrifter, i det Hele nærmere overensstemmende med mine, i disse Blade udviklede Ansuelser af de slesvigiske Stats- og Successionsforhold, end det, som den engelske Retslærde, Dr. Twiss har fremkillet, vil jeg her oversætte hans Ord: „Saaledes er da den Slutning, hvortil vi ledes ved Undersøgelsen af de vigtigste offentlige Documenter i denne Sag; nemlig, at Hertugdømmets Incorporation i den danske Krone 1721 var en territorial Incorporation, ved hvilken det samlede Hertugdømme Slesvigs gamle Forhold bleve fornyede (**revived**) i deres fuldstændige Stikelse; navnlig de hertugelige Rettigheder fornyede i een Hertugs politiske Person (political person), og i Kong Frederik IV. naturlige Person; og Souverainiteten i Kong Frederik IV. politiske Person, som Konge i Danmark og Overherre (Lord Paramount) over Slesvig. Hvilken somhelst Forudsætning vi derfor antage, enten: at Familie-Statutet for Arvesølgen af A. 1650 har bestemt Successionsordenen for Regenterne i det Kongelige Hertugdømme (the succession in the Lordship of the Royal Duchy), og at den souveraine Tyrermagt (the Sovereignty) eller Overhøiheid, som er bleven afstaaet af Kronen Danmark til Hertug Frederik III. og hans mandlige Efterkommere, ligesledes følger Ordenen i Familie-Statutet af 1650; eller man vil antage, at det nyere Statut, Danmarks Lex Regia, blev antaget ved Stændernes Hyliding i 1721, og følgelig er Successionslov for Hertugdømmet: saa komme vi til eet og samme Resultat. — Thi ved Udskuffelsen af Hertug Frederik III. mandlige Efterkommere, repræsenterede ved det nu regierende Kongehuus i Danmark, vil Souverainiteten vende tilbage til den danske Krone, for hvilken Successionen, udenfor al Tvivl, er fastsat ved Kongeloven. Men til samme Tid vil da Familiestatutet (af 1650) for Successionen i Regieringen (in the Lordship) sættes ud af Kraft (become inoperative) ved Udskuffelsen af Frederik III. mandlige Linie; og da ingen lovlig Adkomst til Lehnets Tilfald (no parties entitled to the reversion of the fief) gives, ifald Lehnet endnu er til: saa vil det falde tilbage (escheat) til den danske Krone, og kan da fra dens Side paa ny tilbeles efter Behag.“ (be granted out de novo at its pleasure). „On the Relations of the Duchies of Schleswig and Holstein to the Crown of Denmark, &c. by Travers Twiss Dr. C. L. London. 1848. p. 101. 102.

tvinge Hans Majestæt Kongen af Danmark til at afstaae sin Krones Rettighed til Hertugdømmet Slesvig, ikke engang funnet lykkes Uretfærdigheden at udfinde nogen Skingrund, hvorved Slesvig kunde unddrages den danske Statsheihed. Man har endog i Frankfurt og Berlin ikke funnet bringe det videre end til at erklære: er Slesvig ingen Provinds af en tydsk Stat, saa kunne vi med Magt giøre det dertil. — Naar nu altsaa dette hele Hertugdømme, skiondt med særegne Administrationsformer, siden 1721 uimodsagt har været incorporeret under den danske Krones Souverainitet og territoriale Statsheihed: da spørge vi, hvor man vil finde nogen Grund til at frakiende Frederik IV. en fuldkommen Ret til, som souverain Herre i Slesvig, at udvide sit Huses Arvesølge saaledes, som den var fastsat af K. Frederik III., til dette Hertugdømme, hvor han nu ligesaa vel var baade Over-Landsherre og regierende Fyrste over hele Landet, som han var det i Kongeriget Danmark? — Denne Souverainitet blev ikke allene af ham selv ved flere Leiligheder proclameret; den blev ogsaa af enhver af hans Efterfølgere paany erklæret og reserveret, ved enhver Bekræftelse af Privilegierne for det slesvig-holsteniske Ridderskab, hvis Social-Nexus eller Corporation, de danske Konger fra 1730 til 1839 kun have bevilget som G u n s t. — Fuldstændigst og udførligst skeete en saadan Erklæring af Kongens Souverainitet i Hertugdømmet Slesvig — uafhængig af ethvert indvortes Samfund i Landet, eller i dets Bestyrelse, med Holsten — ved Christian IV. Regieringstiltrædelse 1730; og ingen Statsact har siden forandret eller indskrænket denne Monarks offentlige Erklæring af den danske Krones og dens kongelige Repræsentants Heihed og souveraine Myndighed i Slesvig.

Man kalder dette i Holsten, og andensteds i Tydssland, atter og atter den danske Paaastand, den danske Theorie af de slesvigiske statsretlige Forhold og Stillinger. Vi tør kalde

det den naturlige, eller den i historisk Sandhed og historisk Ret, ligesaa meget som i den almindelige europæiske Statsret grundede Fremstilling af den danske Krones Adkomst; af de danske Kongers Successionsret i det souveraine, ved ingen gieldende statsretlig Act fra Kronen adskilte, af nogen anden Stat afhængige, eller med nogen fremmed Statsdeel sammensmeltede Hertugdømme. Alle de offentlige Acter, Erklæringer, Tractater, hvorpaa den danske Krones nærværende Ret grunde sig, ere saadanne, der i meer end et Aarhundrede have staaet ved Magt, og aldrig ere modsagte eller kaldte i Tvivl. Alle de Grunde og Beviser, hvorpaa man vil støtte Slesvigs saakaldte uopløselige Forbindelse med Holsten, ere gamle, for længe siden opløste, ophævede og uanvendelige Privilegier og Forlehninger, Landsdelinger og andre Statuter, som ved nyere Statsforhold ere traadte ud af Kraft, eller som sildigere historiske Kiendsgierninger have annulleret.

Heller ikke kan den Fremstilling, hvis Hovedmomenter vi her have gientaget, kaldes enten ny, eller udelukkende dansk; ¹¹⁶⁾ saa ny er tværtimod den slesvigholstenste Lære, om Slesvig som en fra Danmark adskilt Statsdeel, at den for

¹¹⁶⁾ Man skalde holde det for umueligt, dersom det ikke fandtes trykt i et engelsk Skrift af Ridder C. A. Bunsen, at denne lærde Kritiker og Diplomat har dristet sig til for hele Europa at paastaae: »at for A. 1815 aldrig nogen dansk Historiker eller Publicist har brugt disse Argumenter, eller benegtet Slesvigs Uafhængighed af Danmark.« *Bunsen Memoirs of the constitutional rights of the Duchies etc.* p. 11. Enhver maa forbauses over en saa stodesløs Uhyndighed i vedkommende Silder hos en Minister, hvis kritiske Lærdom ikke har fundet nogen Gienstand — ei engang de egyptiske Dynastiens Chronologie — afstraffende. Man kunde fristes til at tænke sig, at for en saa skarpt og dybt seende Kritikers Del, vant til at anvendes paa de vanskeligste og mærkeligste Forhold, har det slesvigiske Statsforhold været en alt for liden og alt for let Gienstand.

1815 var, i sin nærværende Skikkelse, ubekendt. Det første er nu saa tilstrækkelig beviist, at det vilde være en Overflødighed at gientage den hele Række af Vidnesbyrd, som lægge for Dagen: at danske, slesvigiske, tydske og andre Forfattere af statsretlige, historiske og statistiske Skrifter fra 1730 til 1830¹¹⁷⁾, i et Aarhundrede have lært og berettet det selsamme, vi endnu holde os til, som historisk Kiendsgierning: at det hele Hertugdømme Slesvig 1721 atter blev en Deel af det danske Rige. De noget forskellige Udtryk, hvori dette Factum meddeles, have i Meningen aldeles ingen Uoverensstemmelse; og tydske Statsretslærere, med den i det 18de Aarhundrede saa høit agtede og anseete Achenwall i Spidsen (1759), holde sig som oftest til Ordene: at Hertugdømmet Slesvig blev „incorporeret i Kronen Danmark“; eller, som det hedder i Meusel's, i meer end et halvt Aarhundrede ved de tydske Universiteter brugte og gieldende Lærebog i Statshistorien: at „det hele Hertugdømme blev indlemmet i Kronen“. — Denne saaledes i den europæiske Statsret „indlemmede“, og paa offentlige Statsacter og Begivenheder grundede Sætning, er, om mueligt, endnu mere tydeligt optaget i den tielske Professor Schrader's „Lehrbuch der Schleswig-Holsteinischen Landesrechte“, der udkom i A. 1800; og hans Udtryk ere bl. a. mærkelige derved, at de med Hensyn til Slesvigs Stilling til Danmark meget nær stemme overens baade med de tidligste danske Statsretslæreres,¹¹⁸⁾ og med den kiøbenhavnske Professor Schlegel's.

¹¹⁷⁾ Af en heel Deel saadanne findes de vedkommende Steder ordret anførte hos Wegener l. c. S. 89—100.

¹¹⁸⁾ Prof. J. S. Sneedorff (ansat, efter sin Hiemkomst fra Gøettingen — hvor han udgav sine to første Arbejder over europæisk Statsret paa Fransk — som Lærer i Statsvidenskabene ved Soroe Academie, 1751) har i et utrykt Collegium over Hyskendommernes Jus publicum udtalt sig saaledes: Cap. 2. Sectio 1. Om Slesvigs og

Schraders Ord ere følgende: „Seit dieser Zeit (Freds slutning
 „gen til Stockholm og Frederiksborg 1720) befindet sich das
 „ganze Herzogthum Schleswig mit dem Königreiche Dänemark
 „in einer durch das dänische Königsgesetz schon im
 „Voraus für unzertrenlich erklärten, und durch die
 „Tractaten mit der Keiserin Catharina II. vom ½ April und
 „vom 24. Mai und 1. Jun. 1773, völlig gesicherten
 „Vereinigung.“ — Det vil dog mindre forundre os, at dette

og Holstens Forbindelse med Danmark. „Med Riget Danmark staaer begge Fyrstendømmer i Connexion, 1) Slesvig, saavidt det er en gammel Province af Riget, og nu Jure belli reuneret med Kronen, og følgende underkastet samme Regieringsform og Succession som Riget, endskøndt Stænderne endnu har beholdt adskillige af deres Privilegier. Den fyrstelige Andeel af Slesvig var efter den Odenseiske Reces, og Souverainitets-Patentet, arvelig allene paa Mandstammen; men da Saadant var accorderet i faveur af Kongerne af Danmark, som derved efter Mandstammens Afgang beholdt Reversions-Ret, saagior saadant ingen Forandring i den, i det Kongelige Huus indførte Successions-Orden. Slesvig er ikke allene efter Konge-Leven, men endog efter Døds-Receserne, Stændernes Privilegier, og adskillige andre Acter, inalienable.“ — Denne Artikel hos Sneedors stemmer i alt væsentligt overeens med Etatsr. A. Høiers Udtryk i hans (haandskrevne) „Private Collegium over Danmarks, Norges og de annecterede Fyrstendømmers Jus publicum.“ (1736.) Efter Høier besidder Kongen af Danmark, efter Fredsslutningen 1720, Fyrstendømmet Slesvig „med fuldkommen og absolut Rettighed til evig Tid.“ Han betragter det, inden Hertugerne 1658 bleve souveraine, som et „Ovindeligh“ af det danske Rige. Efter Souverainiteten 1660, og Erhvervelsen af hele Hertugdømmet 1720, er Hertugdømmet uafhængeligt fra den danske Krone, og har ingen anden Successionsorden end Kongerigets. „Det staaer Kongen frit for at incorporere det (som Provinds) med Danmark, hvilket til Datum endnu ikke er skeet“; og Erklæringen derom er unødvendig, i Folge Art. 19 i Kongeloven. o. s. v. Naar derimod Høier et andet Sted („Gesch. K. Frederichs IV.“ I. 166,) yttre om Kongelovens Successionsfølge, at den ikke strækker sig til Hertugdømmerne: da forklæres den tilsyneladende Modsigelse deraf, at her handles om Forhold fra 1709, længe inden Frederik IV. havde bragt Hertugdømmet tilbage under den danske Krone, og eo ipso under denne Krones Arvesølge.

ved Aarhundredets Begyndelse var den statsretlige Theorie, der doceredes ved Kiels Universitet¹¹⁹⁾ af en indfødt Retslærer, end at selv Dahlmann, endnu i A. 1822—1828 lærte ved samme Universitet: at „Kong Frederik IV. ikke allene havde erklæret den Gottorppe Audeel for et forbrudt Lehn, men havde erklæret hele Slesvig for sin Eiendom, og forenet det med sit Kongerige“; ligesom Dahlmann ogsaa 1815 erkjendte: at „Danmark med fuld Ret kan rose sig af sin Souverainitet over Slesvig“. (Kieler Blätter. I. 293.)¹²⁰⁾ Statsraad Falck, hvis Auctoritet dog neppe nogen Slesvig-Holstener vil falde i Tvivl, har ogsaa ligesom vedgaaet sin Overeensstemmelse med Schrader deri: „daß Schleswig durch Theilung von der Krone nicht getrennt werden könne“. ¹²¹⁾ Vi overlade til Andres Afgjørelse, hvorvidt denne Yttring af Falck fuldstændigen giengiver Schraders statsretlige Læresætning: at hele Hertugdømmet Slesvig allerede ifølge Kongeloven er uadskillelig forenet med Kongeriget Danmark. Det er os nok, at Falck har erklæret: at Slesvig tilhører den danske Krone, hvorfra det ikke ved Delinger kan adskilles. — Men

¹¹⁹⁾ Prof. Schrader kalder sig paa Titelbladet af sin her anførte Lærebog: „der Rechte Doctor, ordentlichem Professor auf der Königlich dänischen und Schlesw. Holsteinischen Academie zu Kiel.“

¹²⁰⁾ Jfr. hans Ord i Anm. S. 294: „Das Herzogth. Schleswig, weil es einmal Theil des Königreich Dänemark ist. (s. ogsaa Striftet: „Das Commissionsbedenken“, ic. 1847. S. 62—66. Wegener Die unzertrennliche Verbindung. &c. p. 101.)

¹²¹⁾ Han anfører et Sted Schraders Læresætning: „at Slesvig ikke ved Delingen kan skilles fra Kronen“, og tilføier: „eine Meinung die auch wir für richtig halten.“ („Das Herzogthum Schleswig“ ic. S. 123.) Paa et andet Sted, S. 119, afhandler han Spørgsmaalet: om Kongelovens 19de Art. „ogsaa kan finde Anvendelse paa Hertugdømmerne, og forbyder deres Adskillelse fra Kronen“; og yttre sig for denne Mening: „Weil das Königsgesetz nicht bloß ein Grundgesetz für das dänische Reich ist; sondern auch ein Familienstatut für die Nachkommen Friedrichs III. seyn soll.“

han har endnu yderligere paa et andet Sted yttret sin Mening om Kongelovens 19de Artikel derhen: at denne Artikel ogsaa maa finde Anvendelse paa begge Hertugdømmer og „forbyder deres Adskillelse fra Kronen.“ (s. Anm. 121.) — Naar Falck altsaa udtrykkelig lærer: at Slesvig tilhører den danske Krone (∴ Riget eller Staten) og bifalder Schraders Ord: „at hele Hertugdømmet er uadskilleligen forenet med Kongeriget Danmark; og denne Forening er fuldstændigen sikret ved Tractater“; og naar han ydermere hylder den Mening, at den danske Kongelov finder Anvendelse paa Hertugdømmet Slesvig, i at fastsætte en saadan udelteftig Forening: da spørge vi: hvorledes vil Falck da opfatte denne uadskillelige (i Folge Schrader) ved Kongeloven forud (∴ førend Fredstractaterne af 1720) erklærede Forening? Eller efter hvilken statsretlig Grund vil han udfinde eller oprette nogen anden Krone, som Hertugdømmet skulde tildeles, naar det udeleligt tilhører den danske? — To Fyrster kunne ikke bære een Krone. Et Rige, een Stat, kan ikke paa samme Tid være to. Kan Slesvig ikke engang stykkes viis eller ved Delinger skilles fra den danske Krone: saa kan det endnu mindre heelt skilles derfra. Er Kongeloven deri anvendelig paa Slesvig, som Falck mener, at den forbyder en saadan Adskillelse: saa kan den heller ikke tillade, at Adskillelsen skulde finde Sted ved en anden Arvesølge i Hertugdømmet, end i Kongeriget.¹²²⁾

¹²²⁾ En saadan Adskillelse i Successtolen for Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig, er en Paastand, som den nærværende Repræsentant af den Augustenbergske hertugelige Linie af det Sønderbergske Hus ikke allene har villet fornye, men har søgt at støtte den, ved at slutte sig til det, i 1848 i Holsten udbrudte, ved Hertugen af af Augustenberg og hans Broder nærede og forberedte Dyrer i Hertugdømmerne imod disses Landeherre, S. M. Kong Frederik VII. Siin Paastand kan allene grunde sig paa den falske Forudsæmning, at Her-

Vi gaae ikke videre i dette Punkt, end denne Retslærers egne Ord. Han benægter, at Slesvig, uagtet hiin Forening,

tugdømmet ikke, saaledes som vi mene, de siden 1721 factist bestaaende statsretlige Forhold udvise, udgjor en uadskillig Deel af det danske Monarkie; men derimod er forenet med Hertugdømmet Holsten til en uafhængig Stat, hvis af det saakaldte slesvig-holsteniske Parti antagne ideale Existentis aldrig i nogen statsretlig eller historisk Realitet er paavist, eller kan paavises. Det er ovenfor vist, at den fra 1658 til 1721 hvilende Lantshøiherd over Slesvig, 1721 atter ved offentlige Statsacter restitueredes for den danske Krone. Allerede paa Grund heraf, kan ingen anden end denne Krone besidde Landet; saaledes heller ingen anden Monark end den, som er den danske Krones Repræsentant, succedere i Slesvig. Det er desuden notorisk, og har længe været almindelig bekendt, at de to overblevne Linier (den Augustenborgske og den Beckske) af det sønderborgske Huus ingen Successionsret have beholdt, hverken til den kongelige eller hertugelig Gottorpiske Andeel, enten af Slesvig eller Holsten. Denne statsretlige Sæmning maa i Særdeleshed begrundes derpaa, at Fyrsterne af bemeldte to Sønderborgske Speciallinier aldrig have været i Sambesiddelse af det Holsteniske eller det Slesvigiske Lehn, men kun af en Simultan-Investitur eller Samsforlehnning (den samlede Haand); og at de for længe siden have forsømt at vedligeholde denne ved behørig Forpølse, saaledes som det efter den, saavel i Slesvig, som i Holsten gieldende Lehnret var nødvendigt, naar nogen Successionsret derpaa skulde kunne begrundes. Dette bestrides vel af Motpartiet med den Paastand: at om de sønderbergiske Hertuger end ikke have faaet nogen saadan Forlehnning siden 1649, saa havde de ikke undladt at søge om den — og deri ligger en tilstrækkelig Rettsforvaring. (S. f. Ex. Michelsen polem. Erörterung, 1844. S. 22—29.) Herved maa fornemmelig erindres: At (som Michelsen netop har oplyst) andre nu uddøde Speciallinier af det Sønderborgske Huus, navnlig den oprindelige Glücksborgske Linie, længere ned i Tiden have søgt at vedligeholde den samlede Haand til Slesvig ved behørig Lehnansmodninger, naar Forandring af den herskende eller stienende Haand, indtraadte, kan efter Lehnret aldeles ikke være de nu tilbageværende Speciallinier, som have forsømt saadant, til nogen Nytte; men beviser netop den antagne Nødvendighed af, at saadan Forpølse maatte finde Sted, for at Rettigheden kunde bevares. — Vi ville tilføie: at lige saa vist som Hertugdømmet Slesvig aldrig har udgjort en egen, af den danske Over-Lantshøiherd uafhængig Stat, eller har været undergivet

1721 er bleven underkastet samme Regieringsform, som Danmark, nemlig den absolut monarkiske; dette kan blive et Spørgsmaal for sig selv, endskiendt i øvrigt baade Eldre (som f. Ex. Høier og Suedorff) og Nyere, (som Wegener) antage det. Vi have dog ingen Grund til at stride med Falk derom; da vi ei kunne finde nogen Statsact af Frederik IV. (saa lidt som af hans Efterfølgere), hvorved denne Konge vilde betage dette Hertugdømme, som han i sin Heelhed incorporerede i sit Monarkie, eller forenede med den danske Krone, noget af den særskilte indvortes Forfatning, i hvis Besiddelse det ved Incorporationen i 1721 virkelig var. At han dog forbeholdt sig enhver Rettighed, som souverain Regent, udtrykte han tydeligt nok i den Reservation af sin souveraine Magt, som foiedes til, og siden ved hvert Kongeskifte, er foiet til Bekræftelsen af Ridderkabets Privilegier. Det maatte uden al Tvivl, i Folge af denne souveraine Magt, ved hvilken Frederik IV. fra 1721 regerede Hertugdømmet Slesvig som uafhængig Monark, have

nogen anden uafhængig Statssoiighed, end Danmarks — saa vist som dette Hertugdømme siden 1721 har været uadskillelig forenet med det danske Kongerige, under samme Landsøverherre og Monark, eller souveraine Regent, i een Person, — og saa vist som denne Slesvigs Forbindelse til fælles Statsøenhed og under fælles Landsøverherlighed med Danmark ei kan ophøre, før ved en fuldstændig Afstaaelse af det danske Riges Over-Landssoiighed i Slesvig til en anden Stat og Souverain; saa vist vil, indtil en saadan Afstaaelse finder Sted, ingen anden Successionsret kunne stiftes for Slesvig end for Kongeriget Danmark. At dette ogsaa 1815 var Dahlmanns Mening: er tydeligt af hans Ord om Kongelovens Succession, som fælles for Danmark og Slesvig. l. c. p. 294. — At Kongen af Danmark, desuden (hvad Huset Augustenborg angaaer) i A. 1786 har ladet sig give en (uden Tvivl ganske overflødig) Cessionsact paa enhver Arveret til Hertugdømmet Slesvig af den danske Kongedatter, der ægte den daværende augustenborgske Hertug, og at denne, for sig og sine Arvinger, har bekræftet Afstaaelsen — er nu bekendt nok, og Cessionsacten er paa flere Steder astrykt. (Første Gang (1848), efter Originalen, i Dr. Ostwalds »Zur Würdigung der Schrift: Zweite polemische Erörterung, ic. von A. L. J. Michelsen. Epz. 1846.« II. Urkundliche Beilagen. p. 215—221.)

staaet til hans Villie, at indføre hvilken Forandring i Landets indvortes Styrelse og Forhold, han fandt for godt; ligesom saadanne Forandringer ogsaa i forskjellige Tilfælde jævnlig af denne Konges Efterfølgere ere indførte i Hertugdømmet — og det endog saadanne, s. Gr. Provindsialstænders Institutionen, der have afgjort statsretlig Charakter. Saa har og den Indrømmelse og Bekræftelse af Ridderskabets Privilegier, som Frederik IV. og hans Kongelige Efterfølgere paa Thronen udstedte, altid været forenet med udtrykkelig Reservation af hiin souveraine Magt og Myndighed. Ridderskabet selv har (og det endog før Incorporationen af Slesvig) i offentlige Documenter tilstaaet: at enhver Bekræftelse af deres Privilegier var kun en Raades-Act af deres souveraine Fyrster (s. Wegener, l. c. S. 23.) Men hverken den første Monark, der atter bragte Hertugdømmet under den danske Krones Høihed, eller nogen af hans Efterfølgere, have dog gjort Hertugdømmet Slesvig til Provinds; indført Kongeriget Danmarks Lovgivning, eller regieret Slesvig anderledes, end efter Hertugdømmets egne Landslove, Betsægter, communale Forsatninger, og anden indvortes Skik og Indretning. Slesvig har i 130 Aar, eller siden 1721, udgjort i alle indvortes Statsforhold et „pertinens“ af den danske Krone, eller af det politiske Heelt, som efter Kongedømmet har faaet Navn af den danske Stat; imedens Hertugdømmet i alle indvortes Forhold er regieret som en egen Statsdeel, med særskilt Bestyrelse, endskiøndt under een Monark og under samme Stats høihed.

Alle øvrige Spørgsmaal, som man i vore Dage, paa den sorgeligste Wei, ved Forræderi, Opstand og Borgerkrig har søgt at bringe til Afgiørelse: ville ei kunne finde denne anderledes, end ved Erkiendelsen af det ene Grundvilkaar, som kun ved en Afstaaelse fra den danske Krones Side lader sig

ophæve, eller bringe udaf den europæiske Statsrets Lovcoder. Hertugdømmet Slesvigs uadskillelige, udelelige Forening med Kongeriget Danmark under een Regent, er dette fundamentale Vilkaar, hvilket, naar det eengang er erkjendt og paa ny befæstet ved de europæiske Magters Garantie, tilsteder enhver fredelig Overeenskomst over alle øvrige Punkter, som den i meer end en Menneskealder, hemmeligt og aabenbart virkende Partimagt har forvansket og forvirret. Den har gjort dette, for endelig at kunne bruge dem som Midler til det usalige Brudd, hvorved man har stræbt at fravryste den danske Konge et fra hans Krone uadskilleligt Land, for ved ~~Bold og ved fremmede Magters Vaaben, at bringe det danske Hertugdømme under den tydske Statshoiherd.~~ Man har dertil, med den meste Fremgang, benyttet deels Hertugdømmet Holstens tydske Statsforhold; deels den gamle sociale og internationale Forbindelse imellem Slesvig og Holsten; deels endelig den corporative Forbindelse imellem en Deel af begge Landes Adet, som indtil 1834 allene vilde tiltage sig Ret til at fremtræde som Slesvigs og Holstens privilegerede Landstand. Afgjørelsen, enten af en tilkommende Adskillelse af begge Hertugdømmers Administration, eller en fornyet social og administrativ Forbindelse imellem begge, er kun afhængig af den fundamentale Afgjørelse af Slesvigs Statsforhold til Danmark og det danske Rige. Er dette paa ny erkjendt og uroffeligt stadfæstet og garanteret: da maa det blive Formaalet for en gienfjædig Statsflogskab hos den fælles Landsherre og Regent, og hos Folkets Repræsenteranter i begge Hertugdømmer, saaledes som Landsherreren, ved Oprettelsen af de provincielle Landstænder, har stiftet en saadan Repræsensation, paa den fredelige og venlige Forhandlings Wei at ordne de indre Statsforhold paa en saadan Maade, som Retfærdighed og Landenes Belsærd paa begge Sider gjøre til den ønskeligste.

Vilde man fra begge Sider erkende, at Folket i Slesvig og i Holsten — vi forstaae ved Folket alle Stænder, men intet Parti — har Krav og Rettigheder, ligesaa hellige, som Statens og Fyrstens Ret — og dette have de to Monarker, Christian VIII. og Frederik VII., heitideligen erkendt: da vilde man ikke længere høre Hadets, Forbittrelsens eller den blinde Egoismes eller Partiaands Stemme i Sagen; da vilde man fra begge Sider komme hinanden i Møde, med aaben Erkiendelse af Historiens Sandhed, af Statens Væsen, af Bedtægters Udkomst og Nationaliteters billige Krav — og da maatte det være let, at bringe Forsoningens ædle, i den nærværende Verdensforvirring dobbelt lysende Pagt til Veie imellem to Følkestammer, der i 130 Aar have levet enigt under een Monark og i eet Statssamfund. Har en usalig Strid imellem Frændestammer bragt Borgerblod til at flyde paa Valpladsen, og kaldt fremmed Magt til at blande sig med overmægtig Vold og Retskrænkelse i Striden: da har fælles Lidelse kunnet bringe Folket baade i Danmark, Slesvig og Holsten til at skionne, at det er bedre for Nationer, selv efter en blodig Kamp, at enes og forliges af egen redelig Drift og Villie, end ved en usikker og egenlyttig Mægling af Fremmede.

Vi vide kun alt for vel, at i en Række Aar, og lige til de allerførste Dage, har man brugt Pressens Magt og Indflydelse til at ophidse Tydsklands mange Millioner imod det danske Folk, og benyttet Uhyndighed i vort Sprog, vor Historie, vore Statsforhold og Indretninger, til at fordunkle Begreberne om Stridens Gienstand; benyttet den ringe, indskrænkede Læserkreds, som danske Skrifter kunne finde, til at lamme vore Forsvarskræfter, og forvirre Udlandets Forestillinger, baade om Monarkens og Statens Ret, om de udvortes og indvortes statsretlige Forhold imellem Danmark og Slesvig. — Men det kan ikke falde os ind, paa dette Sted at ville

kæmpe mod publicistiske Partistrifter uden retfærdig Sandheds-
 aand; endnu mindre at modsigge Organer, som kun benytte
 Dagblade og Tidender til at fordærve og vildlede den offent-
 lige Mening. Vi have selv lært i vore Dage, at det hverken er
 den rolige Fornuft eller den omskuende Klogskab, et Parti,
 der har Magten, spørger til Raads. Det lever kun i Die-
 bliffet og hører giennem Tidens Røst kun sin egen Stemme;
 indtil det styrter under Tidens Magt, som det indbildte sig
 at herske over. — Men Historien har sin evige Ret, som aldrig
 fortabes. Den vil heller ikke glemme at vidne for Eftervers-
 denen, at om Danmark stod allene i en ulig Kamp, stod det
 ikke allene imod Europas offentlige Mening; at selv midt i
 Berlin fandt Danmarks Ret, i en længe udmærket, lærd og
 uafhængig, skiondt indfødt preussisk Publicist, en diærv
 Forsvarer; at den heller ikke har savnet en saadan blandt
 Englands Retslærde; at den frie engelske Presse, lige fra
 Stridens Udbrud, med vedholdende og voxende Kraft har kæm-
 pet for den danske Sag; og at de slesvig-holstenske Partifø-
 rere, deres Medhjælp, og deres fanatiske eller købte Forsegtere,
 aldrig have giendrevet, men kun med Haan eller Uqvems-
 ord besvaret saadanne Modstandere, lige over for hvilke de
 fandt det klogest, ikke at blotte sig eller tabe noget af den
 Bægt, som de hos deres eget Parti have tilvendt sig.

Fjerde Afdeling.

Naar vi i det foregaaende have søgt at vise, hvor svage,
 hvor uklare, eller endog reent uden factisk Retsgrund, de Beviis-
 ligheder ere, hvorved man har villet støtte den Paastand, at
 Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen i Aarhundreder, siden 1326

eller 1460, have udgiort en Statseenhed, et selvstændigt Heelt, en egen og fra Danmark uafhængig Stat, og naar vi troe at have lagt for Dagen, at Slesvig, som i Aarhundreder var et dansk Lehn, og efter at ethvert Lehnforhold i Europas Statsret er forsvundet, siden 1721 atter er et Hertugdømme, som, med en vis indvortes Selvstændighed, uadskilleligt er forbundet med den danske Krone under een Lands- og Statshoihed, og under een Overherre og Regent: da have vi udelukkende befundet os paa det historiske og statsretlige Omraad, hvor den danske Krones Ret er afgiort og uantastelig, og hvor ingen gyldig Statsact, der ophævede eller udslittede denne siden 1721 i Europa erkjendte Ret, kan opvise. Gaae vi herfra over til et Forhold af en anden Natur, Nationalitetens, da maae vi begynde med at sige: vi kunne vel med Rette benævne det hele Slesvig et dansk Hertugdømme, fordi det hverken selv udgjør en særskilt og egen Stat, eller staaer under nogen anden Statshoihed og Souverain, end den danske Konge; men vi kunne ikke, under samme Betingelser, kalde det hele Slesvig et dansk Land, efterdi over Halvdelen af dets Befolkning, og det endog i hele sammenhængende Districter af Landet, er tydstalende og tilhører den tydske Folkestamme. Saa lidt dette endog har med Betragtningen af det egentlige Statsforhold, hvori Slesvig befinder sig, at gjøre: saa dybt griber det ind i Nationaliteten, giennem dennes første Organ: Sproget. Det tilhører Historien at vise, hvorledes denne blandede Nationalitet i Slesvig er opstaaet og fra den tydske Side har udvidet sig. Her have vi kun at gjøre med Forholdet som det er.

Men vi kunne dog ei forbigaae, at den nærværende factiske Tilstand har en historisk Side, der ei ganske kan lades udenfor Betragtningen, fordi den i lang Tid har virket til Forholdenes indvortes Udvikling; og dette er den længe vedvarende

aggressoriske Indvirkning af det tyske Element paa Indbyggerne i Hertugdømmet, og paa dets indre, sociale og administrative Indretninger. Her er det hvor Partiet, der har sat sig det til Formaal, at opløse Statsbaandet imellem Danmark og Hertugdømmet, ved en historisk Usandhed og falsk Fremstilling netop søger at vende Forholdet om, og at gjøre den tyske Nationalitet, det tyske Sprog-Element, til de oprindelige i Sønder-Jylland, og det danske Element til det fremmede og indtrængte; da dog Enhver, som fiender det mindste til Slesvigs Tilstand og Historie, veed, at tyske Indbyggere, tysk Sprog, tysk Adels, tysk Skik og Indretning, først fik Indpas i Landet med de holstenske Grever, (fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede) og især efter at de indtrængte sig som Hertuger og regierende Herrer (efter 1375). Endvidere veed man, at den danske Folkestamme, uagtet det tyske Elements ideligt udvidede Overyægt og Overmagt, dog er saa langt fra at være udryddet i Slesvig, at den endnu, med sit Sprog og sin øvrige sønderjydske Nationalitet, har bevaret sig hos omtrent Halvdelen af Hertugdømmets Befolkning. Hvad man, i det slesvig-holstenske Parties uærlige Strids- og Midskrifters Sprog, kalder „den danske Propaganda“, har heller aldrig nogenstunde hos Regjeringen, eller i Statshandling, yttret sig som ulovlig og uberettiget Stræben efter at krænke den tyske Nationalitet; men det har ikkun, og det først i den seneste Tid, været en Uttring af Villien til at give den danske Deel af Slesvigs Indbyggere deres længe krænkede, forringede og fortrykte naturlige og folkelige Rettigheder tilbage. Naar en stor Deel af den danske Landalmue i Slesvig giennem flere Generationer har maattet finde sig i at have tysk Gudstjeneste, tysk Retsprog, og tysk Skoleunderviisning, og naar Landsherren og Regjeringen ved lemsældige og billige Anordninger og Indretninger ville søge at rette og forandre en saa

retsstridig og frænkende Misbrug — naar Regjeringen vil sege, uden alt Indgreb i Forholdene, som de ere i Slesvigs afgjort tydske Menigheder, vil give den danske Almue i Slesvig Leilighed til i sit eget Sprog at kunne opnaae samme Underviisning, Dannelse, intellectuel og moralsk Forædling, som hine giennem Aarhundreder have besiddet: da er det ifkun et statsoploesende Partie, og dets Talsmænds revolutionaire, lovløse og tyranniske Mand og Hærd, der vil driste sig til at sætte den legitime Regjeringens lovlige og liberale Handlinger i Classe med deres egen Oprørs-Propaganda, deres lønlige Rænker, og deres aabenbare Voldsfærd og Retsfordreielser.

Men, at forsvare den danske Nationalitet i Slesvig, medfører ikke at forvanske, eller med usande Træk at fremstille dens factiske Tilstand. Det kan ikke have andet end Wildfarelser, lige skadelige for Staten og Landet til Følge, om man vilde skildre denne Tilstand med andre Farver, end de virkelige, der vise os den i en fra gammel Tid usordealagtig, for Statsbestyrelsen, Borgerksamfundet og Folkets indre Belfærd uheldig Skikkelse. — Naar vi gaae ud fra Nationalitetens, Folke-Egenhedens eller den nationale Individualitetens væsentligste Organ, Sproget, da ville vi heri, for ei at beskyldes for dansk Gensidighed, først holde os til en Auctoritet, som hverken fra denne eller hiin Side kan underkiendes. Vi ville holde os til en tydsk Forfatter, som fremfor Andre er begavet med riig Erfaring, tilstræffelig Indsigt, et øvet Sprogtalent, en stærket Jagttagelses-Evne, og en human Mand. Den ved sine mangfoldige Rejseværker over de fleste europæiske Lande bekiendte J. G. Kohl er i sin Bog „over den tydske og danske Nationalitet i Hertugdømmet Slesvig,“ ved egne Jagttagelser og Undersøgelser kommen til det bestemte Resultat: at de Danske, som lige fra forhistoriske Tider, og efterat Unglernes Folkestamme har tabt sig, have beboet Sønderjylland, bebygget Landet,

anlagt Landsbyer og Stæder, og givet dem Navne, og som i gamle Dage have forskandset sig imod Saxerne ved Dannevirkes berømte Grændseværn, — at disse vare en oprindelig og ublandet dansk Folkestamme¹²³). Man skulde dog tænke sig, efterat en tydsk Forfatter af saamegen Vægt har afslagt dette Vidnesbyrd, at ingen af hans Landsmænd, i det mindste Sonden for Elben, vilde komme frem med den latterlige Paa-stand, at Sønderjylland er et tydsk Land, oprindelig beboet, ikke af en skandinavisk, men tydsk Folkestamme.

Men paa dette Slesvigs oprindelige nationale Forhold har, allerede fra Christendommens Indførelse ved tydske Geistlige, Samqvæmmet med de saxiske-tydske Raboer, og Indvandring¹²⁴) af disse i den sydlige Deel af Sønderjylland (navnligen i Staden Slesvig, og i Grændselandet imellem denne Stad og Eideren) udøvet en tidlig og betydelig Indflydelse. De senere politiske Begivenheder og Foranstaltninger, som, lige fra Indsættelsen af danske Grændse-Hovedsmænd eller Hertuger (Duces Juliae,) have bidraget til at forøge og udvide hiin tydske Indflydelse, ere tildeels forhen berørte, og kunne her forbigaaes. Ikke mindre bekiendt i dets almindelige Træk, skøndt endnu ikke historisk behandlet i det Enkelte, saaledes som det vel af specielle Kilder lod sig fremstille, er det lutherisk-geist-

¹²³) Bemerkungen über die Verhältnisse der deutschen und dänischen Nationalität u. Sprache im Herzogthum Schleswig, &c. von J. G. Kohl. Stuttg. und Tüb. 1848. S. 25—27. „Die Schleswigschen, die jütischen, die sühnschen und seeländischen Dänen sind, dem Ursprunge nach, Bruder eines Stammes.“ S. 27. Jvf. S. 30. 31.

¹²⁴) Hvad de tydske eller saxiske Indvandring^{er} angaaer, da bør jeg bemærke: at jeg deri er ganske enig med Kohl, at Nordfriserne, eller Strandfriserne paa Vestkysten af Sønderjylland, ere en oprindelig germanisk Folkestamme; og at det af dem beboede Landstrøg aldrig har høst skandinaviske Indbyggere. (Kohl l. c. S. 20, 23, 24.)

lige og Regierings-Tyrannie, hvormed man i nyere Tider, nemlig efter Reformationen, eller i det 16de og 17de Aarhundrede, (ja vel endnu langt senere) har arbejdet paa at paa-
 liste og paatvinge den danske Almue i Slesvig det tydske Kirke-, Skole- og Retsprog, og saaledes idelig har stræbt at udvide den i de høiere, mere cultiverede Stænder, eller paa adelige Herregaarde, i Stæderne, og ved de hertugelige Hoffer i Slesvig, herskende tydske Nationalitet i Sproget og i Culturen. Man har derved tilveiebragt det i den nyeste Tid temmelig nøie oplyste Forhold: nemlig at der i Hertugdømmet Slesvig gives en ikke ubetydelig Landsdeel, som man kan tillægge en blanding af Nationalitet, for saa vidt som Almuens Sprog der endnu er den sonderjydske-danske Mundart; men denne Almue ikke desmindre maa deeltage i tydske Gudstjeneste, lade sine Børn noies med tydske Skole-Undervisning, modtage Anordninger og Befalinger af Øvrigheden, og lade sine Retsager forhandle og paadømme, i det tydske Sprog. Der behøves ikke andre Udtryk for at karakterisere denne Fremfærd i sit oprindelige Princip, end de, som den ovenfor anførte humane og moderate tydske Forfatter har brugt, naar han kalder den „et lastværdigt Indgreb i Menneskeheden's helligste Rettigheder, af dem, der vovede at gjøre et saadant Skridt;“ og naar han paa et andet Sted ytrer, at „det maa synes unaturligt, („widderfænnig“) at der skal tales til Folket om de Ting, der for Mennesket ere de vigtigste, de mest ophøiede i Himlen og paa Jorden, i et andet Sprog end det, hvori Mødrene talte, da de vakte Fromhedens tidligste Følelser i deres Børns Siæle“¹²⁵⁾. At Misbrugen af et paatvunget fremmedt Sprog ikke er mindre fra den materielle Side, hvor den gaaer ind i alle Rets- og Eiendomsforhold hos en dansk Almue, der i et

¹²⁵⁾ J. G. Kohl, Bemerkungen o. s. v. S. 147. 149.

oprindeligt dansk Land regieres og dømmes i det tydske Sprog: dette er ofte nok og endnu nyligen, tilstrækkeligt fremhævet¹²⁶⁾.

Ved denne, i nogle Aarhundreders Løb fortsatte Indtrængen af det tydske Element blandt Sønderjyderne, er vel, efter den anførte Forfatters Mening, Erobringen i det danske Sprogs Omraad ikke saa betydeligt, som man skulde tænke sig den i saa langt et Tidsrum; og han vilde „beundre det danske Sprog for dets Energie og Seighed“, dersom man ikke i andre Lande havde ligesaa mærkværdige Exempler paa Folkets Fastholden ved Modersmaalet.¹²⁷⁾ Han har imidlertid selv, med en nøiagtig Kundskab til alle vedkommende Forhold, oplyst, at ~~Fortydfningen i Sprog og Nationalitet har endnu andre,~~

¹²⁶⁾ Saaledes bl. a. i Mag. C. F. Allens Skrift: „Om Sprog- og Folke-Eiendommelighed i Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland.“ Kbh. 1848. — S. 58 karakteriserer Forf. som et af de „haardeste Tryk, der hviler paa Slesvigs danske Befolkning, som Folge af Tydskehedens Overmagt“, at over hele Hertugdømmet, uden noget Hensyn til om Folket taler Dansk eller Tydsk, hersker tydsk Rettergangsprog, fra Widen lige til Kongeaen. — „Lige uden for Koldings Port kan man see tydske Placater, Rettedicter, Bekendtgjørelser og Proclamata opslagne.“ Den tydske Lovgivning, der indtrængte sig imellem den danske, har frembragt en saa chaotisk Forvirring i Lov og Ret, at nogle og tredive forskellige Lovgivninger her ere gjældende, foruden utallige Forordninger og Rescripter; og i Slesvig bestode, og bestaae vel endnu, 157 forskellige Rettdistricter. Advocaternes Antal i begge Hertugdømmer var for nogle Aar siden 237, og er nu vel over 250; hvorimod hele Nørre-Jylland neppe havde 50. (Vf. C. Hinrichsen: Udsigt over de separatistiske Partibevægelser i den danske Stat. S. 17. 18.)

¹²⁷⁾ Kofl, l. c. S. 136. „Til Trods for alle Indvandringer af tydske Ridderer og tydske Præster, til Trods for Indførelsen af tydske Rettsvedtægter, Love og Sæder, har dog det tydske Sprog hidtil ikkun udbredt sig paa $\frac{1}{18}$ af Hertugdømmets hele Areal“ (eller $\frac{1}{70}$ af den hele jydsk Halvø. S. 137.) (Han anslaaer S. 134 det reent tydske Sprogdistrict, hvor Hoie og Lave, eller enhver Folkeclasse uden Undtagelse, bruge enten det høitydsk eller plattydsk Taleprog, til omtrent 9 Quadratmile med 30,000 Indbyggere. S. 134.)

langt videre og mere afgjørende Grændser, end de, som bestemmes ved Sproget, der tales af Almuen paa Landet. Sagen er nemlig ikke afgjort dermed, at vi beregne, i hvor stor en Landsdeel af Hertugdømmet, og af hvor mange tusinde Individuer, det danske Sprog endnu tales. Man vil ikke let kunne blive ganske enig om en saadan Beregning, for hvilken strengt noiagtig statistiske Opgifter neppe endnu haves;¹²⁸⁾ og hvad man dog omsider maatte vide, eller hvortil man egentlig maatte begrænse Spørgsmaalet, er: hos hvor mange Indbyggere i Sønderjylland hersker det danske Tungemaal, enten som Folkets Mundart, eller i en mere dannet Skikkelse som Tale og Skriftsprog? — I Besvarelsen vilde man da komme til det Resultat, at selv i de Riøbstæder, der ligge indenfor den danske Sproggrændse, som man vil drage allene efter Landalmuens Talesprog, (Haderslev, Abenraa, Flensborg

¹²⁸⁾ Den nyeste er vel den af Allen i det anf. Skrift meddeelte. Han beregner (S. 87—91) efter Folketællingen af 1835, da Hertugdømmet Slesvig paa 135 Quadr.-Mile havde 338,192 Indbyggere, a) det reent danske Sprogdistrict, med dansk Kirke- og Skolesprog, til 70 Quadr. Mile, med 121,500 Mennesker i 116 Sogne; b) Districtet med dansk Folkesprog, men tydsk Kirke- og Skolesprog til 23 Quadr. Mile og 37 Sogne, med 51,700 Indbyggere; c) det blandede Sprog-District, hvor Folket forstaaer og tildeels endnu taler Dansk, kan, efter Allen, tillægges 36,000 Mennesker. — De to første Afdelinger, hvor Folkesproget endnu fuldkommen er dansk, havde saaledes paa 93 Quadratomile 173,000 Mennesker. d) I den øvrige Deel tale omtr. 125,000 Indbyggere Plattydsk og Høitydsk, og 28,800 Frisisk. Kohls Beregninger (l. c. S. 139, 145, 146.) ere tildeels noget afvigende fra Allens; og hans Inddeling af Sprogdistricterne forskiellig. Slesvigs hele Areal ansætter han (S. 136) til 165 □ Mile; og den hele tydske eller fortydskede Deel til 60 □ Mile med omtr. 150,000 Indb. (S. 139. Men han staaer ogsaa Districtet b, „hvor det danske Sprog neppe staaer til at redde; hvor det tydske gjør daglige Fremskridt, og formodentlig snart vil tage Sæde i Familierne,“ sammen med c og d. Paa denne Maade staaer Kohl i det Hele omtr. 100 Quadratomile med henved 240,000 Mennesker, „hos hvilke overalt det tydske Sprog er det fremherskende.“ (S. 166, 167.)

og Tender) maa en betydelig Deel af Befolkningen overføres paa Tydskhedens Side; uden at dog dette altid ogsaa indbefatter en ligestor Tilvært for den tydske Nationalitet i Sønderjylland. Saaledes findes der i Hertugdømmets vigtigste Stad, Flensborg, — den i det hele meest dansksindede i Landet, og hvor for to til trehundrede Aar siden det danske Sprog endnu var det herskende — i vore Dage blandt 15—16000 Indbyggere maaskee neppe 3000, hvis Sprog er udelukkende Dansk, eller hvor det Danske allene er Modersmaal og Taleprog i Familien.

Dette sidste er saaledes et meget afgjørende Beviis for, at det, vi kunne kalde den politiske og patriotiske Nationalitet, ingeniunde er afhængigt allene af Sproget, eller uadskilleligt bundet til dette. Vi kunne finde et andet endnu stærkere Beviis herpaa i Forholdene saaledes som de ere i Landskabet Elsas. Her tale ikke nogle tusinde, men nogle hundrede tusinde Indbyggere det tydske Sprog; her gives for denne Folkemængde ikke allene tydske Præster, tydske Skoler og Seminarier m. m. men endog tydske Universitetsdannelse (i Strasburg) og en Elsasisk-tydske Literatur. Nagtet alt dette regieres Elsas som fransk Provinds, efter franske Love og Statsindretninger, med fransk Krigsforfatning, fransk Tyrighed, Regjerings- og Lovsprog m. m.; og man har i Elsas, siden hele dette tydske Land blev incorporeret i det franske Rige, ikke fundet Spor til andet end et fast politisk Sammenhold med den franske Stat, der endog under den franske Revolutionskrig med Tydskland viste sig i en meget stærk Grad. Ja det vilde endnu i dette Dieblik være ulige lettere, at bringe den hele venstre Rhinbreds Befolkning til paa ny at slutte sig til Frankrige, end at vække mindste politiske Sympathie for „das stammverwandte Deutschland“ hos de tydske Elsasere.

Dette viser i det mindste, at Nationalitetens eneste umiddelbare Organ: Sproget, ikke ubetinget og allene er dens aandelige Bær og Ytring, eller Bærer. Der gives politiske Betingelser og Vilkaar, som maa styrke og understøtte Sprogets Nationalitet, hvor denne skal kunne virke og gjøre sig gjeldende som levende Kraft i Statsorganismen. I Elsas har den ikke kunnet det, fordi den antinationale Potents i den franske Stat var alt for mægtig og overveiende, i Forhold til Tydskheden hos Indbyggerne i Elsas. I Slesvig have Forholdene været modsatte. Den danske Statskraft har været for svag eller for passiv, til at kunne overvinde Modstanden af det ikke engang, som i Elsas, oprindelige, men indtrængte tyske Element i Sønderjylland; og saaledes er den danske Nationalitet, endskiøndt den endnu lever hos meer end den halve Befolkning i Landet, endog i de sidste 130 Aar, eller siden Hertugdømmet Slesvig atter blev samlet og forenet med den danske Krone, gaaet tilbage, i Stedet for at vinde i levende Kraft og politisk Betydning. Hertil maa man vel, for dette Tidrum, søge en vigtig Grundkilde i den danske Regjerings Udsærd og Politisk under Frederik IV.; men denne er ikke Phænomenets eneste Grund og Rod. En dybere laae i den hele Retning imod Tydskland, mod tydsk Sprog, Videnskab, literair Cultur, der blev saa afgjort herskende i Danmark fra Midten af det 18de Aarhundrede; og hvoraf man endnu i Midten af det 19de er stærkt afhængig.¹²⁹⁾ I ethvert Tilfælde er det kun en uhistorisk og uretsfærdig Partiaand, som har villet gjøre Christian VIII., der besteg Thronen henved 120 Aar efterat

¹²⁹⁾ Uden tilstrækkelig begrundet historisk Kundskab til dansk Sprog og Literatur, har Kohl dog rigtigt opfattet Forholdet. «Da die Dänen sich des Deutschthums nicht einmal in ihrem eigenen Königreiche erwehren konnten: so konnten sie es noch weniger in den Herzogthümern, wo es so tiefe Wurzeln geschlagen hatte». l. c. S. 71.

Frederik IV. atter havde bragt Hertugdømmet tilbage under den danske Krone, allene ansvarlig for den seneste Tingenes Tilstand i Slesvig; uagtet Begivenheder ikke længe før, og kort efter hans Død, desværre have viist, at han i sin Regierings første Aar, ved at følge en alt for godtroende Tillid til fyrstelige Personer, i hvem han opfostrede sine egne og Statens værste Fiender, gav det statsopløsende Parti de farligste Baaben i Hænderne.

Disse Baaben vilde dog ei have været tilstrækkelige til at give Partiet den Magt, det har udviklet, dersom ikke Tydskheden i Slesvig havde havt en anden Grund at bygge paa, end blot den Omstændighed, at en Deel af Folket i dette Land har samme Sprog som i Holsten. I Aarhundreder har det tydske Element, uden anden Modstand end en og anden enkelt Klageyd af den krænkede danske Nationalitet, og en eller anden Befaling og Anordning af danske Konger, som ikke vedbørlig blev sat i Kraft, giennemtrængt saavel den sociale som den politiske Organisme i Hertugdømmet Slesvig. Bore Konger, som i Følge den absolute Magt, Statsforfatningen af 1660 gav dem, have omordnet alle indvortes Forhold i Kongeriget Danmark efter et meer og meer udviklet Statsystem, der upaatvivlelig har baaret velgiørende Frugter for Landets Opblomstring og for det danske Folks Opfostring til en heiere Grad af Cultur og Nationalvelstand — imedens det tillige bidrog saa meget til, ved Regieringsmagten at udplette det nationale Præg i alle ældre Former og Indretninger, der vare eiendommelige for det danske Folk — disse Konger have derimod aldrig udstrakt en saadan centraliserende Regieringsvirksomhed til Hertugdømmet Slesvig. De have ladet dette Land og dets Indbyggere, uden Hensyn til deres forskellige Sprog-Nationaliteter, beholde deres Communal- og Landboforfatning, deres Vedtægter, Statsretter, og øvrige Retsvæsen — ja lige indtil

Waldemar den Andens 600 Aar gamle Lovbog. Men den danske Regjering i Slesvig er gaaet endnu videre; den har ladet baade Kirkeforfatning og Underviisningsvæsen i lærde Skoler, Borgeriskoler og Landsbyskoler, gaae fremad med Tiden i samme Retning og under samme Forhold og Indflydelser, som disse fandt Sted og virkede i Midten af det 17de, og ved Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. Den danske Regjering har ladet Indflydelsen af tydsk Retslære, Retsvæsen og Lovgivning, af tydske Universitetsstudier, ligejom af en udelukkende tydskdannet geistlig og civil Embedsstand,¹³⁰⁾ i et heelt Aarhundrede rod-fæste og udvide sig i hele Sønderjylland, uden al Hinder eller Modvægt.

Den dobbelte, eller dansk-tydske Sprog-Nationalitet i Slesvig, har Regjeringen saaledes, uden noget Slags administrativ Tvang, ladet udvikle sig under de for det danske Element høist ugunstige Forhold, hvorunder Nationaliteten her be-fandt sig; baade før 1721, og efterat hele Hertugdømmet Slesvig atter var blevet samlet af Frederik IV. og igjen forenet med Danmark. Følgerne af dette Regjerings-Princip, (hvis Bedøm-melse fra det politiske Standpunkt vi her maa forbigaae) have været de kun alt for vel bekiendte. Det tydske sociale og Kultur-Element har i 130 Aar, med den fremskridende Hurtighed, som Tidernes Aand, især i det 18de Aarhundredes anden Halvdeel og fra det 19de Aarhundredes Begyndelse, medførte, uhindret og ustandset giennemtrængt næsten enhver Borger-classe, enhver Samsundsform og Forholdsart af Folkelivet og

¹³⁰⁾ Hvor træffende og skarpt en indfødt Slesviger (Præsten J. A. Dyf-fel) allerede noget efter Midten af det 18de Aarhundrede har opfat-tet og skildret den for Land og Folk skadende Indflydelse af Tydske-heden i Sprog, Lovgivning og Administration hos Slesvigs danske Befolkning: kan læses i hans »Forsøg til en indenlandsk Reise.« (1752) S. 17--19. Tidligere endnu har E. Pontoppidan ikke mindre eftertryffeligt udladt sig om disse Misbrug.

Borgerlivet i Hertugdømmet Slesvig — uden at den endnu bevarede danske Sprog-Nationalitet hos Landets halve Befolkning har kunnet modstaae en saadan uhindret Strøm af social Fortydsning, selv i dens unaturlige, Mennefferettighed og almindelig Nationalsølelse krænkende Virkninger. Saadanne have vi allerede ovenfor nævnet, og kunne henvise til den der anførte, humane og overhovedet retfærdige — snarere dog for sit eget Folks, end for den danske Nationalitet med Forkiærlighed berettende og dømmende, tydske Forfatter. Naar endogsaa han, (der selv heiligen misbilliger den Mand og de Grundsætninger, hvorfra saadan en Tilstand er udrundet) fremhæver, hvorledes ~~Børn af danske Forældre, som hjemme kun tale deres Modersmaal,~~ maa modtage den Underviisning, der skal lægge Gruaden hos dem til den eneste religiøse og moralske Ungdomsdannelse, de erholde, i det tydske Sprog: naar han beretter, at danske Mænd og Kvinder af Bondestand paa Dødsleiet maa høre de sidste trøstende og opbyggende Ord i Livet i dette fremmede Tungemaal — ja stundom selv bede deres Sælesørger om at foredrage tydske Bonner og Psalmer for dem i Dødstimen, fordi de fra Børneaarene aldrig have hørt andre i Herrens Hus, og ved enhver religiøs Handling: da behøves der ikke mere for at lade enhver føle og erkende, at kun ved en i sin Oprindelse retskrænkende og tyrannisk Magt har man kunnet indføre saadanne Forhold hos den danske Befolkning i Slesvig.

Den samme, i hine ældre Tider næsten ubemærkeligt indgribende, og fra tildeels andre politiske Forhold og Vilkaar, end de nærværende, udgaaede Magt, har udstrakt sine Virkninger saa at sige til det sociale Livs hele Organisme. Med Sproget har tydske Dannelse, tydske Meninger og Anskuelser, tydske Smag og Tænkemaade, Skik og Levemaade, fundet Indgang hos alle de Folkelasser, endog i Nord-slesvig, der staae

inden for — naar vi ei vilde sige over den Cultur-Linie, som skiller den agerbrugende Landalmue og den egentlige Haandværksstand, fra Middelstanden i Kjøbstæderne, fra Adelen og de større Godseiere paa Landet, og fra Embedsclassen, i det mindste i alle dens høiere Stillinger. — Vi maae her atter gien- tage, at denne Tydshedens eller det tydske Elements Overvægt ligger ikke blot i Sproget og dettes Nationalitet. Den ene har, som vi have seet, endnu ei bukket under hos en Trediedeel i det mindste, maaskee nærmere hos Halvdelen af Sønder- jyllands Indbyggere; men den danske Sprognationalitet er hos de dansttalende Slesvigere ikke fuldstændigen fri, uafhængig, overveiende eller herskende. Den har ikke allene maattet underkaste sig de ovenfor nævnte trykkende Forhold i Kirken, Skolen, Rettergangen, og den civile Styrelse; den føler ogsaa det umiddelbare aandelige Tryk af den tydske Cultur, der med Sproget er trængt ind i det hele høiere Selskabsliv, og gien- nem de mere dannede Folkeclassers Vægt og Indflydelse gjør sig gieldende overalt, hvor den slesvigsk-danske Land-Ålme og Borgerclassen kommer i Berøring med de tydstalende Godseiere, Godsforvaltere, Advocater, Herredsdommere, og andre Dvrig- heds personer. Det tydske Sprog er allerede for længe siden blevet Intelligentsens og Lærerstandens Sprog i den aller- største Deel af Slesvig, hvor man desuden i henved 200 Aar ikke har havt andet Middelpunkt for Lærdom, Videnskab og Litteratur, end det holstenstydsk Universitet i Kiel. Saa- ledes er dette Sprog blevet det adelige eller fornemme Sprog; ligesom det er blevet Dannelsens, Forfinelsens, den saakaldte gode Tones Sprog i Omgangs- og Selskabslivet. Det danske Sprog har, for største Deel, maattet nøies med at trække sig tilbage i Familielivet hos Landalmuen, eller hos den Deel af de nordlige Kjøbstæders Borgerhuse, hvor det har holdt sig.

Vi angive kun i almindelige Hovedtræk dette Forhold i den

danste Nationalitets Stilling i Slesvig; man vil finde det fuldstændigere udviklet i de enkelte Omstændigheder af den oftere anførte tyske Forfatter,¹³¹⁾ som vel ikke har skildret dem med den Art af Medfølelse, hvormed vi dele vore slesvigiske Landsmands klagende Røst, naar den stundom hos Enkelte frembringer af en længe qvalt Selvbevidsthed; men i øvrigt har opfattet Forholdet mere klart og skarpt, end mangan dansk lidenskabelig Publicist eller Journalist. Vi kunne ei være enige med Hr. Kohl i adskillige Resultater; vi kunne heller ei oversee enkelte Feil og Bildfarelser hos denne talentsfulde og tænksomme, i Almindelighed skarpsynede og i en vid Erfarings Skole dannede Jagttager. Men vi maae være enige med ham deri, at den danske Nationalitets Stilling i Sønderjylland er stædt i saadanne uheldige Vilkaar, ved de tyske Elementers Aarhundredere gamle Indblanding i alle borgerlige, sociale og videnskabelige Forhold, at det er forgieves at tænke sig, at disse Vilkaar — selv ved en pludselig politisk Omvæltning — kunde fra Roden af omstiftes eller forvandles. Hertugdømmet Slesvig — hvorledes end dets Forfatning og Forhold til det danske Rige vil blive fastsat — vil ei kunne ophøre at være Sædet for en dobbelt Nationalitet, hvis danske Element kun langsomt, under naturlige, og fra Folkets egen Aand og Villie udgaaende Forhold, vil kunne hæve sig til en høiere Kraft og Dannelse i Intelligentsjens Sphære, og derved

¹³¹⁾ Saaledes især S. 63—72 i Afsnittet: „Die Dänen werden in ihrem eigenen Vaterlande von den Deutschen influencirt.“ S. 73—85: „In welchen Rücksichten ist Schleswig deutsch, in welchen ist es dänisch.“ S. 86—93: „Deutsche und dänische Elemente im Privatrechte des Landes“ — S. 96—100 „im Kirchen- und Schulwesen.“ — S. 101—166: „Sieg des Hochdeutschen über das Niederdeutsche, und Folgen davon für das Dänische.“ — „Socialer, literarischer, commercieller Verkehr mit Deutschland“ o. s. v.

til en større Betydning i det politiske og sociale Liv, end det nu besidder; i det vi maae antage og forudsætte, at en saadan fremskridende Udvikling fra Regjeringens Side egentlig og langt mere vil fremmes, ved at hæve og bortrydde unaturlig Tvang, Tryk og Hindring, end ved utidig og unyttig Anvendelse af positivt Magt, eller ved pludselige radicale Experimenter i alle Retninger.

Noget af det første, her maa komme i Betragtning, og fremtræde som et absolut Grundvilkaar, er, at den danske Befolkning i Slesvig maa blive sig sin nationale Stilling, og sit Forhold til det danske og det tyske Folk, bevidst. Det maa engang komme saa vidt, at Nordslesvigs Landalmue og øvrige dansktalende Indbyggere maa føle, at de have et Modersmaal; og at de i og ved denne Følelse tilbagevise den haanende Krænkelse af deres menneskelige og borgerlige Ret, som ligger deri: at det Sprog, som fra Buggen til Graven er Organet for deres indre Liv, deres Tænkning, deres Uttring og Meddelelse i Familien og Huuslivet, skulde være — hvad ikke blot den høitydskke Sprogstolthed, der endog med Foragt seer ned paa det engang i hele Nordtyskland herskende Nederdyske — men endog fanatistiske, antidanske indfødte Slesvigere have kaldt det: en forvandlede, ved Blanding med danske Ord fordærvede oprindelig tysk Mundart, som ikke er eller kan blive til andet, end det, som Slesvig-Holstenerne i deres Sprog kalde et Kragemaal, („Kavnedansk“, „Kaben-Dänisch“) eller „ein Volkspatois“. — Man kunde vel sige: at saa stupide og uvidende Organer for et fanatistisk Parti kunde man overlade til den Spot og Latter, hvortil de selv indvie deres Dumhed. Men staaer da den nationale Bevidsthed hos Folket i Nordslesvig ikke høiere, end at man i en Række af Aar har kunnet udbrede og rodfæste en Mening, der vel ikke altid og allevegne har yttret sig med

lige uforfæmmed Uvidenhed eller Frækhed¹³²⁾; men som dog i det Væsentlige deri bliver sig selv liig, at den betragter den danske Almues Sprog i Sønderjylland omtrent saaledes, som Heloternes doriske Dialect i Lacedæmon betragtedes af Spartanerne? — Ingen Slesviger, han være fød af danske eller tyske Forældre, kan undres over, at den hele danske Nation maa føle sig krænkede og saaret, naar en borneret Uvidenhed vil tiltage sig Ret til at kalde Folkesproget hos den dansktalende Deel af Slesvigs Folkemængde et „fordærvedt Kragemaal“. Enhver, hvis Hjerne ikke er tom, eller forvirret af Fanatisme, maa jo vide: at et Folks Dialect er noget andet, end dets Skriftsprog; og at ligesom man forgievs i hele Tydskland vil søge en Plet, hvor det rene Høitydsk er Almuesprog, saaledes vil man hverken i Nørrejylland, Sønderjylland eller Jyen finde nogen Egn, hvor enten det rene danske Skriftsprog, eller den siællandske Mundart, er Almuens Taleprog. Dette hindrer aldeles ikke, at vi kunne finde Bønder og Borgere i Haderslev-Amt, der tale det Danske fuldt saa reent, som Nogen af deres Landsmænd fra Siælland eller fra Kiøbenhavn¹³³⁾.

Saaledes maa altsaa den danske Slesviger fordre sit Taleprog ikke allene erkjendt for en dansk Sprogart; men han maa fordre samme Berettigelse for Folkesproget i Nord-

¹³²⁾ Saaledes som f. Ex. af Dr. E. Heiberg i hans „Zwölf Fabeln in der nord-sleswigschen Mundart, mit Uebersetzung in der (deutschen) Schriftsprache.“ Husum. 1844. — At denne indfødte Slesvigske Advocat til den Grad har prostitueret sig, at han har antaget, eller villet udgive den danske Mundart i Slesvig for tysk, og derover, endog af Jald, er bleven tilbørlig viist tilrette (Arch. für Gesch. und Statistik, III. 657:) maa man efterlæse i Hr. Dr. Heibergs Skrift, for at kunne finde det troeligt.

¹³³⁾ Det evensaaende er ingen hypothetisk Sætning; det er nedskrevet efter egne Erfaringer, som jeg 1847 gjorde i Haderslev og i denne Eges Omegn.

og Nelles-Slesvig til at kunne danne og udvikle sig i forædlet Form, som vort Modersmaal, saaledes som det tales af det hele øvrige danske Folk, eier og er tildeelt, ved Oprettelse af Almueskoler, Borgerkoler og høiere Lærestalter. At Indbyggerne i hine Dele af Sønderjylland længe have havt et retfærdigt Krav paa Indretningen af en dansk lærd Skole, et dansk Skolelærer-Seminarium, og danske høiere Borgerkoler i Stæderne Flensborg, Haderslev, Alsenraa og Tønder; er ligesaa soleklart, som at det kun er den forhædede Genfædighed, eller det usurperede Landsstyrannie og den gamle Nationalstolthed og tiltagne Superioritet hos det tyske Parti i Slesvig, som det hidtil har kunnet lykkes at tilintetgjøre enhver Plan til at gjøre Folket i Nordslesvig deelagtig i dansk Culturudvikling og høiere Landsdannelse. — Kan og vil et saa skammeligt Landsdespotie længere taales i Midten af det 19de Aarhundrede? — Vi haabe det ikke; men Folket selv maa føle sin Fornedrelse i Sprogets og Intelligentiens Regioner; det maa blive sig bevidst, hvad det har at vælge imellem; det maa enten frasige sig sine Fædres Tungemaal, eller det maa fordre Midler til dets Dannelse; det maa erklaare sig, om det vil fornegte eller forsvare sit meer end tusindaarige Stammeslægtskab; om det vil være dansk eller tysk.

Har Folkets Stemme talt, og er ogsaa giennem dets Mund Sandheden — som det er lykkedes et Parti, der ved Røgnens Kunst har skaffet sig en udvidet Indflydelse i en stor Deel af Tyskland, at fordunkle — bleven opklaret; er den kommen til Orde og bleven hørt uden Tilfætning og uden Dverdrivelse, enten paa den ene eller den anden Side: da vil det vel ikke være vanskeligt for Landsherren at bestemme og befale den Vej, som Regjeringen har at følge i at skaffe de dansk-talende Slesvigere deres naturlige og borgerlige Rettigheder, i Sprogculturens, Ophøvelsens og Intelligentiens Sphære,

tilbage. Heri vil et retfærdigt og statsklogt Regieringsystem ikke, saalidt som i nogen anden Green af Hertugdømmets indre Forfatning, overstride Grændsen imellem de to Nationaliteter's ligelige Ret. Men det er det holstenisk-tydske Element, der hidtil ved en erhvervet og usurperet Dvermagt, i Slesvig har undertrykt det danske; og det er naturligviis i Sprogforholdene, hvor denne Undertrykkelse lettest og snarest kommer til Syne. Det er dette Element, der maa vises tilbage indenfor de Grændser, som kunne bestaae med den politiske Retsfærdighed. Den tydske Nationalitet og det tydske Sprog i Slesvig have ingen Herreret, allene paa Grund af at de ere tydske.

Men at giengive Danskheden dens naturlige Ret, indbefatter ikke, at Regieringen kan eller vil forurette den tydsktalende Deel af Slesvigerne i nogen Deel af deres lovlige Sprogret, og hvad der med denne staaer i Forbindelse. — Vi komme saaledes tilbage dertil, at ligesaa lidt i Slesvig som i Elsas eller i Belgien, kan en Sprog-Nationalitet, i og for sig selv, blive til et statsretligt Element, eller Sproggrændsen allene afgjøre den politiske Grændse imellem to Lande. Man maa vel omfiden have lært i og udenfor Danmark, hvor meningsløs den Tanke var, at man kunde afgjøre Sagen, der strides om, ved at overføre Hertugdømmet Slesvig efter en saadan Grændse, som geographisk ikke lader sig trække i Landet. En Deling vilde saaledes her ikke blive til andet end et Sidesykke til Overføringen af Lausitz og Saxen, hvorved Preussen i 1814 undviede sig paa en Nabostats Bekostning, saaledes som det under Frederik II. havde begyndt i Slesien, og siden fortsatte det i Polen. — Men dyre og blodige Erfaringer have tillige lært, hvor lidt man desuden kunde tænke sig Nationalitets-Striden endt, blot ved en Landsdeling efter Almuens Sprog. Det er hverken den danske eller tydske Almue, der har reist denne Strid eller bragt den til Udbrud; og det er ikke Sproget allene,

der giver den en Næring, som har andre, ligesaa dybe Rødder i en Nationalstoltthed og i materielle Interesser, der i Aarhundreder have snoet de meer og meer sammenknyttede Baand imellem begge Hertugdømmers Befolkning, hvilke man ikke har Udset til i vor Tid pludselig at kunne overhugge.

Alt eller det meste vil komme an paa, hvorledes det vil lykkes den europæiske Politik at løse en af de vanskeligste Opgaver, der er givet den, siden Revolutionen indtraadte i sit andet og tredje Stadium. Det gjælder om at grundfæste et Statsforhold imellem Danmark og Tyskland, hvorved den sydligste skandinaviske Stat hævedes i sin af hele Verden erkendte Ret til et Land, som aldrig har havt anden Overherre end de danske Konger; og det gjælder om at finde den Vej, hvorpaa begge de Folkstammer, som udgiøre det danske Hertugdømmes Befolkning, kunne fremdeles boe fredeligt og eendragtigt sammen i det Land, som ved indvortes selvstændig Forfatning og Statsindretning maa definitivt udfilles fra saadanne Forhold, der skulde knytte Landet til det tyske Rige, som det ikke tilhører, eller den danske Folkstamme i Slesvig til en aandelig Subordination, en Afhængighed af fremmed Kultur, af tydsk Landsdannelse og Sprogdannelse. Lige Rettighed, lige Frihed, og lige Udkomst til aandelig Selvstændighed, for den danske og tyske Borger i Hertugdømmet, som Deel af det danske Rige! — Dette er Maalet, hvortil en gienfødt indvortes Fred maa føre, om den skal blive virkelig og varig. Midlerne til at naae dette Maalet vil man aldrig vinde ved en inhuman og lidenskabelig Partiaand; de ville kun vindes ved den rolige, faste og humane Statsklogskab, der vil ære Menneskets naturlige og borgerlige Ret fra Sprogets Side, uden at tilstaae Nationaliteten en politisk Magt til at sønderrive Staten, eller tyrannisere over Medborgere.

Efterskrift.

Da jeg i Maret 1847 skrev den første Afdeling af disse Bemærkninger, (Nyt Histor. Tidsskr. II. S. 271—306) vare Forholdene anderledes, end nu, da jeg slutter dem. Paa den Tid havde endnu ingen dansk Retslærd eller i Statsforhold og Statsret sagkyndig Publicist taget til Gienmæle imod den allerede overflydende Strøm af tydske Stridskrifter, som angreb det danske Riges Ret til Sønderjylland. Det faldt da i min Lod at være den første, der 1846 fremtraadte, for med Historiens Vidnesbyrd at forsvare den tusendaarige Sandhed: at Hertugdømmet Slesvig tilhører den danske Krone; at det aldrig, under nogetsomhelst tidligere eller sildigere Forhold til Holsten, har udgjort en egen Stat, eller en Statsdeel af det tydske Rige. Naar dette endnu kaldes i Tvivl — naar man endnu vil giere det til et politisk Stridspørgsmaal, om den Tyrste skal kunne regiere i det hele Rige, en Anden i en Deel af det samme Rige: da maatte jeg vel endnu føle mig opfordret til ei at unddrage mig fra at slutte de Bemærkninger, hveri jeg, efter min Gyne, vilde bidrage til at opklare den danske Krones Ret til det slesvigiske Land og Hertugdømme. Dette er her steet, om ikke med Fuldstændighed i alle Dele, dog saaledes, at dette Bidrag baade kan betragtes som et udfyldende Tillæg til mit tidligere Skrift, (Nyt Hist. Tidsskr. I. 261—418) og særskilt kan læses. — Forholdene, sagde jeg, vare anderledes da jeg tog til Pennen, end de ere nu, da jeg nedlægger den. Man fandt omsider i Danmark, at det var Tid at besvare vore Modstandere i Holsten og Lydskland, ved meer end Tausked, baade hos Historiekyndige og Retslærde. Disse have siden Begivenhederne i Marts 1848 talt i mange Skrifter, Afhandlinger, politiske og statsretlige Deductioner i det danske og i fremmede Sprog; og enkelte Udenlandske (hveriblandt en længe navnkundig, nylig afdød preussisk Retslærd og Publicist, og en agtet brittisk Lovkyndig) have selvstændigen behandlet Sagen i statsretlige Arbejder. Jeg har dog ligesaa lidt kunnet tage Hensyn til Alt, hvad der hos os selv eller udenlands er skrevet til Forsvar for den danske Krones Ret, siden min (1847 paa Tydsk og Fransk oversatte) historiske Skizze „over Hertugdømmet Slesvigs Forhold til Kongeriget Danmark og til Lydskland“ udkom; — som til

ethvert tydsk Stridskrift, hvori man har villet forsvare det slesvigholsteenske Parties, eller den augustenborgske Hertugs, af Sandhedens Mand og Kraft forladte, og ved fremmed Vold og Overmagt hidtil kun slet beviste Paastand. Jeg havde hverken Kald eller Leilighed til at udvide disse Bemærkninger til en stor Bog.

Der gives allerede i Samtiden en fri og uafhængig Retfærdighed; der gives hos Esterverdenen en Dom, som endog Jordens stærkeste Magter og vældigste Herskere ikke undgaae. Jeg frygter ikke for at overgive til begge, saavel Indholdet af de Blade, der i denne Sag tilforn ere udgaede fra min Pen, som den Mand, den Overbeviisning, de Grundsætninger, hvormed de nærværende ere skrevne. Jeg frygter ei for endnu at gjentage, hvad jeg for 3 Aar siden skrev: „Rigefrom Historien uddanner sig af en utallig Mængde enkelte „Kiendegjæringer, saaledes har den derhos overalt sine Grund- „sandheder og Hoved-Facta, der altid og overalt blive uroffet lig- „gende som historiske Hjærnestene, i hvordan man endog „vil omforme det historiske Stof til den Overbygning, man paa „dem vil opføre.“ Jeg tør derfor endnu henvise til de samme „factiske Hovedsætninger i den Slesvigke Historie“, med hvis Fremstilling jeg i Decbr. 1846 sluttede den af mig selv nedskrevne Fortale (S. XVII—XXIV) til „Das Herzogthum Schleswig, in seinem geschichtlichen Verhältnissen m. m.; aus dem Dän. von Schorn.“ Dertil vil jeg endnu kun sige Dvsket: at Andre, begavede med videre og dybere Indsigt og med stærkere Kraft i Ordet, maatte bringe det dertil, at Sandheds Stemme i det Slesvigke Stats-spørgsmaal maa blive hørt overalt — og at, ved Siden af den, Fornuftens og Retfærdighedens Røst maa staa sig Indgang i Tyrsternes Raad og hos Folkets Ledere, paa denne og paa hin Side af det danske Riges tusindaarige Grændse.

Den 27de December, 1849.

Tillæg til Num. 109. S. 624.

Skrivelse fra K. Frederik III. til Rigsraadet. 1658.

Vi haaffue bekommet eder gode herrers erklering, dat. den 17de Aprilis vdi nærverende aar, Anlangende superioriteten, Som Hertugen aff Gottorp pretenderer ossuer Hertugdømmett Sleswig, och Swabstedt. Nu maatte wi Selffuer ønske, att tiderne vare Saaledis beskaffen at disse høye Regalier kunde maintoneris for oss och Rigeit, Saa och worris efterkommere til beste, Derjom i gode herrer derfor ennu wilde resolvare att icke lade dette komme fra Rigeit, erbyder wi oss heller derfor at opsette Kron och Scepter, och allt dett wi eyer, ia Liff och Blod, end att lade Saadane Store Regalier vdi worris Regieringstid, posteriteten til Skade, affkomme. Mens efterdi i gode herrer selffuer indserer Saadane bevæglige Marsager, att dette Riges Største fare och ruin derpaa staar, Saadan begiering att negtte, Saa saar wi, huor vs gierne wi dett och gior, Hertugen aff Gottorff satisfaction att giffue, att lade oss dette mett befalde. Holdendis alligeuill derfor, att denne fellig Fyrstelig Regiering i Hertugdømmett Sleswig icke kan foris aff oss och wore Arffvinger uden lige respect och autoritet. Huad for confusion, Twistigheder, misforstand, w-enighed och dissidentz deraff skulde worde, dersom oss och vores Arffvinger lige superioritet icke skulde bliffue concederet, Saadant kunde wittlestig demonsteris, Mens vi ere vdi dend mening att die gode herrer selffuer kunde demme fornuftig derom. Och begierer wi for woris deel intett widere, end huad Hertugen aff Gottorff bliffuer bewilgett. Kiøbenhaffu, d. 19. April. Ao. 1658.

Frederich.

Udskrift:

„Danmarks Riges Raad till Hænde.